

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานการประเมินโครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนบ้านหมีวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ผู้ประเมินได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วย
 - 1.1 ความหมายการจัดการชั้นเรียน
 - 1.2 องค์ประกอบการจัดการชั้นเรียน
 - 1.3 หลักการจัดการชั้นเรียน
 - 1.4 รูปแบบการจัดการชั้นเรียน
 - 1.5 การจัดการชั้นเรียนด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
 - 1.6 การจัดการชั้นเรียนด้านสังคม
 - 1.7 การจัดการชั้นเรียนด้านการเรียนการสอน
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย
 - 2.1 ความหมายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.2 ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.3 ประโยชน์และคุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.4 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 2.5 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.6 กระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.7 องค์ประกอบและกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.8 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.9 บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ ประกอบด้วย
 - 3.1 ความหมายการประเมินโครงการ
 - 3.2 ประเภทของการประเมินโครงการ
 - 3.3 รูปแบบการประเมินโครงการ
 - 3.4 รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST
4. โครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา ประกอบด้วย
 - 4.1 หลักการและเหตุผลโครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 4.2 วัตถุประสงค์โครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- 4.3 เป้าหมายโครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4.4 ระยะเวลาดำเนินการโครงการ
- 4.5 วิธีดำเนินการโครงการ การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4.6 งบประมาณ
- 4.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- 5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดวินัยนักเรียน ประกอบด้วย
 - 5.1 ความหมายของวินัย
 - 5.2 คุณลักษณะของผู้มีวินัย
 - 5.3 การส่งเสริมวินัยนักเรียน
 - 5.4 การสร้างแบบวัดวินัยนักเรียน
- 6. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ ประกอบด้วย
 - 6.1 ความหมายความพึงพอใจ
 - 6.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - 6.3 การวัดความพึงพอใจ
 - 6.4 การสร้างแบบวัดความพึงพอใจ
- 7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชั้นเรียน

1.1 ความหมายการจัดการชั้นเรียน

การจัดการชั้นเรียนเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง que ดำเนินการให้ชั้นเรียนให้อยู่ในสภาพความพร้อมที่จะดำเนินการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงมีนักวิชาการได้ให้คำนิยาม ความหมายการจัดการชั้นเรียนไว้หลายท่าน ดังนี้

กูดและโบฟี (Good and Brophy, 2008 : 3) ให้ความหมายของการจัดการชั้นเรียน ในหนังสือ looking in Classroom ไว้หมายถึง การที่ครูสร้างและคงสภาพสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ ที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การสร้างกฎระเบียบ การดำเนินการที่ทำให้บทเรียนน่าสนใจอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการในชั้นเรียน

เอฟเวอร์ตันและเวินเทน (Everston and Weinstein, 2013 : 16) กล่าวว่า การจัดการชั้นเรียน หรือ Classroom management คือ การดำเนินการของครูในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกทั้งในด้านการเรียนรู้เชิงวิชาการและการเรียนรู้ด้านปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2555 : 12) กล่าวว่า การจัดการชั้นเรียน หมายถึง การปฏิบัติและกลยุทธิ์ที่ใช้เพื่อจัดระเบียบ (Order) ในชั้นเรียน หากต้องการจัดการชั้นเรียนจำเป็นต้องประยุกต์หลักการหลายข้อ ได้แก่

1. การเตรียมจัดการสอน เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับปีการศึกษา จัดระเบียบชั้นเรียนเลือกและสอนกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติ
2. การวางแผนการจัดการ เป็นการวางแผนการเรียนการสอนโดยมีหลักการจัดการอยู่ในใจตลอดเวลา วางแผนเพิ่มแรงจูงใจ วางแผนจัดการกับนักเรียนที่แตกต่างกัน และวางแผนร่วมมือกับผู้ปกครอง
3. การดำเนินการในชั้นเรียน เป็นการสร้างความร่วมมือ และความรับผิดชอบ กระตุ้นและเสริมแรงพฤติกรรมที่เหมาะสม และดำเนินการเรียนการสอนตามแผน

จากความหมายของการจัดการชั้นเรียน สรุปได้ว่า การดำเนินการของครูในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ทั้งในด้านการเรียนรู้เชิงวิชาการและการเรียนรู้ด้านปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งวิธีการสร้างระเบียบวินัยในชั้นเรียน ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น นักเรียนเกิดความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนรู้

1.2 องค์ประกอบการจัดการชั้นเรียน

ในการจัดการชั้นเรียนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการแยกแยะหรือคุณสมบัติ ทั้งนี้ องค์ประกอบของการจัดการในชั้นเรียนมีทั้งมิติที่มองเห็นได้ จับต้องได้ และมิติที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ แต่รู้สึกได้ บลูและโซลิตี (Bull and Solity, 2013 : 16) ได้เสนอแนวคิดและจัดแบ่งองค์ประกอบการจัดการชั้นเรียน ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. องค์ประกอบทางกายภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนของนักเรียนและครูส่วนใหญ่จะอยู่รอบๆ ชั้นเรียนลักษณะการออกแบบชั้นเรียนก็จะแตกต่างกันออกไปตามกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละกิจกรรมที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน ดังนั้นในการจัดการชั้นเรียนด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ควรคำนึงถึงแนวคิดดังต่อไปนี้ 1) จัดองค์ประกอบทางกายภาพให้เหมาะสมกับยุคสมัย 2) จัดองค์ประกอบทางกายภาพให้สอดคล้องกับหลักสูตร 3) จัดองค์ประกอบทางกายภาพให้สนับสนุนบรรยากาศการเรียนรู้ 4) จัดองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่นและได้ผล

2. องค์ประกอบทางสังคม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากที่ครูและนักเรียนได้อยู่ร่วมกัน เช่น ครูทำงานร่วมกับนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ หรือผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก กลุ่มคละความสามารถ กลุ่มจำแนกความสามารถหรือความถนัดทำให้เกิดประสบการณ์ต่างกัน การจัดการชั้นเรียนด้านองค์ประกอบทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่อาจเห็นได้ด้วยตา แต่สามารถรู้สึกหรือสัมผัสได้ ดังนั้น การจัดการชั้นเรียนด้านองค์ประกอบทางสังคม จึงเป็นหลักการสำคัญที่ควรคำนึงถึงแนวคิดดังต่อไปนี้ 1) จัดบรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge Environment) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ หรืออยากฝึกปฏิบัติ ครูควรกระตุ้นให้กำลังนักเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเรียนหรือทำงาน นักเรียนจะได้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จตามตั้งใจ

2) จัดบรรยากาศที่ให้อิสระ (Freedom Environment) แก่ผู้เรียนที่จะเลือกและตัดสินใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยปราศจากความกลัว วิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกมีความตึงเครียด 3) สร้างบรรยากาศแห่งการยอมรับ (Respect Environment) โดยผู้สอนควรแสดงท่าทียอมรับผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนยอมรับซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดความยอมรับนับถือตนเอง 4) สร้างบรรยากาศแห่งความอบอุ่นและเป็นมิตร (Warmth Environment) ผู้สอนมีความเข้าใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้เรียนในด้านต่าง ๆ การที่ผู้สอนมีความเข้าใจผู้เรียนเป็นมิตร ยอมรับในความช่วยเหลือจะทำให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียนและรักการมาเรียน 5) สร้างบรรยากาศแห่งวินัย (Discipline Environment) ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพในสิทธิของผู้อื่น โดยผู้สอนไม่ต้องไปควบคุม ผู้สอนต้องมีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียน เทคนิคการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ของตนเองอย่างมีขอบเขตและผู้สอนไม่ควรสอนให้ผู้เรียน คนใด คนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีสิทธิพิเศษ 6) สร้างบรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success Environment) ผู้สอนควรให้โอกาสผู้เรียนทุกคนได้บรรลุความสำเร็จทางการเรียนในชั้นเรียนของตน โดยผู้สอนเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนความสำเร็จนั้น ดังนั้นผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จให้มากกว่าการพูดถึงความล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่สิ่งที่ล้มเหลวจะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น

3. องค์ประกอบทางการศึกษา หมายถึง เนื้อหาในหลักสูตรที่โรงเรียนนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนและเนื้อหา ความรู้ ทักษะ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่ครูผู้สอนเห็นว่าสอดคล้องกับหลักสูตร และตัดสินใจเลือกนำมาสอนในชั้นเรียน โดยมีการกำหนดตารางสอน และเวลาในการสอนให้เหมาะสมกับอายุของผู้เรียน ดังนั้นการจัดการชั้นเรียนด้านองค์ประกอบทางการศึกษา ควรคำนึงถึงแนวคิดดังต่อไปนี้ 1) การเตรียมการสอน ผู้สอนที่ดีควรมีการเตรียมการสอนก่อนดำเนินการสอนทุกครั้งเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดคุณค่า ทันสมัย และเป็นปัจจุบัน 2) การวางแผนการสอน ผู้สอนควรกำหนดทิศทางการจัดการเรียนการสอนให้ชัดเจนทั้งวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอน วิธีสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และแนวทางวัดผลการเรียนรู้ 3) การสอน เป็นกระบวนการที่ผู้สอนนำเสนอเนื้อหา ความรู้ หรือฝึกทักษะผู้เรียน ตามแผนการสอนที่ได้เตรียมไว้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกัน 4) การประเมินผล เป็นกระบวนการตรวจสอบ ความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนที่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้วว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้หรือไม่อย่างไร อีกทั้งยังผลที่ได้จากการประเมินผล จะช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับปรุงกระบวนการเรียนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง

สันติ บุญภิรมย์ (2557 : 115-116) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการจัดการชั้นเรียน ไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชั้นเรียนจัดให้มีไว้เพียงพอ พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา ประกอบด้วย โต๊ะ เก้าอี้ ของผู้เรียนและผู้สอน กระดานดำ บอร์ดสำหรับจัดนิทรรศการ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การจัดเตรียมการในด้านวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นไว้อย่างครบถ้วน และมีคุณภาพดีพร้อมใช้งานตลอดเวลา

2. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในรูปแบบต่าง ๆ ตามกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา ผู้สอนกับผู้เรียนได้ช่วยกันทำงาน ผู้เรียนทำงานกันเป็นกลุ่ม ผู้สอนสาธิตให้ผู้เรียนได้ศึกษาสังเกต

3. องค์ประกอบในด้านการจัดการศึกษา หมายถึง การจัดลำดับเนื้อหาสาระ ความรู้ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนมีโอกาสวางแผนการเรียนร่วมกับผู้สอนและให้ผู้เรียนได้ตระหนักในคุณค่าของความรู้ ความสามารถที่ได้รับจากผู้สอน หรือการศึกษาค้นคว้าตามที่ได้รับมอบหมายให้เต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้ เนื่องด้วยการจัดการศึกษาในส่วนของจัดการชั้นเรียน เป็นเป้าหมายสูงสุดในการเรียนรู้ คือ ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ให้เป็นที่ตามศักยภาพและผู้เรียนสามารถพัฒนาได้โดยให้ความสำคัญไปที่การบริหารจัดการชั้นเรียน เนื่องจากชั้นเรียนเป็นสถานที่อยู่ของผู้เรียนตลอดระยะเวลาของการมาเรียนที่โรงเรียน สำหรับองค์ประกอบด้านกายภาพและด้านสังคม เป็นส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้องค์ประกอบด้านการศึกษาของผู้เรียนได้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบการจัดการชั้นเรียน

ที่มา : สันติ บุญภิรมย์ (2557 : 115)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการจัดการชั้นเรียน แบ่งออกได้ 3 ส่วน ได้แก่ 1) องค์ประกอบทางกายภาพ คือ สภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนของนักเรียนและครูซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่รอบ ๆ ชั้นเรียน 2) องค์ประกอบทางสังคม คือ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากที่ครูและนักเรียนได้อยู่รวมกัน ทำงานร่วมกัน 3) องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ หลักสูตรที่โรงเรียนนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะต่าง ๆ กับผู้เรียน รวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่ครูผู้สอนเห็นว่าสอดคล้องกับหลักสูตรและเลือกนำมาสอนในชั้นเรียน

1.3 หลักการจัดการชั้นเรียน

หลักการจัดการชั้นเรียน มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

พวงรัตน์ เกสรแพทย์ (2553 : 436) ได้กล่าวถึง หลักการจัดการชั้นเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในการเรียนให้เป็นไปในทางบวกและเสริมสร้างในการบริหารจัดการชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้มีเวลาในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น คือการขยายเวลาแต่ละสัปดาห์เพื่อให้มีสำหรับการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ควรหลีกเลี่ยงการเข้าสายและออกก่อนเวลา ขจัดการขัดจังหวะการรบกวนขณะที่มีครูสอน ครูควรจัดการสอนให้มีลำดับต่อเนื่องกัน ให้เด็กทำกิจกรรมที่มีความหมาย ให้เด็กมีความตื่นตัวทำกิจกรรมที่เหมาะสมและคุ้มค่า

2. วิธีการในการเรียนรู้ การจะให้กิจกรรมทุกอย่างดำเนินไปโดยราบรื่น ครูต้องแน่ใจว่าเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมเฉพาะอย่างไร ครูมีเกณฑ์และความคาดหวังอย่างไร ที่เป็นที่ยอมรับ การให้สัญญาณเพื่อให้เด็กมีส่วนร่วม มีความชัดเจนสม่ำเสมอ หรือไม่ครูควรวางกฎเกณฑ์ไว้ชัดเจนตั้งแต่ต้นปีการศึกษา

3. การบริหารเพื่อให้นักเรียนสามารถบริหารตนเองได้ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ กระตุ้นให้เด็กมีการจัดการกับตัวเอง ครูจะต้องใช้เวลาเป็นพิเศษเพื่อสอนให้เกิดสิ่งเหล่านี้ เป็นการสอนให้เกิดจิตสำนึกและความรับผิดชอบ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 : 239-240) กล่าวไว้ว่า การจัดการชั้นเรียนที่ดีควรยึดหลักการ ดังนี้

1. การจัดชั้นเรียนควรยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ชั้นเรียนควรเป็นห้องใหญ่หรือกว้างเพื่อสะดวกในการโยกย้ายเก้าอี้ ปรับการจัดรูปแบบต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ได้ สามารถจัดหรือตัดแปลงชั้นเรียนให้มีลักษณะเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ได้ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน

2. การจัดชั้นเรียนควรเสริมสร้างความรู้ทุกด้าน โดยจัดอุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำกิจกรรมหรือฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น มุมหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจ ป้ายนิเทศ รูปภาพ ผลงานของผู้เรียน และสื่อการสอนบางประเภท เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าและใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมสนับสนุน การเรียนรู้

3. การจัดชั้นเรียนควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น ชั้นเรียนควรมีสีสันที่น่าดู สบายตา มีอากาศถ่ายเทได้ดี แสงสว่างเพียงพอ ไม่มีเสียงรบกวน อากาศไม่เป็นพิษ ไม่ร้อนจนเกินไปเพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของผู้เรียน

4. การจัดชั้นเรียนควรเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม วินัยในการดูแลตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งชั้นเรียนจะนำอยู่ก็ตรงที่นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาด ถูกสุขลักษณะ เป็นระเบียบเรียบร้อย มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับครู

5. การจัดชั้นเรียนควรเสริมสร้างประชาธิปไตย โดยอาจจัดได้ดังนี้

5.1 จัดให้นักเรียนเข้ากลุ่มทำงาน โดยให้มีการหมุนเวียนกลุ่มกันไป เพื่อให้ได้ฝึกการทำงานกับผู้อื่น

5.2 จัดที่นั่งของนักเรียนให้สลับที่กันเสมอ เพื่อให้ทุกคนได้มีสิทธิที่จะนั่งในจุดต่าง ๆ ของชั้นเรียน

6. การจัดชั้นเรียนควรเอื้อต่อหลักสูตร ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ดังนั้น การจัดการชั้นเรียนที่ดีจึงไม่จำกัดเฉพาะในชั้นเรียนสี่เหลี่ยมที่กำหนดให้เท่านั้น แต่ยังมีแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นอกชั้นเรียนที่นักเรียนมีความต้องการและสนใจ อีกทั้งควรมีการเปลี่ยนแปลงป้ายนิเทศ รูปภาพ ผลงานของผู้เรียนและสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ที่มีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอในหลักการบริหารจัดการชั้นเรียน สามารถส่งผลการบริหารจัดการชั้นเรียน (Importance of Classroom Management) โดยเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง คือ

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่นในขณะที่อยู่ในชั้นเรียน และมีความสุขในขณะที่มีการเรียนการสอน
2. ช่วยให้ผู้เรียนมีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในเวลาเรียนปกติและนอกเวลาเรียน
3. ช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันตามธรรมชาติของรายวิชานั้น ๆ
4. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตระหนักในเรื่องของวินัยในชั้นเรียน
5. ช่วยป้องกันสิ่งรบกวนที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อการเรียนการสอนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน

นอกจากหลักการชั้นเรียนดังกล่าวข้างต้น เมื่อศึกษาจากนัยยะการจัดการชั้นเรียนในลักษณะของสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ซึ่ง ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2558 : 13) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินการของครูในการจัดสภาพแวดล้อมทั้งในเชิงกายภาพและจิตวิทยา เพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้สอนและเพื่อนอย่างมีความสุข โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดวินัย ควบคุมตนเองได้มีสมาธิ มีความรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการจัดการชั้นเรียน ควรคำนึงถึงความเหมาะสมต่อหลักสูตร ความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทางกายภาพ องค์ประกอบทางสังคม และองค์ประกอบทางการศึกษาควบคู่กันไป การจัดการชั้นเรียนสามารถจัดได้หลายลักษณะ โดยจัดให้เหมาะสมกับบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน จำนวนนักเรียน สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ขนาดของชั้นเรียน เป็นต้น ครูควรได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการจัดโต๊ะ เก้าอี้ มุมวิชาการและมุมต่าง ๆ ในชั้นเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศของชั้นเรียนที่น่าสนใจไม่ซ้ำซากจำเจ ไม่น่าเบื่อหน่าย นักเรียนจะเกิดความกระตือรือร้นและกระฉับกระเฉงในการเรียนดีขึ้น โดย สันติ บุญภิรมย์ (2557 : 115 - 116) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อว่า “การบริหารจัดการในชั้นเรียน” โดยสามารถแบ่งการบริหารจัดการชั้นเรียนตามวิธีการสอนได้ 2 ลักษณะ คือ ชั้นเรียนธรรมดาและชั้นเรียนนวัตกรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ชั้นเรียนธรรมดา เป็นชั้นเรียนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้นำการเรียนรู้อยู่ โดยมีผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้จากครู การจัดชั้นเรียนแบบนี้จะมีโต๊ะครูอยู่หน้าชั้นเรียน และมีโต๊ะเรียนวางเรียงกันเป็นแถว โดยหันหน้าเข้าหาครู

- 1.1 ลักษณะการจัดชั้นเรียน การจัดชั้นเรียนแบบธรรมดานี้ โต๊ะเรียนของนักเรียนอาจเป็นโต๊ะเดี่ยวหรือโต๊ะคู่ก็ได้ ผนังชั้นเรียนอาจจะมีกระดานป้ายนิเทศหรือสื่อการสอน เช่น แผนภูมิ รูปภาพ

แผนที่ดีไว้ ซึ่งสื่อการสอนเหล่านี้จะไม่เปลี่ยนแปลง การตกแต่งผนังชั้นเรียนจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละสถานที่ตั้งของโรงเรียน โรงเรียนที่อยู่ในตัวเมืองอาจจะมีการตกแต่ง มากกว่าโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลออกไปตามชนบท เพราะหาสื่อการสอนได้ง่ายกว่าบางชั้นเรียนอาจจะมีมุมความสนใจ แต่ก็ไม่ได้ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน

1.2 บทบาทของครูและนักเรียน บทบาทของครูและนักเรียนในชั้นเรียนแบบธรรมดานี้ ครูจะเป็นผู้รอบรู้ในด้านต่าง ๆ ใช้วิธีการสอนแบบป้อนความรู้ให้แก่ นักเรียนโดยการบรรยายและอธิบายให้นักเรียนฟังอยู่ตลอดเวลา ครูจะเป็นผู้แสดงกิจกรรมต่าง ๆ เอง แม้กระทั่งการทดลองอย่างง่าย ๆ ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้หยิบจับ หรือแต่ต้องสื่อการสอนที่ครูนำมาแสดง นักเรียนจึงต้องฟังครู มีโอกาสได้พูด หรือทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อค้นหาคำตอบใด ๆ สื่อการสอนที่ใช้ส่วนมาก ได้แก่ ชอล์ก กระดานดำ และแบบเรียน

2. ชั้นเรียนนวัตกรรม ชั้นเรียนลักษณะนี้ เป็นชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการแบบสอนใหม่ ๆ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ แบบโพร์แมท แบบสตอรี่ไลน์ แบบโครงงาน เป็นต้น ซึ่งทำให้นักเรียนจะมีอิสระในการเรียน อาจเรียนเป็นกลุ่ม หรือเป็นรายบุคคล โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา การจัดชั้นเรียนจึงมีรูปแบบการจัดโต๊ะเก้าอี้ในลักษณะต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องเรียงแถวหันหน้าเข้าหาครู เช่น จัดเป็นรูปตัวที ตัวยู วงกลม หรือจัดเป็นกลุ่ม

2.1 ลักษณะการจัดชั้นเรียน การจัดชั้นเรียนแบบนวัตกรรมนี้ โต๊ะครูไม่จำเป็นต้องอยู่หน้าชั้น อาจเคลื่อนย้ายไปตามมุมต่าง ๆ การจัดโต๊ะนักเรียนจะเปลี่ยนรูปแบบไปตามลักษณะ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ส่วนใหญ่นิยมจัดโต๊ะเป็นกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดศูนย์สนใจ มีสื่อการสอนในรูปของชุดการสอน หรือเครื่องช่วยสอนต่าง ๆ ไว้ให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง หรือศึกษาร่วมกับเพื่อน มีการตกแต่งผนังห้องและเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับเรื่องที่นักเรียนกำลังเรียน

2.2 บทบาทของครูและนักเรียน การจัดชั้นเรียนแบบนี้ครูจะเป็นผู้กำกับและแนะแนว นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาท ครูจะพูดน้อยลง ให้นักเรียนได้คิด ได้ถาม ได้แก้ปัญหาและได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง นักเรียนอาจจะเรียนด้วยตนเองจากสื่อประสม เช่น บทเรียนแบบโปรแกรมชุดการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือเมื่อจำเป็น ดังนั้น การจัดชั้นเรียนแบบนี้จึงเป็นการจัดชั้นเรียนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ต้องการให้ผู้เรียนได้คิดค้นคว้า วิเคราะห์วิจารณ์ และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า หลักการจัดการชั้นเรียนสามารถดำเนินการ ผ่านกิจกรรม 3 ประเภท ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมทางกายภาพ เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นักเรียน ผ่านการสร้างและจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในชั้นเรียน การเตรียมอุปกรณ์การเรียน และสื่อการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมทางสังคม เป็นกิจกรรมสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียน กำหนดแนวปฏิบัติในชั้นเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้และการตอบสนองของครูต่อพฤติกรรมนักเรียน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะกระบวนการทางวิชาการ และดูแลแก้ไขปัญหาการเรียนของนักเรียน

1.4 รูปแบบการจัดการชั้นเรียน

รูปแบบการจัดการชั้นเรียน ตามแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำเสนอไว้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบพฤติกรรม (Behaviorist model) รูปแบบจิตวิทยา (Psychological model) และรูปแบบการจัดการแบบกลุ่ม (Group management model) โดย สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2549 : 9 - 10) นำมาอธิบายได้ ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการชั้นเรียนแบบพฤติกรรม

การจัดการชั้นเรียนโดยใช้ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ครูสามารถควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้นทุก ๆ อย่างในชั้นเรียนด้วยการใช้วิธีการเสริมแรง ครูมีแนวคิดที่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียนเป็นผลจากการกระทำของเด็ก แทนที่จะค้นหาสาเหตุว่าอาจเป็นผลจากที่บ้าน หรือชุมชน ครูจะดูเฉพาะพฤติกรรมเด็กที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเท่านั้น แล้วแยกแยะว่ามีพฤติกรรมของเด็กพฤติกรรมใดที่ครูต้องการให้เด็กปรับพฤติกรรม ซึ่งแนวการปรับพฤติกรรมที่ครูควรคำนึงถึงมีดังนี้

1.1 มุ่งที่พฤติกรรมโดยตรง โดยที่พฤติกรรมนั้นจะต้องสังเกตเห็นได้และวัดได้ตรงกัน

1.2 ไม่ใช่คำที่เป็นการตีตรา เช่น ก้าวร้าว ฉลาด โง่ ขี้เกียจ เพราะคำเหล่านี้มักจะเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ๆ ที่รวมพฤติกรรมหลาย ๆ ลักษณะด้วยกัน จึงทำให้ไม่ชัดเจนยากแก่การสังเกตให้ตรงกัน นอกจากนี้ บุคคลที่ถูกตีตราอาจพยายามทำให้ตนมีลักษณะเหมือนกับที่ถูกตีตราหรือทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความอับอายได้

1.3 พฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมปกติหรือไม่ปกติก็ตาม ย่อมเกิดจากการเรียนรู้ในอดีตทั้งสิ้น ดังนั้นพฤติกรรมเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้

1.4 การปรับพฤติกรรมจะเน้นที่สภาพและเวลาในสภาพปัจจุบันเท่านั้น แม้ว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในอดีตก็ตาม แต่เงื่อนไข สิ่งเร้าและผลกระทำในสภาพปัจจุบันเป็นตัวกำหนดว่า พฤติกรรมที่เรียนรู้ในอดีตนั้น จะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นบ่อยหรือลดลง ดังนั้นถ้าสามารถวิเคราะห์ สิ่งเร้าและผลกระทำได้ก็สามารถปรับสิ่งเร้าและผลกระทำได้ เพื่อจะทำให้พฤติกรรมดังกล่าวเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

1.5 การปรับพฤติกรรมนั้นจะเน้นที่วิธีการทางบวกมากกว่าจะใช้วิธีการลงโทษเนื่องจาก เป้าหมายของการปรับพฤติกรรม จะสนับสนุนให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้วย

1.6 วิธีการปรับพฤติกรรมนั้น สามารถใช้ได้เหมาะสมตามลักษณะปัญหาของแต่ละบุคคล เนื่องจากเชื่อว่าบุคคลแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน ตัวเสริมแรงตัวหนึ่งอาจมีประสิทธิภาพสูงมากเมื่อใช้กับคนบางคน แต่อาจจะไม่มีประสิทธิภาพเลยถ้าใช้กับคนอีกกลุ่มอีกประเภท ดังนั้น ในการดำเนินการปรับพฤติกรรมต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

1.7 วิธีการปรับพฤติกรรม เป็นวิธีการที่ได้รับการพิสูจน์มาแล้วว่ามีประสิทธิภาพและได้ผล โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

แนวทางของครูที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมตนเองได้นั้น Ames ได้กล่าวถึงปัจจัย 7 อย่าง ที่ผู้สอนหลายท่านเชื่อว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาของผู้เรียนให้สามารถควบคุมตนเองได้ ประกอบด้วย ธรรมชาติของงานที่ได้รับมอบหมาย ความเป็นอิสระในการทำงาน การได้รับการยอมรับ ความสามารถได้รับการฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่ม วิธีการประเมินผล การกำหนดเวลาในชั้นเรียนและความคาดหวังของผู้สอน (Teacher expectation)

2. รูปแบบการจัดการชั้นเรียนแบบจิตวิทยา

แนวความคิดการจัดการชั้นเรียนตามรูปแบบจิตวิทยาตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อครูเข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมเด็ก เข้าใจว่าอะไรเป็นแรงจูงใจ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเช่นนั้น เข้าใจถึงความคิด ความต้องการ ความพร้อมและเจตคติของเด็ก การแก้ปัญหาพฤติกรรมในชั้นเรียนต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างครูและนักเรียน พื้นฐานทางด้านจิตวิทยา ความรักและความรู้สึกของครูที่จะช่วยขจัดปัญหาทางอารมณ์ของเด็กอันจะส่งผลต่อความประพฤติของเด็ก กล่าวคือ ทำให้เด็กมีความรับผิดชอบและสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น ครูหรือ นักการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดด้านจิตวิทยา เนื่องจากครูหรือนักการศึกษาต้องปฏิบัติงานอยู่กับผู้เรียน ผู้เรียนทุกคนเป็นบุคคลที่มีความคิด ประสบการณ์ ความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้น หากครูหรือนักการศึกษาเข้าใจถึงความแตกต่างนั้น จะช่วยให้การจัดการศึกษาเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการชั้นเรียนของครูประสบความสำเร็จ อีกทั้งผู้เรียนก็สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สำหรับจิตวิทยาการศึกษากับการจัดการชั้นเรียนของครู แนวคิดทางจิตวิทยาตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อเรื่องมนุษย์มีความแตกต่างกันนั้น สอดคล้องกับความเป็นจริงในชั้นเรียน ซึ่งมีผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านพื้นฐานครอบครัว วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา พฤติกรรมและสติปัญญา ฯลฯ ทั้งนี้ สურรงค์ โคว์ตระกูล (2556 : 478 - 479) กล่าวถึงความสามารถของครูจะสามารถจัดการชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยา ซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาจะช่วยครูในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ช่วยครูให้รู้จักลักษณะนิสัย (Characteristics) ของนักเรียนที่ครูต้องสอน
- 2) ช่วยให้ครูมีความเข้าใจพัฒนาการทางบุคลิกภาพบางประการของนักเรียน
- 3) ช่วยให้ครูมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 4) ช่วยให้ครูรู้จักจัดสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนให้เหมาะสมแก่วัยและขั้นพัฒนาการของนักเรียน
- 5) ช่วยให้ครูทราบถึงตัวแปรต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน
- 6) ช่วยครูในการเตรียมการสอนวางแผนการเรียน
- 7) ช่วยครูให้ทราบหลักการและทฤษฎีของการเรียนรู้
- 8) ช่วยครูให้ทราบถึงหลักการสอนและวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ
- 9) ช่วยครูให้ทราบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ดีไม่ได้เป็นเพราะระดับเชาวน์ปัญญาเพียงอย่างเดียว

- 10) ช่วยครูในการปกครองชั้นเรียนและสร้างบรรยากาศของชั้นเรียน

ดังนั้น เพื่อให้ครูเข้าใจและยอมรับได้ว่าผู้เรียนในชั้นเรียนมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างนั้นมีสาเหตุและการที่ครูจะทำให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันนั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชั้นเรียนเดียวกันทำกิจกรรมร่วมกันเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ไปพร้อมกัน ครูจะต้องค้นหาทำความเข้าใจว่าทำไมผู้เรียนจึงแตกต่างกันและเตรียมการว่าจะใช้ยุทธวิธีใดในการจัดการความแตกต่างนั้น

3. รูปแบบการจัดการชั้นเรียนแบบกลุ่ม

ชั้นเรียนคือกลุ่มเฉพาะกลุ่มหนึ่งที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของชีวิตคนในชั้นเรียน คำว่า “กลุ่ม” หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปรวมกันอยู่ใน

ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความสัมพันธ์มีการทั้งใช้และไม่ใช้ภาษา มีการทำงานร่วมกันมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นของกันและกัน อีกทั้งบุคคลที่อยู่ในกลุ่มมีความรู้สึกปลอดภัยและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม โดยในที่นี้ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2556 : 20-25) ได้สรุปการจำแนกกลุ่มต่าง ๆ โดยยึดหลัก ดังนี้

1) กลุ่มปฐมภูมิหรือกลุ่มทุติยภูมิ กล่าวคือ กลุ่มปฐมภูมิคือ กลุ่มที่มีการพบปะสังสรรค์อย่างเป็นกันเอง เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว ส่วนกลุ่มทุติยภูมิ คือ กลุ่มที่รวมตัวกันด้วยความสนใจสิ่งหนึ่งเป็นพิเศษเช่นกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มศาสนา ฯลฯ

2) กลุ่มทางสังคมและกลุ่มทางด้านจิตวิทยา กล่าวคือ กลุ่มทางสังคมคือกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อทำงานหรือแก้ไขอะไรบางอย่างร่วมกัน เช่น กลุ่มรณรงค์แก้ไขปัญหายยะในโรงเรียนกลุ่มประชาสัมพันธ์โรงเรียน ฯลฯ ส่วนกลุ่ทางด้านจิตวิทยา คือ กลุ่มที่มีการรวมตัวกันเพื่อมีจุดมุ่งหมายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรึกษาหารือกัน เช่น กลุ่มผู้สนใจธรรมะ กลุ่มเครือข่ายผู้ปกครองเดียวกัน

3) กลุ่มที่เป็นระเบียบและกลุ่มที่ไม่เป็นระเบียบ กล่าวคือ กลุ่มที่เป็นระเบียบบุคคลที่มา รวมตัวกันจะกำหนดบทบาทหน้าที่ กฎเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน เช่นกลุ่มบุคลากรในองค์กร สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ฯลฯ ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นระเบียบ เป็นการรวมตัวกันของบุคคลตามสถานการณ์โดยรู้ว่าตัวเองมีหน้าที่เฉพาะอย่าง แต่ไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นระเบียบแบบแผน เช่น กลุ่มอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม

4) กลุ่มที่สมาชิกรู้ว่าตนเองอยู่ในกลุ่ม และกลุ่มที่รู้ว่าตนเองอยู่นอกกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มที่รู้ว่าตนเองอยู่ในกลุ่ม คือ การรวมตัวกันของบุคคลที่ภาคภูมิใจ มีความสุขในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ส่วนกลุ่มที่รู้ว่าสมาชิกของตนเองอยู่นอกกลุ่มคือการรวมตัวกันของบุคคลที่ไม่รู้สึกภาคภูมิใจ ไม่อยากเป็นสมาชิก ไม่มีความสุขในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น

ทั้งนี้ ความสามารถของครูในการจัดการชั้นเรียนแบบกลุ่มของ พรพนธ์ ช. เจนจิต (2550 : 35) ได้จำแนกโดยยึดตามความสามารถ 4 แบบ เพื่อใช้ในการมองระบบสังคมในชั้นเรียนเพื่อจะได้จัดการชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1) ความรู้รอบ (Wittiness) ครูจะมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียนตลอดเวลา ใครจะทำอะไร เมื่อไร กับใคร ที่ไหน ครูรู้ว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้น เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่าไม่มีอะไรจะรอดสายตาของครูได้

2) ความคาบเกี่ยว (Overlapping) คือ ความสามารถของครูที่จะให้ความสนใจต่อเหตุการณ์มากกว่าหนึ่งอย่างในเวลาเดียวกัน คุณสมบัติของการกระทำพฤติกรรมสองสิ่งในเวลาเดียวกันเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะครูสามารถมองเห็นหรือรับรู้ ถ้าหากมีการประพุดติพิดปกติเกิดขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่งของชั้นเรียน

3) ความราบรื่น (Transition smoothness) คือ การเปลี่ยนกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีความสำคัญมาก ในกระบวนการจัดชั้นเรียน ความราบรื่น หมายถึง ประสิทธิภาพในการเริ่มต้นและการดำรงสภาพการทำกิจกรรม จนกระทั่งเสร็จสิ้น

4) ความหลากหลาย (Learning-related variety) คือ ข้อคิดในการจัดเตรียมกิจกรรมมาให้เด็กทำ ประการแรกกิจกรรมเหล่านั้นต้องเหมาะสมกับระดับความสามารถทางสติปัญญาของเด็กหรือไม่ ประการที่สองรูปแบบการสอนของครูมีการอนุญาตให้เด็กทำกิจกรรมมีระดับความสนใจหรือ

เปลารวมทั้งเด็กได้มีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมหรือมีวัสดุอุปกรณ์ที่เขาสามารถสัมผัสได้หรือไม่

สำหรับเทคนิคการจัดการชั้นเรียนแบบกลุ่ม ในชั้นเรียนมีครูเป็นผู้นำ บทบาทของครูในการจัดการชั้นเรียนมีความสำคัญมาก นอกจากครูจะต้องทำความเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลแล้ว ครูยังต้องเข้าใจพฤติกรรมหรือการกระทำของกลุ่มผู้เรียนอีกด้วย หากครูสามารถใช้เทคนิควิธีการจัดการชั้นเรียนแบบกลุ่ม จะช่วยลดระยะเวลาทำงานของครูในการปรับพฤติกรรมของกลุ่มผู้เรียน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอน การดำรงชีวิตร่วมกันในชั้นเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น เทคนิคการจัดการชั้นเรียนแบบกลุ่มที่สรุปจากแนวคิดของ สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2556 : 181-183) มีดังนี้

1) สร้างบรรยากาศชั้นเรียนให้อยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ต้องทำ ส่งเสริมให้นักเรียนเสนอความคิดเห็นใหม่ ๆ และลองทำ โดยให้นักเรียนได้ตรวจและประเมินผลงานที่นักเรียนทำ อีกทั้งสนับสนุนให้กล้าแสดงออกโดยเคารพในสิทธิของผู้อื่น

2) ใ้รางวัลพิเศษแก่นักเรียนทั้งชั้น กล่าวคือ ครูทำสัญญาหรือข้อตกลงกับนักเรียนทั้งชั้นว่าหากนักเรียนร่วมมือกันรักษาระเบียบในเวลาเรียน ครูจะให้รางวัลพิเศษ เช่น แต้มคะแนน การพาไปทัศนศึกษา

3) ให้นักเรียนทั้งชั้นร่วมกันคิดหาวิธีแก้ปัญหา โดยครูและนักเรียนร่วมกันค้นหาประเด็นปัญหาในชั้นเรียนร่วมกัน แล้วให้ระดมความคิดเพื่อเสนอวิธีแก้ปัญหานั้นร่วมกัน เมื่อได้วิธีแก้ปัญหา แล้วครูและนักเรียนทำข้อตกลงร่วมกันในการแก้ไขปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหามาจากความคิดของนักเรียนมักจะได้ผลเพราะนักเรียนจะเสนอวิธีการที่เชื่อว่าตนทำได้

สำหรับรูปแบบการจัดการชั้นเรียนทั้ง 3 รูปแบบนั้น ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2558 : 98) ได้กล่าวว่า รูปแบบพฤติกรรม (Behaviorist model) รูปแบบจิตวิทยา (Psychological model) และรูปแบบการจัดการแบบกลุ่ม (Group management model) ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นรูปแบบทั้งเชิงรุกและเชิงรับ แต่จากแนวคิดทั้งหมด เพียงใจ ผลโภค (2545 : 75-76) ได้ให้ความเห็นว่า การจัดการชั้นเรียนส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนการลงโทษผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษทางกาย ทางวาจาหรือทางใจ เพราะการลงโทษเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้อย่างมีความสุขได้นั้น ข้อพึงตระหนักที่สำคัญ คือ “เด็กแต่ละคนต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง”

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการชั้นเรียนที่ดีควรเป็นการจัดการเชิงรุกที่ครูพยายามทำความเข้าใจถึงสาเหตุแห่งพฤติกรรมเหล่านั้น พยายามหาแนวทางส่งเสริมให้ผู้เรียนปรับพฤติกรรมและควบคุมพฤติกรรมตัวเอง อีกทั้งจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างของช่วงวัยตามพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียนแต่ละคน

1.5 การจัดการชั้นเรียนด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

การจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดการชั้นเรียนซึ่ง ไชยยศ เรืองสุวรรณและปรีชา วิหคโต (2547 : 9-10) กล่าวว่า เป็นการจัดวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะตกแต่งเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้ดูดี รวมตลอดไปถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เสริมความรู้ เช่น ป้ายนิเทศ มุมวิชาการ ชั้นวางหนังสือ โต๊ะวางสื่อ การสอน เครื่องมือ เครื่องจักรสำหรับฝึก ฯลฯ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดความสบายตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น โดยการจัดสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดย ปริญญาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2558 : 36) ได้จัดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชั้นเรียนปกติ

1.1 การจัดโต๊ะเรียนและเก้าอี้ของนักเรียน มีลักษณะสำคัญ คือ

1.1.1 ให้มีขนาดเหมาะสมกับรูปร่างและวัยของนักเรียน

1.1.2 ให้มีช่องว่างระหว่างแถวที่นักเรียนจะลุกนั่งได้สะดวกและทำกิจกรรมได้

คล่องตัว

1.1.3 ให้มีความสะดวกต่อการทำความสะอาด เคลื่อนย้ายเปลี่ยนรูปแบบที่นั่งเรียน

ได้ง่าย

1.1.4 ให้มีรูปแบบที่ไม่จำเจ เช่น อาจเปลี่ยนเป็นรูปตัวที ตัวยู รูปครึ่งวงกลมหรือเข้ากลุ่มเป็นวงกลม ได้อย่างเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน

1.1.5 ให้นักเรียนที่นั่งทุกจุดอ่านกระดานดำได้ชัดเจน

1.1.6 แถวหน้าของโต๊ะเรียนควรอยู่ห่างจากกระดานดำพอสมควร ไม่น้อยกว่า 3 เมตร ไม่ควรจัดโต๊ะติดกระดานดำมากเกินไป ทำให้นักเรียนต้องแหงนมองกระดานดำและหายใจเอาฝุ่นซอล์กหรือสารระเหยจากหมึกของปากกาเขียนกระดานเข้าไปมาก ทำให้เสียสุขภาพ

1.2 การจัดการสภาพชั้นเรียนให้ถูกสุขลักษณะ มีลักษณะสำคัญ คือ

1.2.1 มีอากาศถ่ายเทได้ดี มีหน้าต่างพอเพียงและมีประตูเข้าออกได้สะดวก

1.2.2 มีแสงสว่างพอเหมาะเพื่อช่วยให้ผู้เรียนอ่านหนังสือได้ชัดเจน เพื่อเป็นการถนอมสายตา ควรใช้ไฟฟ้าช่วยถ้ามีแสงสว่างน้อยเกินไป

1.2.3 ปราศจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น เสียง กลิ่น คิวิน ฝุ่น ฯลฯ

1.2.4 มีความสะอาด โดยฝึกให้นักเรียนรับผิดชอบช่วยกันเก็บกวาด เช็ดถู เป็นการปลูกฝังนิสัยรักความสะอาดและฝึกการทำงานร่วมกัน

1.3 การจัดมุมต่าง ๆ ในชั้นเรียน มีลักษณะสำคัญ คือ

1.3.1 มุมหนังสือ ควรมีไว้เพื่อฝึกนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมให้นักเรียนอ่านคล่อง ส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ครูควรหาหนังสือหลาย ๆ ประเภท ที่มีความยากง่าย เหมาะสมกับวัยของนักเรียนมาให้อ่าน และควรหาหนังสือชุดใหม่มาเปลี่ยนบ่อย ๆ การจัดมุมหนังสือควรจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อสะดวกต่อการหยิบอ่าน

1.3.2 มุมเสริมความรู้กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ควรจัดไว้ที่น่าสนใจ ช่วยเสริมความรู้ ทบทวนความรู้ เช่น มุมภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มุมความรู้ข่าว เหตุการณ์ ฯลฯ

1.3.3 มุมแสดงผลงานของนักเรียน ครูควรติดบนป้ายนิเทศ แขนงหรือจัดวางไว้บนโต๊ะ เพื่อให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในความสำเร็จ และมีกำลังใจในการเรียนต่อไป อีกทั้งยังสามารถแก้ไขพัฒนาผลงานของนักเรียนให้ดีขึ้นโดยลำดับได้อีกด้วย

1.3.4 ตู้เก็บสื่อการเรียนการสอน เช่น บัตรคำ แผนภูมิ ภาพพลิกกระดาษ สี กาว ควรจัดไว้ให้เป็นระเบียบ สะดวกต่อการหยิบใช้ อุปกรณ์ใดที่เก่าหรือไม่ใช่แล้วไม่ควรเก็บไว้ในตู้

1.3.5 การประดับตกแต่งชั้นเรียน ครูส่วนใหญ่มักนิยมประดับตกแต่งชั้นเรียนด้วยสิ่งต่าง ๆ เช่น ม่านมู่ลี่ ภาพ ดอกไม้ คำขวัญ สุภาพศิต ควรตกแต่งพอเหมาะไม่ให้อึดอัดรุงรัง สีสนที่ใช้อย่างไรก็ตาม ควรดูความเหมาะสม หรือใช้สีสะท้อนแสง อาจทำให้นักเรียนเสียสายตาได้ การประดับตกแต่งชั้นเรียนควรคำนึงถึงหลัก ความเรียบง่าย เป็นระเบียบ ประหยัด มุ่งประโยชน์และสวยงาม

1.3.6 มุมเก็บอุปกรณ์ทำความสะอาด ตลอดจนชั้นวางเครื่องมือเครื่องใช้ของนักเรียน เช่น ควรจัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบและหมั่นเช็ดถูให้สะอาดเสมอ

สำหรับในเรื่องการบริหารจัดการชั้นเรียนที่เสริมในเรื่องของการใช้เทคโนโลยี ประกอบ เช่น การมีจอแอลซีดี เอลอีดี ประกอบ ควรมีการติดตั้งโดยชนาบข้างไว้ของกระดาน ส่วนกระดานไวท์บอร์ด อยู่ตรงกลางของจอ เพื่อให้ครูผู้สอนที่มีความจำเป็นต้องใช้กระดานเขียนอธิบายเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 แสดงการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชั้นเรียนปกติ
ที่มา : ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2558 : 37)

2. การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องปฏิบัติการ

ในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียนที่ใช้กับนักเรียนห้องในบางรายวิชา ต้องใช้ชั้นเรียนปฏิบัติการ เช่น ห้องปฏิบัติการเคมี ห้องปฏิบัติการชีววิทยา ห้องปฏิบัติการฟิสิกส์ เปรื่อง กิจรัตน์ภร (2553: 72) เสนอไว้ดังนี้

2.1 สภาพของห้องปฏิบัติการ

ควรให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่อับชื้น ในห้องปฏิบัติการ 1 ห้อง อาจแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่สำหรับการบรรยาย อภิปราย ประชุมกลุ่มทบทวนเนื้อหา หรือสาธิตก่อนการฝึกปฏิบัติ และพื้นที่สำหรับการปฏิบัติ ดังนั้น การจัดโต๊ะ เก้าอี้และโต๊ะปฏิบัติการ ควรจัดให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติของรายวิชาหรือเนื้อหาสาระนั้น ๆ และรูปแบบการจัดโต๊ะ เก้าอี้และโต๊ะปฏิบัติการ จึงควรจัดให้ผู้เรียนสามารถดูการสาธิตของผู้สอนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ที่กล่าวข้างต้นแล้วสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดสภาพห้องปฏิบัติการ คือ ความสะอาดของพื้นที่ห้อง โต๊ะ เก้าอี้ โต๊ะปฏิบัติการ เครื่องจักร ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ โดยต้องดูแลให้สะอาด ไม่ควรมีอุปกรณ์เก่าชำรุด กองสมูอยู่ตามซอกตามมุมของห้อง อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้เรียนอย่างคาดไม่ถึง

2.2 เครื่องมือ เครื่องใช้และเครื่องจักร

ต้องตรวจสอบให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานตลอดเวลา ควรจัดวางไว้ใกล้บริเวณที่ใช้เพื่อฝึกปฏิบัติหรือในตู้ ในชั้นที่สามารถหยิบออกมาใช้งานได้โดยง่าย ควรมีการจัดทำบัญชีเครื่องมือ เครื่องใช้ และเครื่องจักร เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบ ป้องกันการสูญหายและผู้สอนควรสร้างระเบียบการจัดเก็บเครื่องมือ เครื่องใช้และเครื่องจักร ชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบ จัดเก็บหลังการฝึกปฏิบัติทุกครั้ง เป็นการปลูกฝังวินัยให้แก่ผู้เรียน เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในการก้าวเข้าสู่โลกของงาน

2.3 เสียงและการรบกวน

เสียงที่เกิดจากการทำงานของเครื่องจักรในขณะฝึกปฏิบัติ และเสียงของผู้เรียนที่อภิปราย ปรีกษาหารือกัน ไม่นับว่าเป็นเสียงรบกวน แต่เสียงเอะอะที่มาจากนอกชั้นเรียน ซึ่งอาจจะดึงความสนใจหรือขัดจังหวะผู้เรียนจากการฝึกปฏิบัติได้ นับว่าเป็นเสียงรบกวนที่ผู้สอนต้องมีการควบคุมชั้นเรียนให้ใกล้ชิดขึ้น โดยอาจปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อดึงความสนใจของผู้เรียนกลับมายังบทเรียน แต่เสียงที่เกิดจากการทำงานของเครื่องจักรและเสียงของผู้เรียนที่อภิปราย ปรีกษาหารือกันในขณะฝึกปฏิบัติ อาจจะเป็นเสียงรบกวน สำหรับผู้เรียนในชั้นเรียนข้างเคียงได้ ดังนั้น การกำหนดที่ตั้งของห้องปฏิบัติการจึงควรอยู่ห่างจากชั้นเรียนปกติหรือจัดเป็นห้องเก็บเสียงโดยติดเครื่องปรับอากาศ เพื่อไม่ให้เสียงที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติไปดึงความสนใจหรือขัดจังหวะผู้เรียนในชั้นเรียนปกติ

2.4 สีและแสงสว่าง

การใช้สีของผนังห้องปฏิบัติการ สีของเครื่องจักรอุปกรณ์ต่าง ๆ จะมีผลต่อสายตาของผู้เรียน สีของผนังห้องปฏิบัติการควรเป็นสีอ่อนเพื่อเพิ่มแสงสว่างให้แก่ห้อง สีของเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่าง ๆ ควรเป็นสีที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ใช้อยู่ในโรงงานหรือสถานประกอบการ หากห้องปฏิบัติการมีท่อก๊าซ หรือท่อของเหลวต่าง ๆ หรือมีบริเวณที่อาจเป็นอันตราย ก็ควรจะใช้สีที่เป็นมาตรฐานสากล ทาในส่วนนั้น ๆ เพื่อให้เห็นเด่นชัด อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุจากการฝึกปฏิบัติของผู้เรียน แสงสว่างก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ควรคำนึงถึงใน

การจัดบรรยากาศด้านกายภาพ หากแสงสว่างจากธรรมชาติไม่เพียงพอก็ต้องจัดหาแสงสว่างเพิ่มเติมให้เพียงพอในห้องปฏิบัติการที่มีรายละเอียดมาก ๆ เช่น ห้องเขียนแบบ ห้องวิเคราะห์วัสดุ หรือห้องปฏิบัติงานไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ อาจต้องจัดหาแสงสว่างเฉพาะที่เป็นพิเศษ เพื่อให้เหมาะกับกิจกรรมการเรียนการสอน

2.5 ตู้เก็บเครื่องมือ

ในห้องปฏิบัติการควรมีตู้เก็บเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการสาธิตหรือฝึกปฏิบัติและใช้เพื่อเก็บผลงานของผู้เรียนที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ แต่หากเป็นเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือเครื่องยนต์ เก็บให้เข้าที่และหาวัสดุคลุมให้เรียบร้อยทุกครั้งหลังการฝึกปฏิบัติ

2.6 เครื่องมือปฐมพยาบาล

การฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ ดังนั้น ผู้สอนควรชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจว่าให้การรักษาความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญและในห้องปฏิบัติการควรเตรียมเครื่องมือปฐมพยาบาลเบื้องต้นไว้ด้วย

สรุปได้ว่า การจัดการชั้นเรียนด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ การจัดวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะการตกแต่งที่ส่งเสริมการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน รวมถึงไปถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เสริมความรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชั้นเรียนปกติ 2) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องปฏิบัติการ

1.6 การจัดการชั้นเรียนด้านสังคม

การจัดการชั้นเรียนด้านสังคม เป็นการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างบุคคลซึ่งจำเป็นต้องเข้าใจในเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อื่น ในที่นี้ คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียน ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ จึงหมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล 2 คน หรือบุคคล 2 ฝ่าย โดยต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ในการนี้ ปริญญาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2558 : 49) ได้ให้ข้อสรุปด้านปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนไว้มี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนและครูเป็นประเด็นสำคัญ ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี หมายถึง ทั้งครูและนักเรียนต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ครูให้ความเป็นกันเองแก่นักเรียนให้นักเรียนมีอิสระ และมีความสบายใจในการทำกิจกรรม บรรยากาศภายในชั้นเรียนก็จะไม่ตึงเครียด เป็นบรรยากาศที่รื่นรมย์ น่าเรียน น่าสอน ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี อันจะนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ต่อกันทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความคุ้นเคย สนุกสนมเป็นกันเองระหว่างครูและนักเรียนได้ดี ครูสามารถปฏิบัติโดยให้ความสำคัญกับนักเรียน เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน ทำตนเป็นกันเองกับเด็ก ไม่เข้มงวดหรือปล่อยปละละเลยนักเรียนจนเกินไป ให้ความยุติธรรมกับนักเรียนทุกคน ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของนักเรียน และแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับนักเรียน ในที่นี้ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็น การแบ่งรูปแบบความสัมพันธ์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 1) ความสัมพันธ์แบบอิตาเลียนเป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อนักเรียนในลักษณะที่ครูชอบตั้งกฎเกณฑ์ บังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน
- 2) ความสัมพันธ์แบบปล่อยปละละเลย เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อนักเรียนโดยครูไม่เอาใจใส่ ไม่สนใจนักเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งการเรียนการสอน กิจกรรมและปัญหาของนักเรียนปล่อยให้ นักเรียนทำอะไรตามความคิดของนักเรียนเอง ไม่มีการแนะนำ ตักเตือนใด ๆ จากครู
- 3) ความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อนักเรียนอย่างยุติธรรม ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการตัดสินใจ มีการวางแผนการเรียนร่วมกัน ให้ความเป็นกันเองต่อเด็ก ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ มีการให้รางวัลเมื่อเด็กทำพฤติกรรมที่ถูกต้อง และการลงโทษจะต้องมีการอธิบายเหตุผลทุกครั้ง การปฏิบัติของครูตามลักษณะเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ นักเรียนที่รับรู้ว่าคุณปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจให้ ความรักเอาใจใส่ตนด้วยความจริงใจ จะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดีกับครู เข้าใจและยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่การนำไปปฏิบัติ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยอมรับการปฏิบัติของครูนั้นเป็นการเสริมสร้างลักษณะทางจิต พฤติกรรมที่พึงปรารถนาของนักเรียน และพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ติงามพฤติกรรมหนึ่ง

ลักษณะที่ 2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีความสำคัญในเชิงจิตวิทยา กล่าวคือกลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งคนแต่ละคนให้ความสำคัญและมีความรู้สึกผูกพันกัน (Identify and affiliates) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นกลุ่มบุคคลที่แต่ละคนปรารถนาที่จะได้รับการยอมรับ (Acceptance or approval) และการยอมรับนั้นนับเป็นเงื่อนไขจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่ม เด็กเมื่อเริ่มเข้าโรงเรียนจนสู่วัยผู้ใหญ่ ประสบการณ์การเข้าสังคมย่อมกว้างขวางออกไป ตามลำดับ หากทุกสิ่งทุกอย่างได้พัฒนาไปตามปกติ กล่าวคือ เมื่อถึงวัยเข้าเรียนเด็กมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน เด็กจะได้รับบทบาทของตนว่า ควรปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อต้องการอยู่กับเพื่อน การที่เด็กอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ จะทำให้รู้สึกอบอุ่นใจเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง การปฏิบัติตนกับเพื่อนกันนับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการปฏิบัติตนกับเพื่อนได้อย่างเหมาะสมจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี กล่าวคือเมื่อมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงปรารถนาต่อกันและกัน ก็จะเกิดความสมัคสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ความเห็นอกเห็นใจกันและกัน และแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามที่กลุ่มให้การยอมรับ ทำให้เข้ากันได้ดีและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เมื่อสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนได้อย่างมีความสุข ย่อมปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเพิ่มขึ้นและมีทัศนคติที่ดีต่อคนทั่วไป ประสบการณ์ในการเข้าสังคมจะเพิ่มขึ้นทุกวัน เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ชีวิตในสังคมจะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี

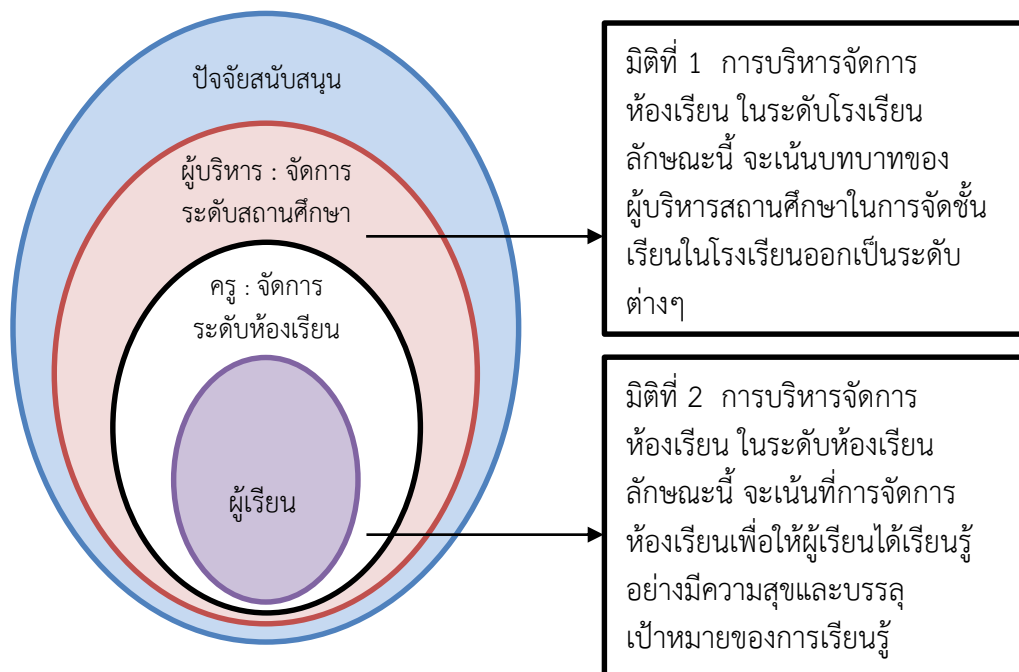
ดังนั้น ชั้นเรียนถือได้ว่าเป็นหน่วยย่อยของสังคมโรงเรียนที่มีขนาดพอเหมาะกับการจัดทำกระบวนการแสวงหาความคิดข้อตกลงร่วมกันในเบื้องต้น สังคมชั้นเรียนมีความใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กันระดับสูง ในอีกด้านหนึ่งชั้นเรียนก็เป็นพื้นที่ที่พบปัญหาความรุนแรงมากที่สุดเช่นกัน ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนทุกคนได้ร่วมกันออกแบบสังคมชั้นเรียน จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมโรงเรียน การเปิดพื้นที่ให้นักเรียนและครูร่วมกันออกแบบชั้นเรียนและสังคมโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันและการสร้าง

บรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขโดยการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมภายในโรงเรียน บุคคลที่มีบทบาทในการจัดการชั้นเรียนก็คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ซึ่ง ฆนัท ธาตุทอง (2552 : 25) กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารจัดการชั้นเรียน มีนัยที่ซ่อนอยู่ 2 มิติ คือ มิติที่ 1 การจัดการชั้นเรียนในระดับโรงเรียนและมิติที่ 2 การจัดการชั้นเรียนในระดับชั้นเรียน ดังนี้

มิติที่ 1 การบริหารจัดการในระดับโรงเรียน ในระดับนี้จะเน้นบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารส่วนนี้จะแบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการชั้นเรียนระดับปฐมวัย การจัดการชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดการชั้นเรียนในระดับอุดมศึกษา หากเป็นมุมมองในมิตินี้ นับได้ว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการชั้นเรียน ซึ่งเป็นภาพรวมของโรงเรียนนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดประเภท ลักษณะ สถานที่ จำนวนชั้นเรียน รวมทั้งการจัดนักเรียนและการจัดครูเข้าสอนอีกด้วย

มิติที่ 2 การบริหารจัดการในระดับชั้นเรียน ในลักษณะนี้จะเน้นบทบาทของครูในการจัดการชั้นเรียนทั้งด้านธุรการ ด้านวิชาการ ด้านการปกครอง และอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้

จากมุมมองของการบริหารจัดการทั้ง 2 มิติ ยังมีปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อให้การบริหารจัดการชั้นเรียนประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการและปัจจัยสนับสนุนเข้าด้วยกัน ดังปรากฏในแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 แสดงมิติของการบริหารจัดการชั้นเรียน
ที่มา : ฆนัท ธาตุทอง (2552 : 26)

นอกจากนี้ ฆนัท ธาตุทอง (2550 : 26) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการชั้นเรียนจะต้องเป็นการประสานพลังจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เมื่อศึกษาเฉพาะการศึกษาในขอบข่ายโรงเรียน จะพบว่าผู้ที่มีบทบาทและมีความสำคัญในการบริหารจัดการชั้นเรียน จะมีทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษา โดยมีบทบาทดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทหลักและเป็นผู้นำในการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ การกำหนดนโยบาย กำหนดแนวทางและรูปแบบการบริหารจัดการ ชั้นเรียน การจัดนักเรียนเข้าชั้นเรียน การจัดสภาพแวดล้อม บริเวณโรงเรียนและอาคารสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา รวมทั้งเป็นผู้ประสานงานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อจัดการเรียนรู้และพัฒนานักเรียน รวมทั้งการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน การจัดชั้นเรียนสำหรับบทเรียนคอมพิวเตอร์บนเครือข่าย e-learning (ในกรณีที่โรงเรียนมีความพร้อม) อีกทั้งการพัฒนาผู้นำและทีมงาน

2. ครู เป็นผู้ที่มีบทบาทหลัก เป็นผู้นำ และเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการบริหารจัดการชั้นเรียน เป็นผู้ให้การช่วยเหลือและจัดการกับปัญหาของนักเรียน จัดและนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมรวมทั้งรวบรวมข้อมูลสารสนเทศในด้านต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนี้

2.1 ด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดโครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน การทำโครงการทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2 ด้านธุรการ ได้แก่ การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ

2.3 ด้านการปกครอง ได้แก่ การพัฒนาวินัยและพฤติกรรมในชั้นเรียน

2.4 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

3. คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทหลักและเป็นผู้นำในการสร้างความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน การประสานงาน ขอความร่วมมือกับชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการจัดแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การจัดการชั้นเรียนด้านสังคม เป็นกิจกรรมสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียน กำหนดแนวปฏิบัติในชั้นเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้ และการตอบสนองของครูต่อพฤติกรรมนักเรียน ซึ่งปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียน ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน บุคคลที่มีบทบาทในการบริหารจัดการชั้นเรียน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ซึ่งการบริหารจัดการชั้นเรียนมี 2 มิติ คือ มิติที่ 1 การจัดการชั้นเรียนในระดับโรงเรียน และมิติที่ 2 การจัดการชั้นเรียนในระดับชั้นเรียน ในการนี้ การบริหารจัดการชั้นเรียนจะต้องมีการประสานพลังจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้ที่มีบทบาทและมีความสำคัญในการบริหารจัดการชั้นเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และ คณะกรรมการสถานศึกษา

1.7 การจัดการชั้นเรียนด้านการเรียนการสอน

การจัดการชั้นเรียนด้านการเรียนการสอน จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากครูเข้าใจหลักการสอนและเลือกใช้สื่อที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอน ซึ่ง วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551 : 72) ได้กล่าวถึง สื่อและนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ไว้ว่า การเลือกสื่อการสอนจะทำได้ไม่ดี ถ้าไม่เข้าใจหลักการใช้สื่อในประเด็นนี้ต้องพิจารณาว่า จะใช้สื่อนั้นกับการสอนจริงได้อย่างไร ซึ่งมีหลักการดังนี้คือ

1. ในการถ่ายโอนความรู้จากสภาพการณ์เรียนนำมาใช้ปฏิบัติจริง จะเกิดผลดีได้ถ้าเนื้อหาและกระบวนการของสื่อได้เสนอสิ่งเร้าตรงกับพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น ถ้ากำหนดวัตถุประสงค์การสอนไว้ว่า ผู้เรียนสามารถต่อฟิล์มภาพยนตร์จนสามารถใช้งานได้ถ้าครูใช้ภาพยนตร์เรื่องการตัดต่อฟิล์มภาพยนตร์ เรื่องนี้จะใช้ได้เหมาะสมเพราะภาพยนตร์เรื่องนี้สาธิตให้เห็นกระบวนการตัดต่อฟิล์มเป็นขั้นตอน แล้วให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตาม การสาธิตที่ทำให้ผู้เรียนได้เห็นกระบวนการที่ละขั้นตอนนี้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถนำความรู้และสามารถถ่ายโอนมาฝึกปฏิบัติต่อฟิล์มภาพยนตร์ได้ด้วยตนเอง อนึ่งในการทำงานบางอย่าง ผู้เรียนจำต้องได้เห็นวัตถุสิ่งของหรือเหตุการณ์จึงจะทำให้ผู้เรียนกระทำพฤติกรรมได้ผลดี ตัวอย่างเช่น นักเรียนจะสามารถใช้เครื่องบันทึกเสียงได้ นักเรียนจะต้องได้เห็นเครื่องบันทึกเสียง

2. การเรียนรู้เกี่ยวกับความจริงหรือความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมจะเรียนได้ผลดี ถ้าใช้สื่อที่เหมาะสมกับความจริงหรือความคิดรวบยอดนั้น การใช้สื่อ อุปกรณ์ ที่มีรูปแบบเป็นรูปธรรมมีลักษณะเฉพาะ มีโครงสร้างที่ดี จะใช้ได้ผลดีกว่าสื่อที่เป็นตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ เช่น การสอนภาษาต่างประเทศ ถ้าใช้ภาพบ้าน สุนัข ต้นไม้ จะทำให้เรียนคำนามเหล่านี้ได้ดีกว่าภาษาเขียน

3. สื่อที่ใช้เป็นตัวอย่างของความคิดรวบยอดที่จะเรียนนั้น ควรจะเป็นสื่อที่ช่วยในกระบวนการเรียนด้วย เช่น ครูต้องการสอนความคิดรวบยอดเกี่ยวกับส่วนรวมทั้งหมดเท่ากับผลบวกของส่วนย่อย ถ้าครูใช้ฝรั่งผ่าเป็นชิ้น ๆ ประมาณ 4 ชิ้น หรือใช้กระดาษตัดเป็นแผ่น 2-3 แผ่นก็จะเหมาะกับวัตถุประสงค์การสอนและกระบวนการสอนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยในกระบวนการสอนให้เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น

4. สื่อที่นำเสนอเนื้อหาที่มีหลายความคิดรวบยอด มีข้อเท็จจริง ข้อสนเทศมาก ควรจะมีเครื่องชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับข้อความ ส่วนมากจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งมีข้อความบรรยายและมีภาพประกอบ ถ้าหากจะเลือกภาพมาช่วยประกอบข้อความด้วยจะทำให้เข้าใจบทเรียนดีขึ้นหรือถ้าต้องการใช้การเรียนการสอนแบบการอภิปรายแก้ปัญหา ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ภาพประกอบแต่ต้องแนะนำแหล่งที่สามารถหาคำตอบไว้ให้ด้วย

5. ในการสอนเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่เป็นคำพูดหรือคำศัพท์หรือความคิดรวบยอดซึ่งเป็นนามธรรมนั้น ผู้สอนควรเลือกใช้สื่อที่สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงหรือความคิดรวบยอดอันเป็นนามธรรมในรูปแบบสิ่งชี้หน้าที่มีประสิทธิภาพ เช่น ใช้แผนที่ภูมิศาสตร์กายภาพ โดยพิจารณาจากสีที่ใช้แทนพื้นที่ต่าง ๆ ถูกต้องตามหลักการหรือไม่ เช่น ใช้สีน้ำตาสแทนพื้นที่ภูเขาหรือสีเขียวแทนพื้นที่ราบ เป็นต้น

6. หลักการเลือกใช้สื่อที่ช่วยสร้างความสนใจตลอดเวลาโดยเลือกใช้สื่อหลายชนิดในเรื่องเดียวกันหรือตัวอย่างเดียวกัน เช่น ให้ดูภาพกับสไลด์ หรือสไลด์กับวีดิทัศน์ หรือต้องการเน้นความคิด

รวบยอดและทัศนคติบางอย่างควรทำบ่อย ๆ ฉายซ้ำ ๆ แต่เปลี่ยนตัวอย่าง หรือรูปแบบของสื่อ หรือเทคนิคการนำเสนอสื่อและเทคนิคการถ่ายทำ เช่น ให้ดูตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่าง โดยที่ในแต่ละตัวอย่างอาจนำเสนอในรูปแบบภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ภาพซ้ำ ภาพวาดหรือตัดฉากเร็วจากฉากหนึ่งไปยังฉากหนึ่งเพื่อไม่ให้คนดูเบื่อ หรืออาจจะเปลี่ยนบรรยากาศภายในเนื้อหาของสื่อและเทคนิคการนำเสนอ เช่น จากช้าเป็นเร็ว เนื้อหาใดที่ผู้เรียนเข้าใจแล้วตัดออกไปบ้าง สร้างบรรยากาศชักชวนให้ผู้เรียนอยากร่วมลงมือปฏิบัติด้วย เป็นต้น

กิดานันท์ มลิทอง (2551 : 76) กล่าวว่า รูปแบบการศึกษาในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากการเรียนนี้จึงต้องพัฒนาในห้องเรียนไปสู่การเรียนในห้องเรียนขนาดใหญ่และการศึกษาทางไกล ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการพัฒนาสื่อการสอนโดยการนำสื่อเทคโนโลยีระดับสูงมาใช้เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

1. การใช้กล้องโทรทัศน์ถ่ายทอดการสอนจากครูคนเดียวไปยังนักเรียนจำนวนมากที่อยู่ในห้องเรียนต่าง ๆ
2. การใช้เครื่องวีซอลไลเซอร์และเครื่องแอลซีดีถ่ายทอดเนื้อหาและภาพจากวัสดุขนาดเล็กให้ฉายขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อให้ชมได้อย่างชัดเจนทั่วถึง
3. การใช้เครื่องแอลซีดีถ่ายทอดข้อมูลจากคอมพิวเตอร์บนจอภาพ
4. การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนและฝึกอบรมในรูปแบบเว็บเพื่อการศึกษา
5. การใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอนและฝึกอบรม รวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั่วโลก
6. การใช้ดาวเทียมถ่ายทอดการสอนจากสถาบันการศึกษาหนึ่งไปยังสถาบันส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกล
7. การวางระบบแลน (local area network) เพื่อสร้างเครือข่ายภายในสถาบันการศึกษาในการติดต่อและใช้ทรัพยากรร่วมกัน
8. การพัฒนาระบบเครือข่ายและซอฟต์แวร์ทั้งนี้เพื่อการศึกษาทางไกลทั้งในรูปแบบการสื่อสาร 2 ทางในลักษณะการประชุมทางไกล (teleconference)

สรุปได้ว่า การจัดการชั้นเรียนด้านการเรียนการสอน ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนที่เข้าใจหลักการสอนและเลือกใช้สื่อที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะกระบวนการทางวิชาการ และดูแลแก้ไขปัญหาการเรียนของนักเรียน ซึ่งจะส่งผลทำให้การจัดการชั้นเรียนด้านการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสูงสุด

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจาก จะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ เกิดกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ปัญหา เศรษฐกิจ ปัญหา การระบาดของสารเสพติด ปัญหา

ครอบครัว ปัญหาการแข่งขันทุกรูปแบบ ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด ซึ่งล้วนแต่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคน จนนำไปสู่การเกิดปัญหาและสภาวะวิกฤติทางสังคม ดังนั้น ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้าน ร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิต จึงจำเป็นที่ทุกโรงเรียน ในฐานะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤติสังคม จึงควรนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

2.1 ความหมายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่เน้นกระบวนการ วิธีการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีวิธีการและเครื่องมือที่มีคุณภาพและมาตรฐาน บันทึกหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ ดำเนินงานโดยครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นเป็นบุคลากรหลัก โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาโดยมีฝ่ายกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานส่งเสริมสุขภาพ งานระเบียบวินัย งานป้องกันยาเสพติด งานระดับชั้นและคณะครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการส่งเสริม ดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ภายในโรงเรียน และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและองค์กรภายนอก โดยหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กรมสุขภาพจิต (2547 : 4) ให้ความหมายไว้ว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่ง ที่ดำเนินงานเป็นขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน ดังนั้น การดูแลช่วยเหลือจึงมีความหมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา ด้วยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติดในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 6) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การส่งเสริมการป้องกันและการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา โดยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนานักเรียน โดยเน้นให้ นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง ปลอดภัยจากสารเสพติด และมีความสุขในการดำรงชีวิตเกณฑ์การคัดกรอง เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มากำหนด ร่วมกันเพื่อการตัดสินใจการส่งเสริม หรือให้การช่วยเหลือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : ก) ได้กล่าวถึงความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สถานศึกษาดำเนินการป้องกัน แก้ไขปัญหาได้เป็นระบบมากขึ้น โดยอาศัยการผนึกพลังมีส่วนร่วมรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ใกล้ชิด เข้าถึง และเข้าใจนักเรียนมากที่สุดพวกหนึ่งคือเพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง ซึ่งหากนักเรียน

ได้รับการปลูกฝังให้มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อน ๆ และได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถทางจิตวิทยาให้คำปรึกษาเบื้องต้นจะเป็นพลังสำคัญในการช่วยป้องกัน ลดความเสี่ยงและแก้ปัญหาที่นักเรียนเผชิญอยู่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 ก : 8) ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มุ่งให้ความคุ้มครอง ป้องกัน ดูแล แก้ไข เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาศักยภาพนักเรียนอย่างมีแบบแผนและมีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานร่วมกับบุคลากรทั้งภายในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้ นักเรียนได้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข มีสมรรถนะการทำงาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีทักษะชีวิต มีภูมิคุ้มกันเหมาะสมเพียงพอต่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยจากสภาวะวิกฤติต่าง ๆ ได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563 : 1) ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการ การศึกษาของโรงเรียนที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือ การทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อาทิ คณะกรรมการ โรงเรียนชั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดนโยบายสำคัญให้โรงเรียนในสังกัดทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน นักเรียนทุกคนต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือ พิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันสมัย ได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคม ปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น โดยสามารถสรุป ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและ ช่วยเหลือนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน

2.2 ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563 : 10) ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญที่เป็น ประโยชน์ต่อโรงเรียนในคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายในโรงเรียนมาใช้เป็นระบบ โดยกำหนดหลักเกณฑ์สำคัญไว้ ประกอบด้วย

1. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยของโรงเรียน ที่ สะท้อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เห็นถึงแนวคิดและวิธีการที่สอดคล้อง กับสภาพปัญหา และบริบทของโรงเรียน โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1.1 นโยบายของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำหรับการ เสริมสร้าง ทักษะชีวิต และการคุ้มครองนักเรียนอย่างปลอดภัย

1.2 แนวทาง/รูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนสะท้อนแนวคิดที่สอดคล้องกับ สภาพ ปัญหาและบริบทของโรงเรียน

1.3 ข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.4 ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงเรียน เช่น ข้อมูลอุบัติเหตุ ข้อมูลความเสี่ยง

2. การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ มีประเด็นสำคัญดังนี้

2.1 วิธีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนครบทั้ง 5 ขั้นตอน โดยดำเนินงานสอดคล้องอย่างเป็นระบบ

2.2 การดำเนินการเสริมสร้างทักษะชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 การดำเนินงานความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

2.4 การดำเนินการคุ้มครองนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

3. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยของโรงเรียน มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

3.1 ข้อมูลภาคีเครือข่าย และวิธีการสร้างเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริม สนับสนุน ป้องกันช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียนร่วมกับโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริม สนับสนุนความปลอดภัยในโรงเรียน

4. การส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ ติดตาม รวมไปถึงประเมินผลการดำเนินงานส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียน มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

4.1 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความตระหนักรู้ความเข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต การเสริมสร้างความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียน

4.2 การนิเทศ ติดตาม ส่งเสริม สนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต การเสริมสร้างความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

4.3 การประเมินผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต การเสริมสร้างความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5. ความสำเร็จของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัย ในโรงเรียน มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

5.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตและคุ้มครองนักเรียน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน

5.2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียน ส่งผลต่อโรงเรียน และชุมชนท้องถิ่น

5.3 นักเรียนสามารถดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย

5.4 นักเรียนมีความปลอดภัยครอบคลุมทุกด้าน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือ คือ การเสริมสร้างทักษะชีวิตและคุ้มครองนักเรียน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน นักเรียนสามารถดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย นักเรียนมีความปลอดภัยครอบคลุมทุกด้าน

2.3 ประโยชน์และคุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 8) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหา ทั้งด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ ได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และมีทักษะชีวิตและสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครู และผู้ปกครอง

2. ครูตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

3. ผู้บริหารรู้จักศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา มีรูปแบบกระบวนการพัฒนาและการพัฒนาเชิงระบบภายใต้การมีส่วนร่วม

4. โรงเรียนมีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาได้รับการยอมรับการสนับสนุน และความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

5. ผู้ปกครอง ชุมชนตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน เข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและบุคคลในชุมชน มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง

6. เขตพื้นที่การศึกษาพัฒนานวัตกรรมในการพัฒนานักเรียน พัฒนางค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน การนิเทศติดตามผล ประเมินผลและการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคล และระดับโรงเรียน เพื่อพัฒนางานต่อไป

7. ประเทศชาติมีนักเรียนที่มีคุณภาพดี มีปัญหา และมีความสุขมีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับลดปัญหาที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชน ลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานต่าง ๆ ประชาชนมีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 ก : 10) กล่าวถึงคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา

2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น

3. นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

อันเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรมจริยธรรม (MQ) และมีความมุ่งมั่นที่จะชนะอุปสรรค (AQ)

4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

โดยรอบด้าน

5. ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มข้นด้วยความเอื้ออาทร

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ประโยชน์และคุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ช่วยให้นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและตรงตามปัญหา นักเรียนสามารถรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้ เรียนรู้อย่างมีความสุขและมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ส่วนครูตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา ส่วนผู้บริหารสถานศึกษารู้ศักยภาพของครู ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน มีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา มีการนิเทศติดตามและประเมินผล และการวิจัยเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคลและระดับโรงเรียนเพื่อพัฒนางานต่อไป

2.4 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมี

ประสิทธิภาพ

ได้มีผู้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังต่อไปนี้

กรมสุขภาพจิต (2547 : 3) กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย ตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือเข้าร่วมกิจกรรมไปตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนัก ให้ความสำคัญของระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานกันอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงานโดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน

5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะเรื่อง ทักษะการปรึกษาเบื้องต้นและแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน โรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 7) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. ทีมนำและทีมประสาน อันได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน รองผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย กรรมการสถานศึกษา รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนในส่วนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมไปตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานกันอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญ ในการดำเนินงานโดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องทักษะการปรึกษาเบื้องต้นและแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน โรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

5. ผู้ปกครองและเครือข่ายการร่วมพัฒนาในทุกส่วนของสังคม มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเยาวชนในเชิงบูรณาการอย่างเข้มแข็งจริงจัง

ในขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563 : 10) ได้กำหนดรายละเอียดเกณฑ์การพิจารณาโรงเรียนเพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสะท้อนปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามรายการพิจารณา มีประเด็นสำคัญ คือ

1. การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยของโรงเรียนที่สะท้อนการดำเนินงานอย่าง ต่อเนื่อง 3 ปี ให้เห็นถึงแนวคิดและวิธีการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของโรงเรียน เกิดจากปัจจัยสำคัญ คือ

1.1 นโยบายของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต และการคุ้มครองนักเรียนอย่างปลอดภัย

1.1.1 วิสัยทัศน์ของโรงเรียนสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการกำหนดแนวทางตามนโยบายที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้าง ทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียนอย่างชัดเจน

1.1.2 มีแผนกลยุทธ์ที่ระบุการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต และการคุ้มครองนักเรียน

1.1.3 มีแผนปฏิบัติการที่ระบุโครงการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน การเสริมสร้าง ทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียน

1.1.4 มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียนที่ชัดเจน

1.1.5 มีระเบียบแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียนมาใช้ได้อย่างเหมาะสม

1.2 แนวทาง/รูปแบบ การบริหารจัดการของโรงเรียนสะท้อนแนวคิดที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของโรงเรียน

1.2.1 มีการวิเคราะห์สภาพปัญหา นำผลการดำเนินงาน มาปรับปรุงและพัฒนาในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้าง ทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียน

- 1.2.2 มีการบริหารและดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 1.2.3 มีแนวทาง/รูปแบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของโรงเรียน
- 1.3 ข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.3.1 มีข้อมูลนักเรียนรายบุคคลที่เป็นปัจจุบันและพร้อมนำไปใช้
 - 1.3.2 มีสารสนเทศเกี่ยวกับผลการคัดกรองนักเรียน การศึกษาย้อนหลังต่อเนื้อเรื่องอย่างเป็นระบบ
 - 1.3.3 มีสารสนเทศผลการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนทุกคนได้รับการดูแล
 - 1.3.4 มีการสรุปข้อมูลพร้อมทั้งรายงานผลการพัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาและส่งต่อตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.3.5 มีการนำสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
- 1.4 ข้อมูลสารสนเทศ เกี่ยวกับความปลอดภัยใน โรงเรียน เช่น ข้อมูลอุบัติเหตุ ความเสี่ยง
 - 1.4.1 มีข้อมูลกิจกรรม/โครงการพัฒนาให้นักเรียน รู้เท่าทันอันตรายหรือความไม่ปลอดภัยจากบุคคล อุบัติภัยและความเสี่ยงต่อชีวิต
 - 1.4.2 มีสารสนเทศผลการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นว่า นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาให้รู้เท่าทันและป้องกันความไม่ปลอดภัย
 - 1.4.3 มีข้อมูลสารสนเทศผู้เกี่ยวข้องที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดความไม่ปลอดภัยต่อนักเรียนในโรงเรียน
2. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดจากปัจจัยสำคัญ คือ
 - 2.1 วิธีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน ครบทั้ง 5 ขั้นตอน โดยดำเนินงานสอดคล้อง อย่างเป็นระบบ
 - 2.1.1 มีวิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 2.1.2 มีวิธีการคัดกรองนักเรียน
 - 2.1.3 มีวิธีส่งเสริม พัฒนานักเรียนทุกกลุ่ม
 - 2.1.4 มีวิธีป้องกันและแก้ไข้ปัญหา
 - 2.1.5 มีวิธีการส่งต่อ
 - 2.1.6 มีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างร้อยรัดทั้ง 5 ขั้นตอน
 - 2.1.7 มีการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนอย่างเป็นระบบ
 - 2.1.8 มีการใช้นวัตกรรมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.2 การดำเนินการเสริมสร้างทักษะชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม
 - 2.2.1 มีการบูรณาการทักษะชีวิตการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้
 - 2.2.2 จัดกิจกรรม/โครงการที่เสริมสร้างทักษะชีวิต

- 2.2.3 นักเรียนทุกกลุ่มได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตและนักเรียนมีปัญหาด้านพฤติกรรมลดลง
- 2.2.4 การใช้พฤติกรรมเชิงบวกในการจัดการชั้นเรียนและพฤติกรรมนักเรียน
- 2.3 การดำเนินงานความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ
- 2.3.1 มีการวิเคราะห์สถานการณ์ที่อาจเกิดความปลอดภัยต่อนักเรียน
- 2.3.2 มีวิธีการที่เสริมสร้างความปลอดภัยให้นักเรียน
- 2.3.3 มีวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความปลอดภัยในโรงเรียน
- 2.3.4 มีวิธีการรู้จักนักเรียนที่มีแนวโน้มอาจเผชิญต่อความปลอดภัย
- 2.4 การดำเนินการคุ้มครองนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม
- 2.4.1 มีการติดตาม เฝ้าระวังและคุ้มครองนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
- 2.4.2 มีกิจกรรม/โครงการที่คุ้มครองนักเรียนในโรงเรียน
- 2.4.3 นักเรียนทุกคนได้รับการคุ้มครองด้วยรูปแบบ/วิธีการ ที่เหมาะสม
3. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียนเกิดจากปัจจัยสำคัญ คือ
- 3.1 ข้อมูลภาคีเครือข่าย และ วิธีการสร้างเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3.1.1 มีภาคีเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและเขตพื้นที่การศึกษา หรือสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (แล้วแต่กรณี)
- 3.1.2 มีสารสนเทศเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3.1.3 มีวิธีการสร้างและการทำงานร่วมกับเครือข่ายที่สนับสนุนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3.1.4 ภาคีเครือข่ายให้การสนับสนุนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
- 3.2 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริม สนับสนุน ป้องกัน ช่วยเหลือ และคุ้มครอง นักเรียนร่วมกับโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3.2.1 ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูลและวางแผนการส่งเสริม สนับสนุน ป้องกัน ช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียน
- 3.2.2 ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตและคุ้มครองนักเรียน
- 3.2.3 ภาคีเครือข่ายมีการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตและคุ้มครองนักเรียน
- 3.2.4 ภาคีเครือข่ายร่วมประเมิน/ชื่นชม ให้ขวัญกำลังใจ การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3.3 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริม สนับสนุนความปลอดภัยในโรงเรียน
- 3.3.1 ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูลและวางแผนการส่งเสริม สนับสนุน ป้องกัน ความปลอดภัยในโรงเรียน

3.3.2 ภาควิชาช่วยมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานความปลอดภัยในโรงเรียน

3.3.3 ภาควิชาช่วยมี การดำเนินงานความปลอดภัยในโรงเรียน

3.3.4 ภาควิชาช่วยร่วมประเมิน/ชื่นชม ให้ขวัญกำลังใจ การดำเนินงานความปลอดภัยในโรงเรียน

4. การส่งเสริมสนับสนุน นิเทศ ติดตามและประเมินผลดำเนินงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียนเกิดจากปัจจัยสำคัญ คือ

4.1 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจ ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน การเสริมสร้าง ทักษะชีวิต การเสริมสร้าง ความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียน

4.1.1 ครูทุกคนได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ เรื่องระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน การเสริมสร้าง ทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง

4.1.2 ครูทุกคนมีความเข้าใจในวิธีการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและทำหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษา

4.1.3 ครูมีความเข้าใจในกระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิต แบบบูรณาการและ ทักษะชีวิตเฉพาะปัญหา

4.1.4 ครูสามารถจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

4.1.5 ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดกิจกรรม/โครงการการ คุ้มครองนักเรียนและ การดูแลความปลอดภัยในโรงเรียน

4.2 การนิเทศติดตามส่งเสริม สนับสนุนและให้ ขวัญกำลังใจแก่ครูและบุคลากร ทางการศึกษา ในการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต การเสริมสร้าง ความปลอดภัยและการคุ้มครองนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

4.2.1 มีการนิเทศติดตามการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เสริมสร้างทักษะชีวิต ความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียนภายในโรงเรียน

4.2.2 มีการนิเทศ ติดตามการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การ เสริมสร้างทักษะชีวิต ความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียนจากภายนอก

4.2.3 มีรูปแบบและกระบวนการนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

4.2.4 ผู้รับการนิเทศมีความพึงพอใจและนำผลการนิเทศพัฒนางานต่อเนื่อง

4.2.5 ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและได้ รับขวัญกำลังใจจากการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

4.3 การประเมินผล การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะ ชีวิต การเสริมสร้างความปลอดภัยและการคุ้มครอง นักเรียนเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องและ ยั่งยืน

4.3.1 มีวิธีการและเครื่องมือประเมินผลอย่างเหมาะสม

4.3.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือประเมินผลเป็นระยะ ๆ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

4.3.3 นำผลการประเมินไปพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้าง

ทักษะชีวิต ความปลอดภัยและการคุ้มครองนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

4.3.4 มีการปรับปรุง พัฒนา วิธีการและเครื่องมืออย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์
ของงาน

5. ความสำเร็จการดำเนินงานระบบดูแลและความปลอดภัยในโรงเรียนเกิดจากปัจจัย คือ

5.1 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้าง ทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียน มี
ผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน

5.1.1 นักเรียนมีจำนวนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มปัญหาลดลงสอดคล้องกับเป้าหมายโรงเรียน

5.1.2 อัตราการนักเรียนไม่จบตามหลักสูตรตามเวลาที่กำหนดลดลงต่อเนื่อง

5.1.3 อัตราการออกกลางคันของนักเรียนลดลงกว่าปีที่ ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง

5.1.4 นักเรียนมีทักษะชีวิตตามเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนด

5.1.5 นักเรียนทุกกลุ่มได้รับการดูแลช่วยเหลือ ปกป้อง คุ้มครอง ความปลอดภัย
แก้ไขและพัฒนาตามศักยภาพ

5.1.6 นักเรียนประสบความสำเร็จได้รับการยอมรับในระดับต่าง ๆ

5.2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครอง
นักเรียน ส่งผลต่อโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่น

5.2.1 โรงเรียนได้รับการยอมรับ ยกย่อง เชิดชูเกียรติ ในด้านการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต ความปลอดภัยและการคุ้มครองนักเรียน

5.2.2 มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต
ความปลอดภัย และการคุ้มครองนักเรียนอย่างยั่งยืน

5.3 นักเรียนสามารถดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย

5.3.1 นักเรียนมีทักษะชีวิต รู้เท่าทันภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและสามารถจัดการ
กับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้

5.3.2 นักเรียนมีสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

5.3.3 นักเรียนอยู่รอดปลอดภัยและเรียนจบหลักสูตร

5.4 นักเรียนมีความปลอดภัย ครอบคลุมทุกด้าน

5.4.1 นักเรียนมีความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน

5.4.2 นักเรียนมีความปลอดภัยในการเดินทาง

5.4.3 นักเรียนมีความปลอดภัยจากบุคคล

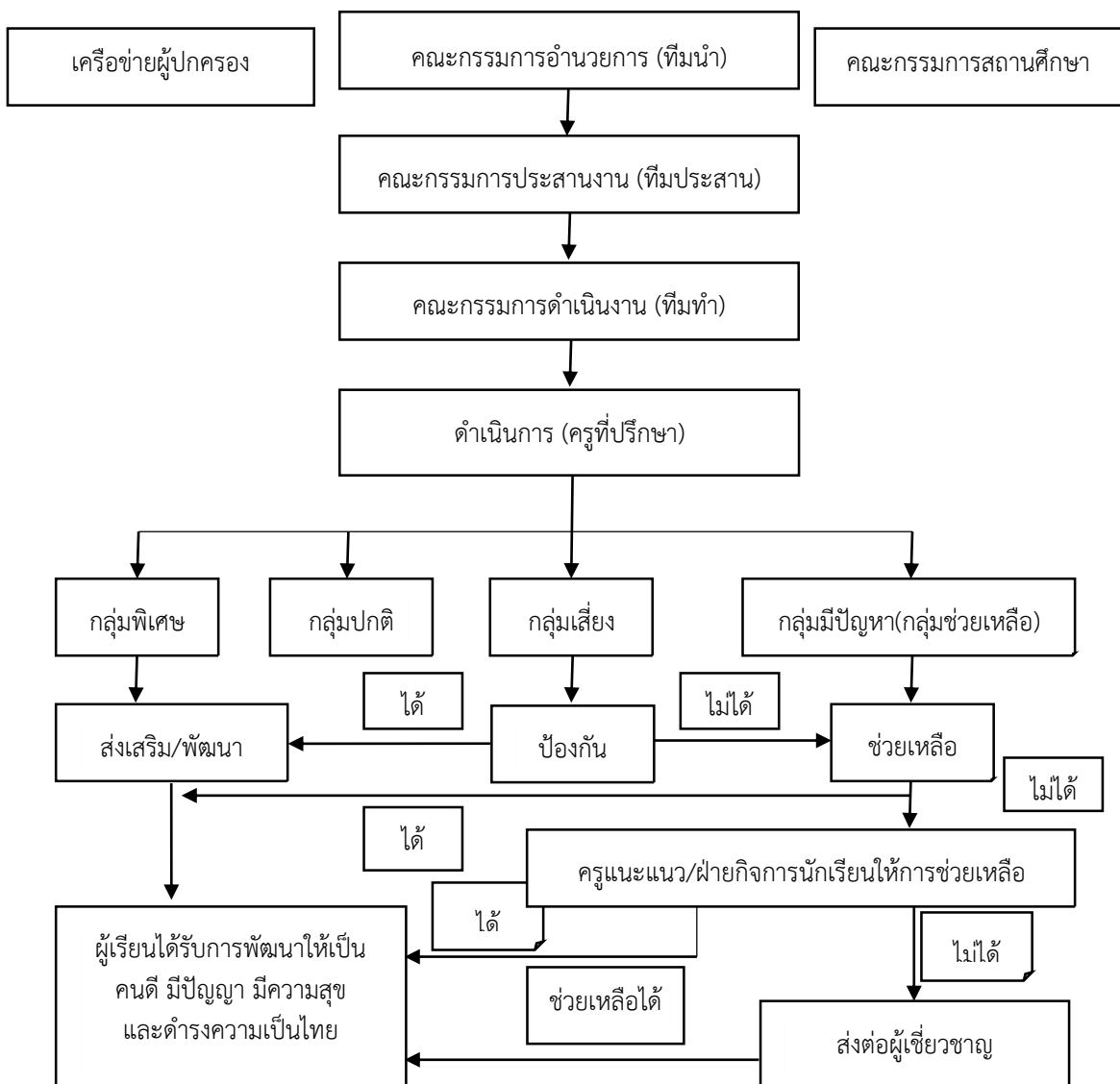
5.4.4 นักเรียนได้รับการปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยทั้งร่างกายและจิตใจ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องตระหนักถึงความสำคัญและให้การสนับสนุน
การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ครูและผู้เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึง
ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนา
นักเรียนในทุกด้าน คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคนจะต้องประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและมี
การประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอ ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน
โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน มีการอบรม

ให้ความรู้และทักษะ เผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะเรื่องจิตวิทยาแนะแนวและการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และแนวแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2.5 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 30) กล่าวถึงการทำงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังแผนภาพที่ 5

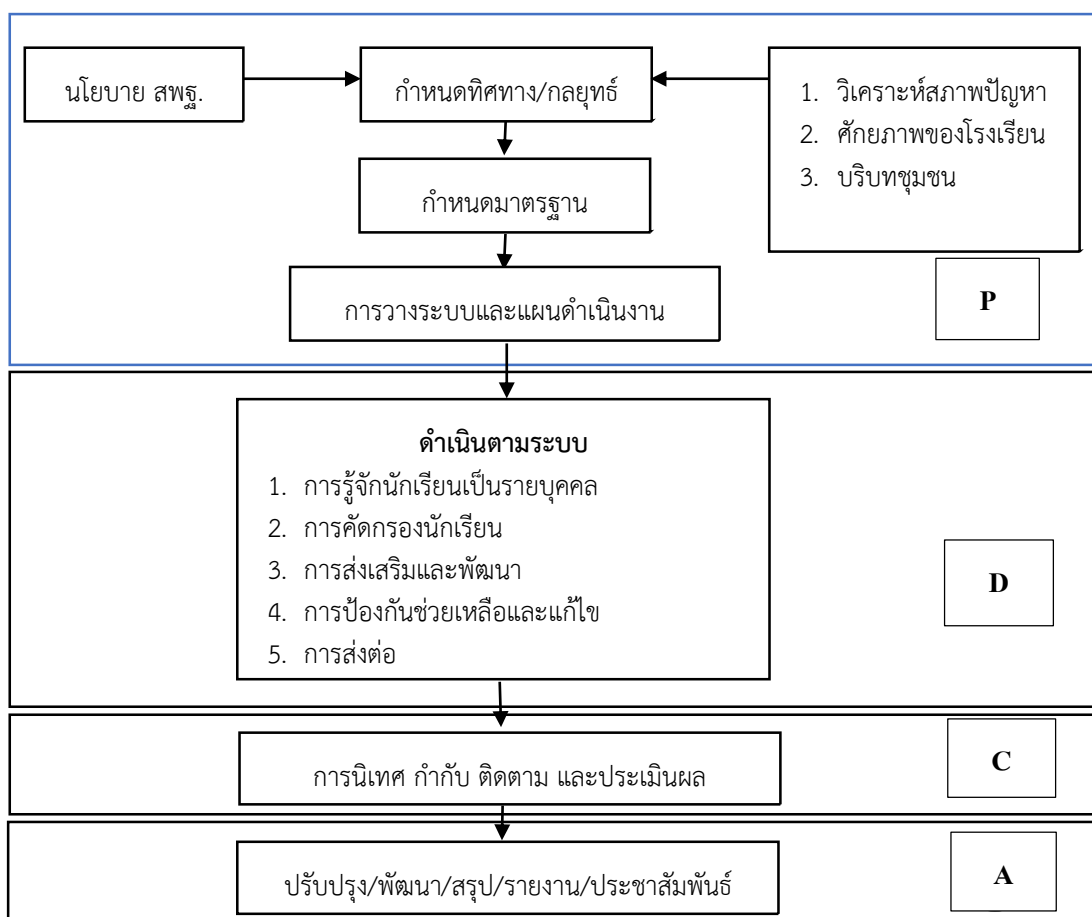
แผนภาพที่ 5 แสดงการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 30)

จากการที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีคณะกรรมการจำนวน 3 ชุด คือ 1) คณะกรรมการอำนวยการ 2) คณะกรรมการประสานงานและ 3) คณะกรรมการดำเนินงาน โดยครูที่ปรึกษาทำหน้าที่ดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษ ป้องกันนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา หากครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ปัญหาได้ให้ส่งต่อฝ่ายแนะแนวหรือฝ่ายกิจการนักเรียน หากยังแก้ปัญหาไม่ได้ให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาเป็นคนดี มีปัญหา มีความสุขและดำรงความเป็นไทย

2.6 กระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 4) ได้แสดงการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนโดยใช้หลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ PDCA ดังแผนภาพที่ 6 การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนโดยใช้หลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

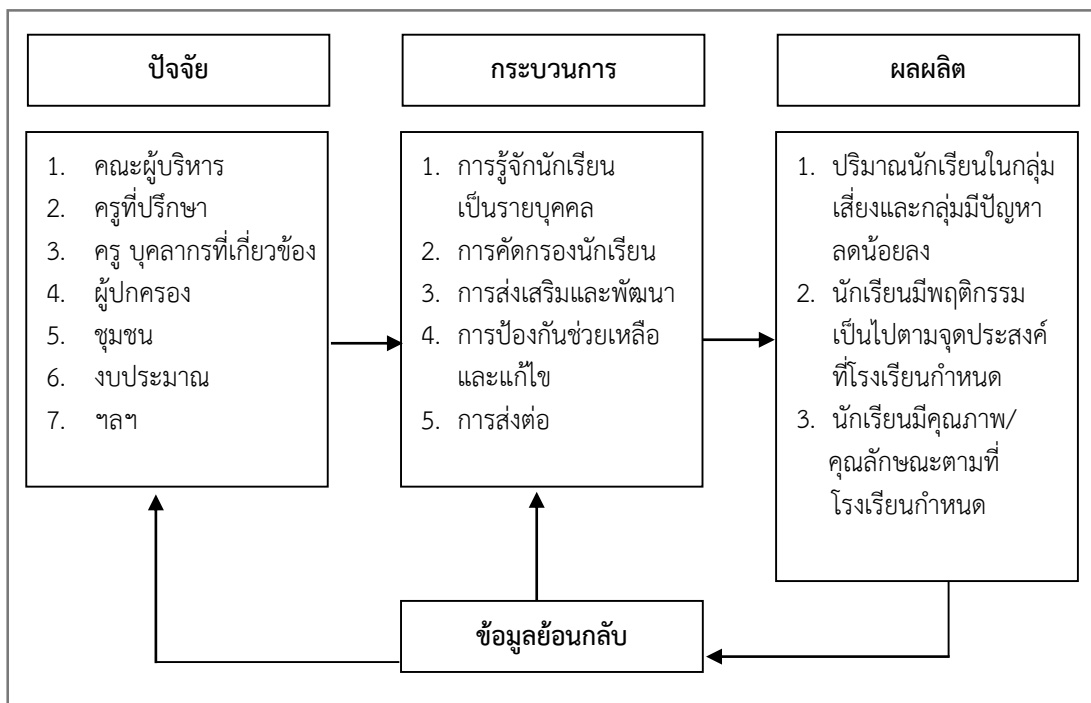

แผนภาพที่ 6 แสดงการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนโดยใช้หลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ PDCA

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 4)

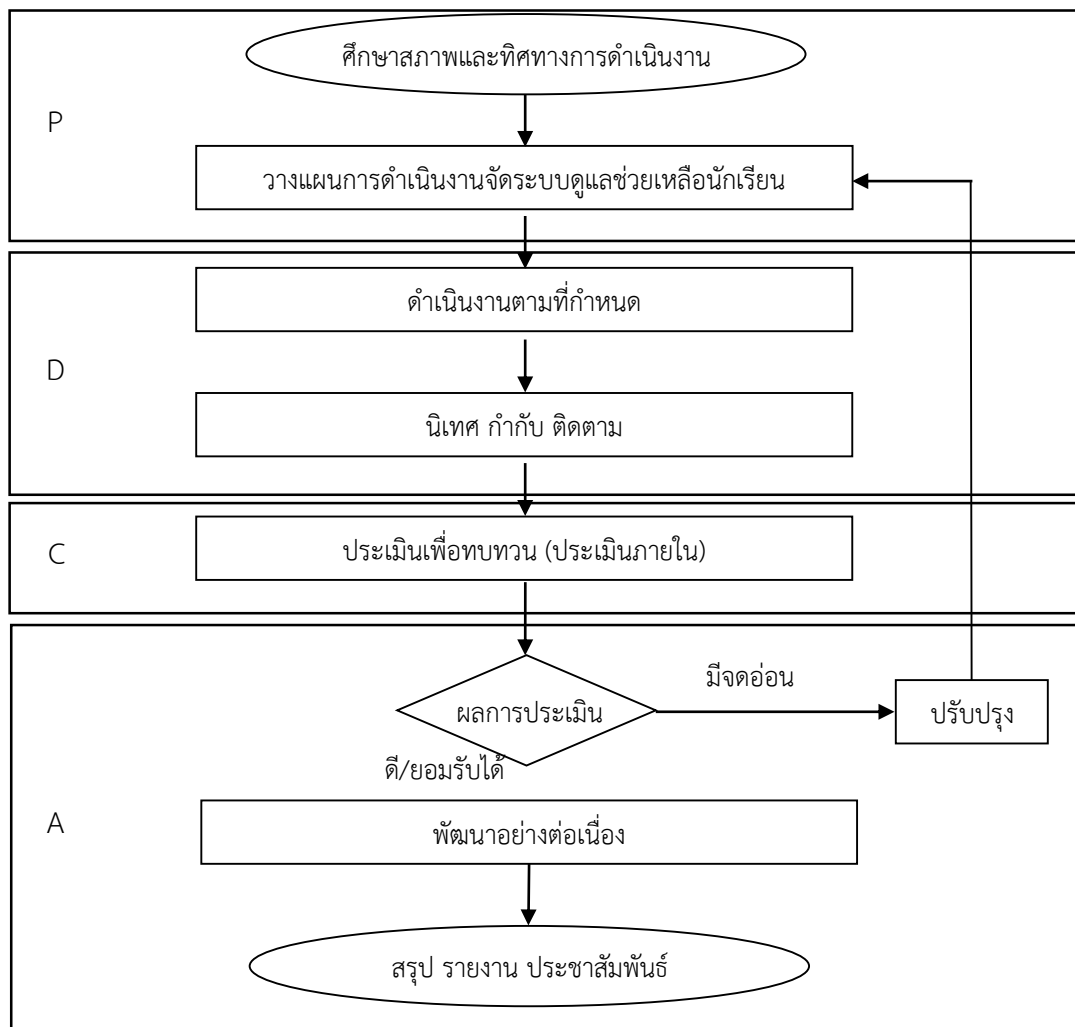
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 34 - 37) กล่าวถึง การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังต่อไปนี้

1. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำขึ้นตามแนวคิดการบริหารเชิงระบบที่มีโครงสร้างสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีรายละเอียดและปฏิสัมพันธ์กัน สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงและพัฒนา ระบบให้มีประสิทธิภาพ ดังแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 แสดงรายละเอียดและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 35)

2. แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติหน้าที่ตามกระบวนการที่กำหนด โดยครูหรือบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำวิชา ครูอนามัย ครูแนะแนว เป็นต้น ร่วมกันในการช่วยเหลือดูแลนักเรียน และมีคณะผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนและเอื้ออำนวยในการปฏิบัติหน้าที่ของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน ในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่ใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) ดังแผนภาพที่ 8

แผนภาพที่ 8 แสดงการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 37)

จากแผนภาพที่ 8 การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีแนวดำเนินงานดังนี้

1) ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน ศึกษาทำความเข้าใจนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพของสถานศึกษาในการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและศึกษาและวิเคราะห์บริบทชุมชน

2) วางแผนดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดสร้างทีมงานและสร้างความตระหนักเจตคติที่ดีในการทำงานแก่ทีมงาน กำหนดกลยุทธ์ การดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดมาตรฐาน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำแผนงานหรือปฏิทินปฏิบัติงานตลอดปีการศึกษา ให้ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการและด้านกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ทั้ง 5 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) วางแผนดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา

นักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน 5) การส่งต่อนักเรียน และจัดทำสื่อ นวัตกรรม สนับสนุนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3) ดำเนินการตามแผนที่กำหนด ให้ครอบคลุมกิจกรรมต่อไป นี้ พัฒนาบุคลากรให้มีเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครอบคลุมทั้ง 5 กระบวนการ และผลิตหรือจัดหาสื่อหรือนวัตกรรม ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

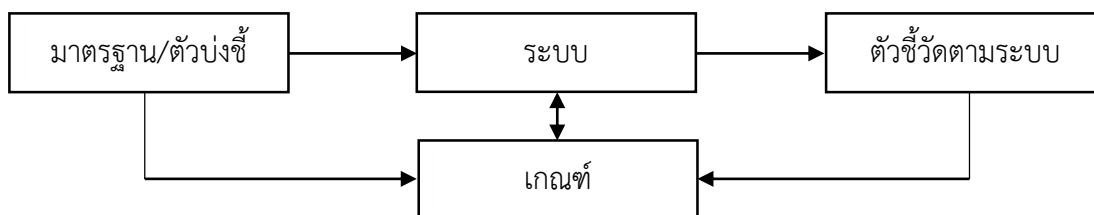
4) นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามระยะเวลาที่เหมาะสมและครอบคลุม กิจกรรมต่อไป นี้ ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และประสานความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง นำเสนอข้อมูล ความรู้ และเทคนิควิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ติดตามผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้นหรือ ครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ประเมินเพื่อทบทวน (ประเมิน ภายใน)

5) จัดประเมินการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ ครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างน้อยปีละครั้ง เน้นการประเมิน เพื่อการพัฒนาไม่ใช่การจับผิดตัวบุคคล เน้นการประเมินด้วยบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงส่วนที่เป็นจุดอ่อน และพัฒนาในส่วนที่ดีเป็นที่ยอมรับให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อให้มีความเข้มแข็งมั่นคงตลอดไป

6) สรุปรายงาน ประชาสัมพันธ์ ที่ครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้ จุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาการรายงาน เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ในรูปแบบของผลงานดีเด่น (Best Practice) ครูหรือบุคลากรดีเด่น นักเรียนที่มีส่วนร่วม YC ดีเด่น ผู้ปกครองและชุมชน ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนดีเด่น

3. การประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการประเมินเพื่อทบทวนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) เป็นการประเมินผลภายในโรงเรียน (Internal Evaluation) การประเมินเพื่อทบทวน ถือเป็น การประเมินภายใน ซึ่งเป็นระบบการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุง พัฒนา การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ตามยุทธศาสตร์ และจุดเน้นที่กำหนดไว้ เช่น ประเมินทุกภาคเรียน และนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานในภาคเรียนต่อไป การประเมินภายในตามกระบวนการทศน์ เป็นการประเมินระบบ คือ การใช้ระบบเป็นตัวตั้ง โรงเรียนกำหนดเกณฑ์ตามตัวชี้วัดที่สำคัญ ซึ่งสัมพันธ์กับมาตรฐานหรือตัวบ่งชี้ ดังแผนภาพที่ 9

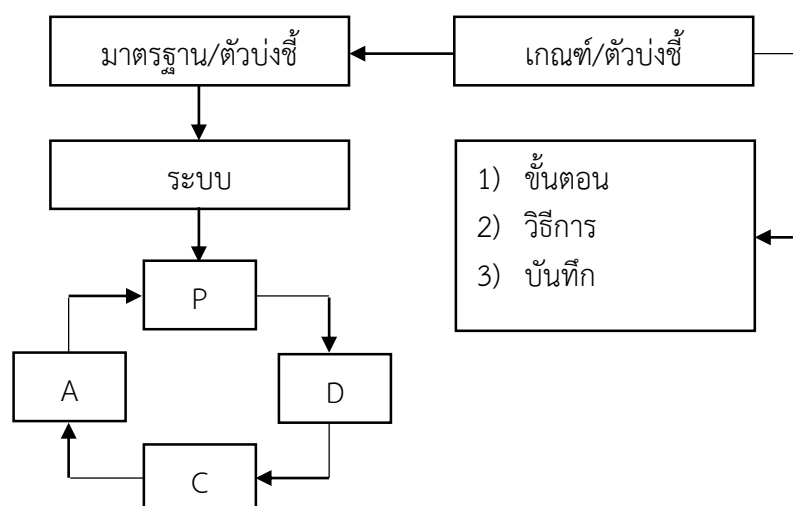
แผนภาพที่ 9 แสดงการประเมินภายในตามกระบวนการทศน์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 14)

การประเมินเพื่อทบทวนเป็นการรับทราบหลักฐานและข้อมูลจริงว่าหน่วยงานใดมีการปฏิบัติตามข้อกำหนดในมาตรฐานโรงเรียนตามสิ่งที่ระบุไว้ในนโยบาย คู่มือการปฏิบัติงาน คำแนะนำ ของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางและข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงจากการประเมินความพร้อมหรือไม่

2) เป็นขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) ในระบบกระบวนการบริหารคุณภาพ

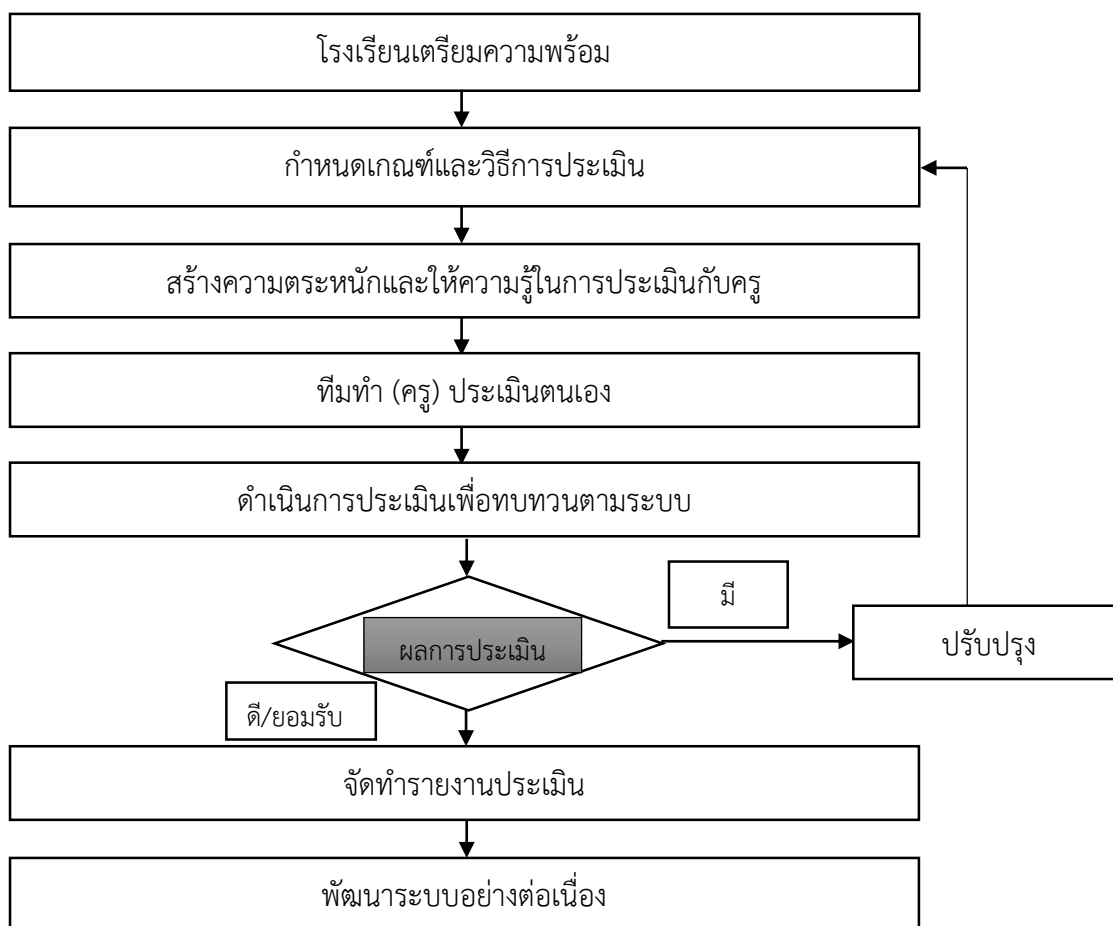
(PDCA) ระบบวงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) การประเมินจะอยู่ในขั้น C (Check) เป็นการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดจากระบบ และตรวจสอบว่าระบบที่ออกแบบไว้มีจุดบกพร่องอะไรบ้าง ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอน C จะนำไปปรับปรุงพัฒนาในขั้น A (Act) ดังแผนภาพที่ 10

แผนภาพที่ 10 แสดงการประเมินระบบคุณภาพตามวงจร PDCA

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 15)

3) มุ่งเน้นการประเมินระบบคุณภาพและผลลัพธ์ของระบบโรงเรียน กระบวนการประเมินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อทบทวนการดำเนินงานภายในโรงเรียน ดังแผนภาพที่ 11

แผนภาพที่ 11 แสดงกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อทบทวนการดำเนินงานภายในโรงเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 16)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนใช้วงจรเดมมิง (PDCA) มีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้ 1) ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงานและวางแผนการดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติหน้าที่ตามกระบวนการที่กำหนด 2) การดำเนินงานตามแผนที่กำหนด และนิเทศ กำกับติดตาม 3) ประเมินผลการดำเนินงาน 4) สรุปรายงานผลการดำเนินงาน หาแนวทางแก้ไขในการปรับปรุงและพัฒนาในปีต่อไป และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2.7 องค์ประกอบและกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 9 - 39) และกรมสุขภาพจิต (2547 : 8 - 29) กล่าวถึง องค์ประกอบและกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ แต่ละองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญ มีวิธีการและเครื่องมือ ที่แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายให้ครูที่ปรึกษาศึกษาข้อมูลนักเรียนจากการใช้แบบบันทึกประวัติข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ใช้แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม และรายงานผลการดำเนินงานทั้งหมดให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.1 ความสำคัญ ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้จักข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำเอาข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนอันเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายตามหลักวิชาการ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาที่นักเรียนซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดในการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น ควรมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้าน คือ

1.2.1 ด้านความสามารถ

1) ด้านการเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละรายวิชา ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียนและพฤติกรรมการเรียนในชั้นเรียนที่มีผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน เป็นต้น

2) ด้านความสามารถอื่น ได้แก่ บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียนการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เป็นต้น

1.2.2 ด้านสุขภาพ

1) ด้านร่างกาย ได้แก่ ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว และความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น เป็นต้น

2) ด้านจิตใจหรือพฤติกรรม ได้แก่ มีอารมณ์ซึมเศร้า วิตกกังวลหรือ มีพฤติกรรมไม่ปกติ เช่น พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น บุคลิกภาพเก็บตัว ซ้ำๆ เป็นต้น

1.2.3 ด้านครอบครัว

1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง หรือค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน

2) ด้านการคุ้มครองนักเรียน ได้แก่ จำนวนพี่น้องหรือว่าบุคคลในครอบครัว สถานภาพบิดา มารดา บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ลักษณะ

ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัวหรือการใช้ สารเสพติด การติดสุรา เป็นต้น

1.3 วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถด้านสุขภาพและด้านครอบครัว ที่สำคัญคือ

1.3.1 ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูลและครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้น มาศึกษาพิจารณา ทำความรู้จักนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอหรือมีข้อสังเกตบางประการ ก็ควรรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่น ๆ หรือเพื่อน ๆ ของนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาดำเนินการได้ รูปแบบรายละเอียดของระเบียบสะสมของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันได้ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลทั้งทางการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ระเบียบสะสม เป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนจึงต้องเก็บเป็นความลับและเก็บไว้อย่างดีมิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเด็กอื่น ๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้กับครูที่ปรึกษาหรือตู้เก็บระเบียบสะสมไว้เรียบร้อย ระเบียบสะสมควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา และส่งต่อระเบียบสะสมไปยังครูที่ปรึกษาคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไปหรืออาจจะจัดครูที่ปรึกษาตามดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษาในแต่ละระดับ

1.3.2 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ไม่ได้เป็นแบบทดสอบแต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัวที่มีผลเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น แบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้นโดยพัฒนามาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaires (SDQ) ประเทศเยอรมัน ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรงแบบประเมินพฤติกรรมเด็กมี 3 ชุด คือ 1) ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมิน 2) ชุดที่พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้ประเมิน และ 3) เป็นชุดที่เด็กเป็นผู้ประเมิน ทางโรงเรียนอาจจะเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อความแม่นยำตรงยิ่งขึ้น โดยระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเอง 1 เดือน หรือเป็นไปได้ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุด พร้อมกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

1.3.3 วิธีการหรือเครื่องมืออื่น ๆ ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียบสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่เพียงพอหรือเกิดกรณีที่ต้องมีข้อมูลเพิ่มเติม ครูที่ปรึกษาอาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน การสัมภาษณ์และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

2. การคัดกรองนักเรียน

โรงเรียนมีการคัดกรองเบื้องต้น วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินตนเอง (SDQ) แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ EQ และมีดำเนินการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มนักเรียนทั้งเด็กมีความสามารถพิเศษ จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ/ป้องกัน ส่วนเด็กปกติ ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมและป้องกัน และเด็กเสี่ยง/มีปัญหา ดำเนินการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหในระดับบุคคล

และระดับห้องเรียน หากดำเนินการแล้วไม่ดีขึ้น จะส่งต่อภายในไปยังฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่ม

2.2 กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหามาตรมณี

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้นความรวดเร็วในการแก้ปัญหา เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในหลายด้าน ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่คัดกรองนักเรียนกลุ่มเสี่ยงแล้ว เพื่อให้ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วสำหรับการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ผลการคัดกรองนักเรียนครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกมองว่ามีปัญหา

3. การป้องกันและแก้ไข

โรงเรียนได้ดำเนินการให้คำปรึกษาเบื้องต้น มีครูที่ปรึกษา/ประจำชั้นจัดกิจกรรมในห้องเรียน เช่น กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมสอนซ่อมเสริม กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง กิจกรรมเสริมหลักสูตร ฯลฯ มีการประชุมเพื่อปรึกษาปัญหารายกรณี และร่วมกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหา ประสานงานกับครูผู้เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนและมีการติดตามผลโดยใช้แบบบันทึกการติดตามดูแลนักเรียน แบบบันทึกการติดต่อผู้ปกครอง แบบบันทึกพฤติกรรมและการเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน แบบบันทึกการให้คำปรึกษา แบบบันทึกการประชุมให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหานักเรียน มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ความสำคัญ การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

3.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อส่งเสริมนักเรียน การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่กิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนดำเนินการ คือ

3.2.1 การจัดกิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมอาจเป็นในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดั่งสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน มีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถและป้องกันปัญหาของนักเรียนได้ด้วย

3.2.2 การจัดประชุมผู้ปกครองเป็นการพบปะระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครอง

4. การจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียน

โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์การอ่านการเขียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การแข่งขันทักษะวิชาการต่าง ๆ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมโครงการโรงเรียนที่พิจารณาว่าเหมาะสมเพื่อส่งเสริมนักเรียน มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ความสำคัญ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความใส่ใจ กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา จำเป็นอย่างมากที่จะต้องให้ความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนานักเรียนให้เติบโตและเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม

4.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนนั้นมีหลากหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมี 2 ประการ คือ

4.2.1 การให้การปรึกษาเบื้องต้น เป็นการช่วยเหลือผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลงทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวัง ให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์

4.2.2 การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิด ความร่วมมือร่วมใจของครูและผู้ปกครอง

5. การส่งต่อ

โรงเรียนมีการดำเนินการส่งต่อภายในและภายนอก ครูที่ปรึกษานับที่การส่งต่อไปยังครูผู้เกี่ยวข้อง คือ ครูแนะแนว ครูอนามัย ครูปกครอง ครูผู้สอนนักเรียนเรียนร่วมหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการส่งต่อภายในโดยใช้แบบบันทึกการส่งต่อด้านนักเรียน (ภายใน) แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน ในกรณีที่ไม่มีดีขึ้นจะมีการประชุมหารือ โดยครูที่ปรึกษาของนักเรียน ครูแนะแนว ครูอนามัย และครูปกครอง เพื่อส่งต่อภายนอก มีขั้นตอนดังนี้

5.1 ความสำคัญ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการในข้อ 4 นั้น อาจมีบางกรณีที่ปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหานักเรียนที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โต

5.1.1 การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูอนามัย ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

สำหรับการส่งต่อภายในหากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณียากต่อการช่วยเหลืออีกก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก

5.1.2 การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

5.2 แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา การส่งนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้นมีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษา ดังนี้

5.2.1 นักเรียนที่มีพฤติกรรมคงเดิมแม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือหรือด้วยวิธีการใด ๆ

5.2.2 นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดเสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น

5.2.3 ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวกับความรู้สึก ความซับซ้อนของจิตใจที่จำเป็นต้องให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทางเพื่อการดำเนินการช่วยเหลือต่อไป

5.3 แนวทางการดำเนินการส่งต่อนักเรียน

5.3.1 ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือต่อเพื่อให้ทราบล่วงหน้า

5.3.2 สรุปรายชื่อข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและวิธีการ ที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้ได้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

5.3.3 ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นของการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระมัดระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีขึ้นจากการส่งต่อและยินดีไปพบครูที่ช่วยเหลือตามแต่กรณีครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม

5.3.4 ครูที่ปรึกษานัดแนะ วัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่ให้การช่วยเหลือและส่งต่อให้เรียบร้อย

5.3.5 ติดตามนัดแนะวัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่ให้การช่วยเหลือนักเรียนและส่งต่อให้เรียบร้อย

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อ ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบของ

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญ วิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไปแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

2.8 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 40) และกรมสุขภาพจิต (2547 : 9) กล่าวถึงตัวอย่างวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กระบวนการ วิธีการ เครื่องมือ ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 1.1 ความสามารถ 1.1.1 การเรียน 1.1.2 ความสามารถ 1.2 สุขภาพ 1.2.1 ร่างกาย 1.2.2 จิตใจ 1.3 พฤติกรรม 1.4 ครอบครัว 1.4.1 เศรษฐกิจ 1.4.2 การคุ้มครอง 1.5 สารเสพติด 1.6 ความปลอดภัย 2. อื่น ๆ เช่น ด้านเพศ	ศึกษาข้อมูลจากการใช้ 1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรม 3. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 4. แบบสังเกตพฤติกรรม 5. การสัมภาษณ์นักเรียน การเยี่ยมบ้าน 6. ตรวจสอบสารเสพติด	1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรม 3. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 4. แบบสังเกตพฤติกรรม 5. แบบสัมภาษณ์นักเรียน 6. แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและการเยี่ยมบ้านนักเรียน 7. แบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง
2.การคัดกรองนักเรียน 2.1 กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา	ดำเนินการต่อไปนี้ 1. วิเคราะห์ข้อมูลจาก 1.1 ระเบียบสะสม 1.2 แบบประเมินพฤติกรรม 2. คัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน แหล่งข้อมูลอื่น ๆ	1. เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน 2. แบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียนและช่วยเหลือนักเรียนรายบุคคล 3. แบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียนเป็นชั้นเรียน

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. การส่งเสริมนักเรียน (สำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม)	ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. จัดกิจกรรมโฮมรูม 2. จัดประชุมผู้ปกครอง ชั้นเรียน 3. จัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ครู พิจารณาว่าเหมาะสม ในการส่งเสริมนักเรียน ให้มีคุณภาพมากขึ้น	1. แนวทางการจัดกิจกรรม โฮมรูม ของนักเรียน 2. แนวทางการจัดประชุม ผู้ปกครองชั้นเรียน 3. แบบบันทึก/สรุป ประเมินผลการดำเนิน กิจกรรมโฮมรูม
4. การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา	ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. ให้การปรึกษาเบื้องต้น 2. ประสานงานกับครูและ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อจัด กิจกรรมสำหรับป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไข้ ปัญหาของนักเรียน คือ 2.1 กิจกรรมในชั้นเรียน 2.2 กิจกรรมเสริมหลัก สูตรเพื่อนช่วยเพื่อน 2.3 กิจกรรมซ่อมเสริม 2.4 กิจกรรมสื่อสารกับ ผู้ปกครอง 2.5 กิจกรรมเข้าค่าย	1. แนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อการแก้ไข้ปัญหาของ นักเรียน 5 กิจกรรม 2. แบบบันทึกสรุปผลการ คัดกรองและช่วยเหลือ นักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบบันทึกรายงานผล การดูแลช่วยเหลือนักเรียน
5. การส่งต่อ 5.1 การส่งต่อภายใน 5.2 การส่งต่อภายนอก	ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. บันทึกการส่งนักเรียน ไปยังครูที่เกี่ยวข้อง ในการช่วยเหลือนักเรียน ต่อไป เช่น ครูแนะแนว ครูปกครอง ครูประจำวิชา ครูอนามัย เป็นต้น 2. บันทึกการส่งนักเรียน ไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก โดยครู แนะแนว/ ฝ่ายปกครอง	1. แบบบันทึกการส่งต่อของ โรงเรียน 2. แบบรายงานแจ้งผล การช่วยเหลือนักเรียน

สรุปได้ว่า วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีหลากหลาย ดังนั้นโรงเรียนจะต้องเลือกใช้วิธีการช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกัน

2.9 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 40-5) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และแนวทางการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบใน สพฐ. ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และจุดเน้นด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. มอบหมายหน่วยงานที่รับผิดชอบใน สพฐ. อย่างชัดเจน
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน	เชิญประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหมฯลฯ เพื่อวางแผนปฏิบัติร่วมมือ
3. ส่งเสริมสนับสนุนให้ เขตพื้นที่เกิดการพัฒนาองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. พัฒนาบุคลากรในเขตพื้นที่ ให้มีความเข้มแข็งด้านองค์ความรู้และการปฏิบัติ ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย 2. ส่งเสริมเขตพื้นที่ให้มีการศึกษาวิจัย เพื่อการพัฒนาด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตารางที่ 3 ต่อ

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
4. สนับสนุนช่วยเหลือให้ เขตพื้นที่น่านโยบายสู่สถานศึกษาสามารถดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอุปสรรคของเขตพื้นที่และสถานศึกษา อันเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานไม่ประสบความสำเร็จ
5. ส่งเสริมให้ เขตพื้นที่มีระบบติดตามประเมินผลและรายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง	กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของเขตพื้นที่

2. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและแนวทางการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. นำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สู่การปฏิบัติในสถานศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือและปัญหาพฤติกรรมนักเรียนของสถานศึกษา 2. จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้เป็นเครือข่ายให้คำปรึกษาตามสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียนและบริการแก่ผู้สนใจ 3. จัดให้มีแผนงาน โครงการ และกิจกรรม การดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับพื้นที่ 4. นิเทศ ติดตามผล รายงานความก้าวหน้า การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนาคณะกรรมการและความสามารถในการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ เทคนิค และทักษะในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ 2. จัดทำมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา 3. สนับสนุนให้สถานศึกษา ศึกษาวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนำผลมาพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 4. จัดให้มีเครือข่ายประสานงานและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตารางที่ 4 ต่อ

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
3. สนับสนุน ช่วยเหลือให้สถานศึกษา สามารถดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ	1. ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา อุปสรรค ของสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ 2. จัดกลุ่มสถานศึกษาให้เป็นเครือข่ายพัฒนาคุณภาพ ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันจนสามารถดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้
4. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมมือกันดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. เป็นหน่วยงานกลางในการประสาน การดำเนินงานกับหน่วยงานอื่น ๆ 2. จัดประชุมสัมมนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกับสถานศึกษา ให้รับรู้บทบาทการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. ร่วมเป็นคณะทำงาน คณะกรรมการดำเนินงาน 4. ขอรับความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน
5. ติดตามประเมินผลและรายงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา	1. ชี้แจงทำความเข้าใจกับสถานศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำไปปฏิบัติได้จริง 2. สร้างขวัญ กำลังใจ และประชาสัมพันธ์ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง 3. ติดตาม ประเมินผล และรายงาน การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

3. บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและแนวทางการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

- 1.1) ส่งเสริม สนับสนุน การขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.2) สร้างขวัญกำลังใจและพัฒนาบุคลากร
- 1.3) เป็นผู้นำในการฝึก ผสาน บูรณาการภารกิจโดยรวมของสถานศึกษา
- 1.4) ประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้เครือข่าย
- 1.5) นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

โดยกำหนดบทบาทของสถานศึกษาและแนวทางการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ	<ol style="list-style-type: none"> กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้องเห็นคุณค่าและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดโครงสร้างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานตามความเหมาะสม ประชุมคณะกรรมการและกำหนดเกณฑ์จำแนกกลุ่มนักเรียน ส่งเสริมให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เพิ่มเติม <p>มีทักษะเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง</p>
2. ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานและบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรต่าง ๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ฯลฯ	<ol style="list-style-type: none"> เชิญร่วมเป็นกรรมการและเครือข่ายในการช่วยเหลือนักเรียน ประชุมปรึกษาหารือและขอความร่วมมือ
3. ดูแล กำกับ ติดตาม ประเมินผลสนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน	<ol style="list-style-type: none"> กำหนดปฏิทินการดำเนินงาน นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ยกย่องให้รางวัลเผยแพร่ผลงานการดำเนินงานในโอกาสต่าง ๆ

4. บทบาทหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

กรมสุขภาพจิต (2547 : 24) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาและแนวทางการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 บทบาทหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดเตรียมเครื่องมือเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล 2. หาข้อมูลเพิ่มเติมโดยนำเครื่องมือไปใช้ในการเก็บข้อมูลและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน 3. เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและนำไปวิเคราะห์ข้อมูล
2. คัดกรอง จำแนกกลุ่มนักเรียน	1. ดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด 2. สรุปผลการจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่ม
3. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนา	1. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมโดยเยี่ยมบ้าน จัดกิจกรรมโฮมรูม สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ประชุมผู้ปกครอง/จดหมายข่าว /อื่น ๆ 2. จัดกิจกรรมพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน
4. จัดกิจกรรมป้องกันแก้ไข ช่วยเหลือ	1. ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเบื้องต้น 2. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ในการช่วยเหลือแก้ไข
5. ส่งต่อ	1. ดำเนินการส่งต่อภายในไปยังบุคคลหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
6. รายงานผล	1. รายงานผลระหว่างดำเนินการ 2. รายงานผลเมื่อสิ้นสุด

หมายเหตุ การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกขั้นตอน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรรายงานผลการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อการตรวจสอบปรับปรุงพัฒนา

5. บทบาทหน้าที่ของครูประจำวิชา/ครูทั่วไป

บทบาทหน้าที่ของครูประจำวิชา/ครูทั่วไปและแนวทางดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 บทบาทหน้าที่ของครูประจำวิชา/ครูทั่วไป

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
ดูแลนักเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน	1. ศึกษา สังเกต ดูแล รวบรวมข้อมูล 2. ประสานงานกับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เพื่อส่งเสริมป้องกัน แก้ไขพฤติกรรมนักเรียน 3. จัดกิจกรรมส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขเพื่อพัฒนานักเรียน

6. บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

ครูแนะแนว เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการจัดระบบงานแนะแนว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

1) นิเทศ สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน

1.1) เทคนิค วิธีการและกระบวนการตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนวเพื่อใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในประเด็นสำคัญต่อไปนี้ เทคนิควิธีการและเครื่องมือเพื่อการรู้จัก และเข้าใจนักเรียน รวมทั้งคัดกรองกลุ่มนักเรียน การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่น การใช้ระเบียบสะสม แบบทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์

1.2) เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม การประชุมชั้นเรียนและกิจกรรมสำหรับนักเรียนทุกกลุ่มคัดกรอง

1.3) ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของนักเรียน กลุ่มพิเศษต่าง ๆ และเสนอแนะแนวทางในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา

2) ให้คำปรึกษาแก่นักเรียน (ในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อการช่วยเหลือ) ผู้ปกครอง และผู้ขอรับบริการทั่วไป

3) ประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นระบบเครือข่ายในการดำเนินงาน และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในคาบแนะแนว

5) ให้บริการต่าง ๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ให้กับนักเรียนซึ่งเป็นการสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6) ร่วมประชุมปรึกษาหารือเมื่อมีปัญหากรณีในกรณีที่นักเรียนมีปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือ โดยสามารถสรุปเป็นแนวทาง ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. สนับสนุนครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. ให้คำปรึกษาช่วยเหลือแก่ครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา 2. ให้ความมั่นใจ กำลังใจกับผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน 3. ให้คำปรึกษาครอบคลุมทั้งด้านการเรียน อาชีพ ชีวิต และสังคมทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล 4. จัดทำการศึกษากรณี (Case Study) 5. เตรียมเครื่องมือสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครอบคลุมต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน 6. ให้คำปรึกษาในการจัดทำข้อมูลนักเรียน ประกอบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกรณีนักเรียนย้ายที่เรียน

ตารางที่ 8 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา	1. จัดกิจกรรมป้องกันช่วยเหลือแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน 2. ให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล
3. จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ	1. ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือ 2. ประสานความร่วมมือกับครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง
4. ส่งต่อ	1. ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก

หมายเหตุ โรงเรียนใดที่ไม่มีครูแนะแนว ให้ครูที่ทำหน้าที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

7. บทบาทหน้าที่ของครูหัวหน้าระดับชั้น

ครูหัวหน้าระดับชั้น เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการจัดนักเรียนเพื่อทำกิจกรรมเป็นระดับชั้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 1) ติดตาม กำกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา
- 2) ประสานงานของผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) จัดประชุมครูในระดับเพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4) จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาเป็นรายกรณี
- 5) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงานประเมินระดับส่งผู้บริหารโดยผ่านทีมงาน และอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 บทบาทหน้าที่ของครูหัวหน้าระดับชั้น

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. ติดตาม กำกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา	1. วางแผนการกำกับ ติดตาม การทำงานของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ให้ชัดเจนและรับรู้โดยทั่วกัน 2. อำนวยความสะดวกแก่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานรายงานประเมินผล ส่งผู้บริหาร
2. ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. จัดประชุมครูในระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหารายกรณี 3. ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา 4. ติดต่อประสานงานกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

8. บทบาทหน้าที่ของนักเรียน

นักเรียน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งเป็นผู้รับการช่วยเหลือ และให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน โดยสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 บทบาทหน้าที่ของนักเรียนในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
มีบทบาทหน้าที่ของนักเรียน และสนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการนักเรียน 2. ให้ความร่วมมือในการสอดส่องพฤติกรรมของนักเรียนในสถานศึกษา 3. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 4. สร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง 5. เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา 6. ประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับบ้าน

9. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลประกอบด้วยตัวแทนหน่วยงานซึ่งมีส่วนในการพัฒนาการศึกษา จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้โดยสามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
ให้การสนับสนุนด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมพัฒนา แก่ไข่นักเรียน 3. ติดต่อขอความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในการส่งเสริม พัฒนา แก่ไข 4. อำนวยความสะดวกในการประสานงาน เมื่อสถานศึกษา ต้องการช่วยเหลือ

10. บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง เป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนในพื้นที่มากที่สุดที่จะทำให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนได้อย่างดี ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง/ชมรม/สมาคมผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนผู้ปกครอง/ เครือข่ายผู้ปกครอง เป็นบุคคลและคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานได้ ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. อบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิต ครอบครัว มีความรักความเข้าใจและให้ความอบอุ่น	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์ ให้นักเรียนได้สัมผัสกับตัวอย่างที่ดี 2. สนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียน ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจ และศักยภาพของตนเอง 3. ใช้หลักจิตวิทยาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน
2. สนับสนุนให้ความร่วมมือวางแผน ร่วมกับสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยน ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. เข้าร่วมประชุม วางแผน หาแนวทาง การดำเนินงาน 2. ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน
3. เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่ดีแก่นักเรียน 2. เสนอแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีให้นักเรียน

11. บทบาทหน้าที่ของชุมชน

ชุมชน เป็นสังคมที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของเด็ก บุคคลทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนในแนวทางที่เหมาะสม จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงาน ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 บทบาทหน้าที่ของชุมชน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
สนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียน 2. ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียน 3. เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน 4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน 5. ให้ข้อมูลข่าวสารพฤติกรรมของนักเรียนกับสถานศึกษา 6. เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

12. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและบรรลุผล จำเป็นยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคมและเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีคุณภาพ การประสานงานและการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นสิ่งสำคัญซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานสถานศึกษา ควรประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กรมสุขภาพจิต ศูนย์อนามัยเขต สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น การปกครองพิเศษ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สื่อมวลชนสังคม สำนักงานตำรวจแห่งชาติองค์กรเอกชน องค์กรอิสระ ซึ่งมีความสามารถให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือได้ ดังนี้

- 1) ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กวัยต่าง ๆ
- 2) สอดส่องดูแลให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งด้านความปลอดภัยและการแก้ปัญหาพฤติกรรม
- 3) ร่วมมือกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคลเป็นแหล่งการเรียนรู้ ฝึกงาน และเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนตามความรู้ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด
- 4) ติดตามผล สะท้อนปัญหา และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 5) ให้ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ
- 6) ให้การสนับสนุนและเป็นเครือข่ายในการพัฒนาและขยายผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องกำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานที่สอดคล้องเป็นลำดับจากหน่วยงาน ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ครูประจำวิชา/ครูทั่วไป ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว ครูหัวหน้าระดับชั้น นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากการศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีระบบชัดเจน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ดำเนินงานโดยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก โดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกดูแลโรงเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเต็มตามศักยภาพให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

ดังนั้น จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชั้นเรียน และแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบช่วยเหลือนักเรียน สามารถสรุปได้ว่า **การจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมีวิทยา** หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน จากการจัดกิจกรรมของครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และครูที่ปรึกษา โรงเรียนบ้านหมีวิทยา โดยผ่านกิจกรรม 3 อย่าง ได้แก่

1. การจัดกิจกรรมทางกายภาพ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ผ่านการสร้างและจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในชั้นเรียน การเตรียมอุปกรณ์การเรียน และสื่อการเรียนรู้
2. การจัดกิจกรรมทางสังคม เป็นกิจกรรมสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียน กำหนดแนวปฏิบัติในชั้นเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้ และการตอบสนองของครูต่อพฤติกรรมนักเรียน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะกระบวนการทางวิชาการ และดูแลแก้ไขปัญหาการเรียนของนักเรียน

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานและ เป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ผลที่ได้จากการประเมินโครงการจะถูกนำไปใช้ ในการปรับปรุงแก้ไข การขยายขอบเขตหรือยุติโครงการ อาจทำเพื่อกรณีใดกรณีหนึ่งหรือทุกกรณีก็ได้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ การประเมินนั้นเพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่กำลังดำเนินการหรือได้ดำเนินการไปแล้ว ในรายงานเล่มนี้จะกล่าวถึงการประเมินโครงการ 4 ด้าน ประกอบด้วย ความหมายการประเมินโครงการ ประเภทของการประเมินโครงการ รูปแบบของการประเมินโครงการ ขั้นตอนการประเมินโครงการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

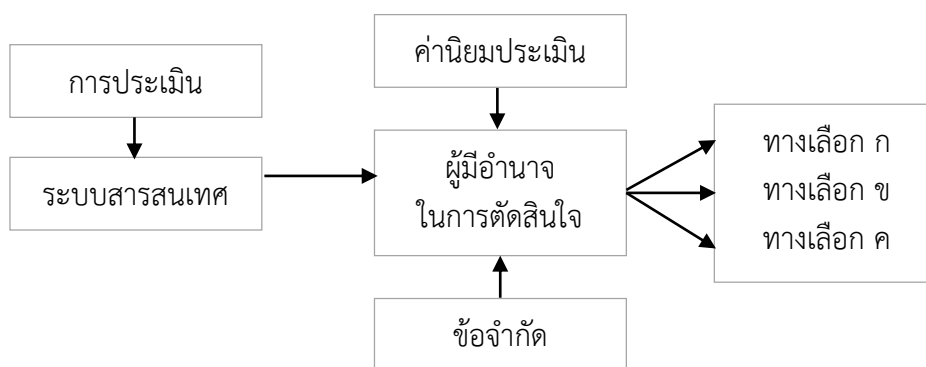
3.1 ความหมายการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านต่าง ๆ ของโครงการ ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 20 - 21) ให้ความหมายว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการใช้ดุลยพินิจและหรือค่านิยมและข้อจำกัดต่าง ๆ ในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการเปรียบเทียบผลที่วัดได้กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสรุปเป็นสมการได้ ดังนี้

$$\text{การประเมิน} = \text{การวัด} + \text{ดุลยพินิจ}$$

การประเมินจึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ (เชิงคุณค่า) เพื่อช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกช่องที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังแสดงในแผนภาพที่ 12

แผนภาพที่ 12 นิยามของการประเมินเพื่อการตัดสินใจ
ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 21)

พิสนุ พงศ์ศรี (2557 : 68) กล่าวถึงความหมายของการประเมินโครงการโดยรายละเอียดตามช่วงเวลาของการดำเนินการ ดังนี้

การประเมินก่อนการดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการโดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อตัดสินใจทำโครงการทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน หรือระงับโครงการ

การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการโดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อปรับปรุงโครงการให้ประสบความสำเร็จ

การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการโดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อขยายผลปรับเปลี่ยนก่อนจะดำเนินการต่อไปหรือยกเลิกโครงการ

สตัฟเฟิลบีม และ ชิงค์ฟิลด์ (Stufflebeam and Shinkfield, 1990 : 159) ให้ความหมายว่าการประเมินโครงการเป็นกระบวนการของการแสวงหา การพรรณนา การได้มาซึ่งข้อมูล ตลอดจนการเตรียมข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจและแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการ

เมรินส์ และ เลแมนน์ (Mehrens and Lehmann, 1978 : 16) ให้นิยามการประเมินว่า เป็นการวางแผน การรวบรวมข้อมูล และการใช้ข้อมูลสำหรับเป็นทางเลือกในการตัดสินใจ

สมคิด พรหมจ้อย (2550 : 37) ให้ความหมายที่สะท้อนถึงทั้งวัตถุประสงค์และประเภทของการประเมินว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ กล่าวคือ โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ เพียงใด สามารถทำได้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ และการประเมินผลโครงการหลังจากการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว

รอสซี และ ฟรีแมน (Rossi and Freeman, 2004 : 16) ให้ความหมายโดยอิงกับแนวคิดของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ว่า การประเมินโครงการเป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ที่มีการประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์อย่างเป็นระบบ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการสาธารณะที่จัดทำขึ้นเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงสภาพแวดล้อมขององค์การและการให้บริการสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการเชิงระบบเพื่อการตรวจสอบ หรือชี้บ่งถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ปรับปรุง และพัฒนาโครงการ จากความหมายดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นลักษณะของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อถือได้และเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบโครงการ
2. การประเมินโครงการเป็นกระบวนการในการจัดเตรียมสารสนเทศ เพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ปรับปรุงและพัฒนาโครงการ
3. จุดเน้นที่สำคัญของการประเมินโครงการ อยู่ที่การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ

3.2 ประเภทของการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการใด ๆ ผู้ที่ทำหน้าที่ประเมิน จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการประเมินอย่างลึกซึ้ง เพื่อจะสามารถนำแนวคิดและวิธีการต่าง ๆ ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในงานอย่างเหมาะสม สำหรับเนื้อหาของโครงการประเมินโครงการ จะเริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของการประเมินโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของการประเมิน จากนั้นจะเป็นประเภทของการประเมินและขั้นตอนของการประเมิน โดยมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

การประเมินมีอยู่ด้วยกันหลายลักษณะ พิทูล เอกวางกูร (2558 : 39-40) ได้พิจารณาจัดประเภทของการประเมินแล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์การประเมิน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการเพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของโครงการ ว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนใด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพของการดำเนินงานมากขึ้น

1.2 การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการเพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดหรือบรรลุเป้าหมายที่ควรจะเป็นเพียงใด

2. แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน แบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

2.1 การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) นับว่าเป็นการประเมินความต้องการจำเป็นของโครงการในเบื้องต้นก่อนที่จะจัดทำโครงการใด ๆ เป็นการประเมินที่มีประโยชน์ ต่อการวางนโยบายและการวางแผน เพื่อให้ได้แนวคิดของการจัดโครงการที่สามารถสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้

2.2 การประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการที่จะดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัย/เงื่อนไขที่จำเป็นต่อความสำเร็จของ โครงการมักจะประเมินในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริหาร

2.3 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินสิ่งที่ป้อนเข้าสู่โครงการว่ามีความเหมาะสมเพียงใดก่อนที่จะเริ่มโครงการ สิ่งที่ป้อนเข้า เช่น คน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ งบประมาณ เป็นต้น

2.4 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการดำเนินการตามที่กำหนดทำการประเมินในขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ เพื่อใช้ผลการ ปรับปรุงหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งมีลักษณะครอบคลุม การประเมิน ความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ของโครงการ

2.5 การประเมินผลผลิต (Output / Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการโดยตรง และเป็นผลที่คาดหวังจากโครงการ ว่าผลที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของโครงการมากน้อยเพียงใด

2.6 การประเมินผลกระทบ (Outcome / Impact Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้ จากผลของโครงการทั้งที่คาดหวังและไม่ได้คาดหวัง ซึ่งเป็นผลทางบวกและทางลบ เพื่อนำผลไปประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ เช่น การยกเลิก หรือดำเนินโครงการดังกล่าวต่อไป

2.7 การประเมินงานประเมิน (Meta Evaluation) นับว่าเป็นการประเมินผลแบบหนึ่งของการประเมิน อีกครั้งหนึ่งเพื่อศึกษาความถูกต้องและความเหมาะสมของการประเมินและผลการประเมิน วิธีการนี้ยังไม่แพร่หลายมากนัก

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2555 : 72) กล่าวถึง ประเภทของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทแล้วแต่เกณฑ์ที่ใช้แบ่ง สรุปได้ ดังนี้

1. แบ่งตามลำดับเวลาการบริหารโครงการ ได้การประเมินเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 การประเมินก่อนเริ่มโครงการหรือก่อนนำโครงการไปปฏิบัติ เป็นการประเมินที่อยู่ในขั้นตอนของการวางแผนโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการ วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ก่อนลงมือดำเนินการจัดทำโครงการ ซึ่งอาจทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1.1.1 การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยการพิจารณาปัญหาและความต้องการเป็นในการจัดทำโครงการ อาจใช้เทคนิคของการสำรวจความต้องการหรืออาจจะใช้เทคนิคของการศึกษาความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นการพิจารณาสภาพความพร้อมของการจัดทำโครงการ ในด้านต่าง ๆ ที่จะทำให้มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง

1.1.2 การวิเคราะห์โครงการหรือการประเมินร่างโครงการ เป็นการพิจารณาเอกสารโครงการเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของสิ่งที่กำหนดความสอดคล้องระหว่างหัวข้อต่าง ๆ ตั้งแต่หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ เป็นต้น เพื่อให้โครงการที่เสนอมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.2 การประเมินขณะดำเนินงาน เป็นการประเมินที่จัดทำในระหว่างการดำเนินโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความก้าวหน้าของโครงการเป็นช่วง ๆ และเพื่อจะดูว่าการดำเนินโครงการได้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรในแต่ละช่วงของการดำเนินงาน ข้อมูลสารสนเทศที่จะได้นำมาใช้เพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการเพื่อให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นในช่วงระยะต่อไป การประเมินขณะดำเนินงานนี้ต้องอาศัยกลไกของระบบการกำกับติดตามงานมาช่วย จึงจะทำให้การประเมินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การประเมินหลังการดำเนินงาน เป็นการประเมินที่จัดทำขึ้นเมื่อการดำเนินโครงการเสร็จสิ้นลงแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบดูว่า เมื่อได้ดำเนินโครงการจนสิ้นสุดแล้วได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ตลอดจนการติดตามตรวจสอบผลกระทบหรือผลข้างเคียงว่ามีอะไรเกิดขึ้นตามมาอีกบ้าง ถ้ากล่าวโดยสรุป การประเมินหลังการดำเนินงานมีจุดเน้น ดังนี้

1.3.1 เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นและผลกระทบของโครงการ

1.3.2 เป็นการประเมินผลรวมสรุปของโครงการทั้งหมด คือการประเมินตั้งแต่การวางแผนปฏิบัติงาน ค่าใช้จ่าย และผลผลิตของโครงการ

2. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ได้การประเมินเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ เป็นการประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบควบคุม กำกับดูแลการดำเนินงาน ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าปัญหา อุปสรรคและข้อบกพร่องต่าง ๆ ในระหว่างการดำเนินโครงการ เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความราบรื่น บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ

2.2 การประเมินผลรวมสรุป เป็นการประเมินหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้วเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการเพื่อมุ่งตรวจสอบว่าโครงการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด ผลการประเมินจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจว่าควรยุติโครงการดำเนินโครงการต่อไป หรือปรับขยายโครงการในช่วงระยะต่อไป

3. แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน ได้การประเมินเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม เป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมาย สภาพเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาและความต้องการของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ว่ามีความสอดคล้องเอื้อต่อการจัดทำโครงการหรือไม่ ตลอดจนทรัพยากรและข้อจำกัดต่างๆ ในการดำเนินโครงการ สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานระดับสูงกว่าและบริบทหรือสภาพขององค์กรที่จะจัดทำโครงการ

3.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เป็นการประเมินความพร้อมทั้งในเชิงคุณภาพ และความพอเพียงของทรัพยากรต่าง ๆ ก่อนเริ่มโครงการว่ามีทรัพยากรพร้อมที่จะดำเนินโครงการได้หรือไม่ สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการของการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินโครงการสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.3 การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินขณะดำเนินงานหรือประเมินความก้าวหน้าของโครงการ สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการ

3.4 การประเมินผลผลิตหรือผลงาน เป็นการประเมินหลังจากการดำเนินโครงการสิ้นสุดแล้ว ประกอบด้วย การประเมินผลลัพธ์ โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการและการประเมินผลกระทบ โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือองค์การ สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของผลผลิตของโครงการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อการตัดสินใจว่า ควรจะคงโครงการไว้ ปรับขยายหรือยกเลิกโครงการ

4. แบ่งตามหลักที่ยึดในการประเมิน ได้การประเมินเป็น 2 ประเภท คือ

4.1 การประเมินที่อิงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการหรืองานเป็นเกณฑ์ เป็นการประเมินที่ตัดสินคุณค่าของโครงการจากการเปรียบเทียบผลของโครงการกับผลที่คาดหวังตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ

4.2 การประเมินที่ไม่อิงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ เป็นการประเมินที่ไม่จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการประเมินให้สอดคล้องกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการ กล่าวคือ การตัดสินคุณค่าของโครงการควรเน้นที่การตีค่าของผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งประกอบด้วย การประเมินผลที่คาดหวังตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการและผลที่มีได้คาดหวัง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การประเมินโครงการแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทตามเกณฑ์ที่ใช้จำแนก เช่น แบ่งตามลำดับเวลาการบริหารโครงการ แบ่งตามวัตถุประสงค์ของโครงการ แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน และแบ่งตามหลักที่ยึดในการประเมิน เพื่อจะสามารถนำแนวคิดและวิธีการต่าง ๆ ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในงานได้อย่างเหมาะสม สำหรับเนื้อหาของการประเมินโครงการ จะเริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของการประเมินโครงการ ในการประเมินโครงการใด ๆ ผู้ที่ทำหน้าที่ประเมิน จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการ ประเมินอย่างลึกซึ้งต่อไป

3.3 รูปแบบการประเมินโครงการ

นักวิชาการด้านการประเมินส่วนใหญ่นิยมจัดรูปแบบการประเมินโครงการออกเป็น 3 รูปแบบ (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2542 : 64) ; สุวิมล ติรภานนท์ (2543 : 39) ; สำราญ มีแจ่ม (2544 : 111 – 112) ; สมคิด พรหมจ้อย (2550 : 50) ; สุภมาส อังศุโชติ (2555 : 6 – 7)) ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นวัตถุประสงค์ เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตรวจสอบว่าผลที่เกิดขึ้นจากโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นหรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler, 1943) ครอนบาค (Cronbach, 1973) และเคิร์กแพททริก (Kirkpatrick, 1998) ตามแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินของรูปแบบที่เน้นวัตถุประสงค์การประเมิน เป็นกระบวนการตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนั้น นักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการตัดสินคุณค่าของโครงการที่มุ่งประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลัก

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าของโครงการที่มุ่งประเมิน เป็นรูปแบบการประเมินของสแตค (Stake, 1967) สคริฟเวน (Scriven, 1967) และโพรวัส (Provus, 1971) ตามแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินของรูปแบบที่เน้นการตัดสินคุณค่า การประเมินเป็นกระบวนการที่นักประเมินต้องตัดสินคุณค่าของโครงการที่มุ่งประเมิน บทบาทที่สำคัญที่สุดของ นักประเมินก็คือ การตัดสินคุณค่า ถ้านักประเมินไม่ได้มีส่วนในกระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการที่มุ่งประเมิน ถือว่ายังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดหาสารสนเทศเกี่ยวกับโครงการเพื่อช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล ได้แก่ รูปแบบประเมินชิปปี้ (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2007) และรูปแบบประเมินของอัลคิน (Alkin, 1969) และรูปแบบการประเมินเชิงระบบ ตามแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินของรูปแบบที่เน้นการตัดสินใจ การประเมินเป็นกระบวนการจัดหาสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่มุ่งประเมิน นักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการสารสนเทศของผู้บริหารที่จะใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่มุ่งประเมิน โดยผู้บริหารเป็นผู้กำหนดบริบทของการตัดสินใจและเกณฑ์การตัดสินความสำเร็จของโครงการ นักประเมินไม่ควรเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหาร เพราะจะทำให้เกิดความลำเอียงในการประเมิน นักประเมินจึงควรมีบทบาทเฉพาะการแสวงหาและเสนอสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่มุ่งประเมินเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหาร

สำหรับเกณฑ์หรือแนวทางการเลือกใช้รูปแบบการประเมินอาจพิจารณาได้จากความสอดคล้องระหว่างแนวคิดของรูปแบบการประเมินกับประเด็นที่ต้องการประเมินของโครงการและวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการประเมินว่าต้องการประเมินเพื่ออะไร เป็นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าของโครงการ หรือประเมินเพื่อสรุปผลเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการของผู้บริหาร ซึ่ง ศิริชัย กาญจนวาสี (2552 : 128 - 129) ได้ให้แนวคิดในการเลือกใช้รูปแบบการประเมินโดยมีสมมุติฐานในการเลือกรูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจน่าจะสนับสนุนหลักการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ได้ดีกว่ารูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจน่าจะเหมาะสมสำหรับผู้บริหารหรือผู้ใช้ผลการประเมินที่มีความสามารถในเชิงวิชาการสูง เนื่องจากผู้ใช้ผลการประเมินจะต้องเป็นผู้วินิจฉัยคุณค่าด้วยตนเองอย่างถูกต้องเสียก่อนจึงจะนำผลการประเมินไปใช้อย่างถูกต้อง

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่านั้นจะเหมาะสมสำหรับใช้กับนักประเมินที่มีความสามารถในเชิงวิชาการสูงและเป็นผู้เชี่ยวชาญ เพราะสามารถวินิจฉัยคุณค่าได้อย่างถูกต้องกว่าผู้ใช้ผลการประเมิน แต่อาจมีปัญหาเรื่องการยอมรับและการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์จากผู้ให้ผลการประเมินหรือผู้บริหาร

4. สถานการณ์ของการประเมินจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบการประเมินที่เหมาะสมโดยจะต้องพิจารณาองค์ประกอบด้านผู้ใช้ผลการประเมิน ผู้ประเมิน สิ่งที่ต้องการประเมินและสิ่งแวดล้อม

ส.วาสนา ประवालพุกษ์ (2544 : 122 – 125) ได้เสนอรูปแบบการประเมินที่ควรใช้ในการประเมินโครงการ ไว้ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler, 1943) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่าเป็นการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่คาดหวังกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า จากนิยามนี้ชี้ให้เห็นว่าไทเลอร์ได้ยึดเอาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลักในการประเมิน เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรที่จัดทำนั้น สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด บางครั้งจึงเรียกรูปแบบการประเมินนี้ว่า รูปแบบการประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์หรือความสำเร็จของเป้าหมายเป็นหลัก

2. รูปแบบการประเมินของครอนบาค (Cronbach, 1973) ได้เสนอแนวคิดการประเมินซึ่งเรียกว่า การประเมินยุทธศาสตร์ของการตัดสินใจ การประเมินตามแนวคิดของครอนบาค คือ การรวบรวมข้อมูลและใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา โดยที่โครงการทางการศึกษาจะมีขอบเขตครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นสื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรหรือประสบการณ์การเรียนที่สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียน การประเมินจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลหลาย ๆ ด้าน การประเมินจึงประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ หลายขั้นตอน และใช้เทคนิควิธีที่แตกต่างกัน ไม่มีการประเมินแบบใดแบบหนึ่งที่จะนำไปใช้ได้ในทุกสถานการณ์หรือทุกเหตุการณ์ เช่น กรณีการประเมินหลักสูตรหรือการประเมินโครงการใดโครงการหนึ่งจึงไม่ควรใช้การสอบวัดผลการเรียนของผู้เรียนหรือเข้ารับการฝึกอบรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือวัดหลายชนิด วิธีการประเมินของครอนบาค ได้เสนอให้ทำการประเมิน 4 ด้าน คือ การศึกษากระบวนการ การวัดความสามารถทั่วไป การวัดเจตคติ และการติดตามผล

3. รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick, 1998) เคิร์กแพทริกเป็นผู้นำเสนอแนวคิดและรูปแบบการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม 4 ระดับ ได้แก่ การประเมินปฏิกิริยา การประเมินผลการเรียนรู้ การประเมินพฤติกรรม และการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร กล่าวคือ ในระหว่างดำเนินการฝึกอบรมจะมีการประเมิน

ปฏิบัติการและประเมินผลการเรียนรู้ หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมจึงประเมินพฤติกรรมการทำงานและประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร

4. รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven, 1967) สคริฟเวน เป็นนักคิดนักปรัชญาที่สำคัญคนหนึ่งของวงการประเมินที่ให้ความสำคัญกับการตัดสินคุณค่า ซึ่งได้เสนอแนวความคิดว่าสิ่งที่นักประเมินต้องทำ คือ ให้ข้อสรุปเชิงประเมินและนักประเมินต้องมีบทบาท 3 ประการ คือ การเป็นผู้ตัดสินคุณค่า การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการทำการประเมิน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ ซึ่งจุดเน้นของการประเมินของสคริฟเวน คือ กระบวนการตัดสินคุณค่าหรือคุณประโยชน์ของสิ่งที่มุ่งประเมิน โดยมีจุดเน้นการประเมินหลัก 4 ลักษณะ คือ 1) การประเมินความก้าวหน้า เป็นการประเมินที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานโครงการจะมีบทบาทของการตัดสินคุณค่าของกระบวนการดำเนินงานโครงการ เพื่อเสนอสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการ และเพื่อเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินโครงการให้มีความเหมาะสมมากขึ้น 2) การประเมินผลสรุปรวม เป็นการประเมินสรุปผลของโครงการ ซึ่งจะประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินโครงการแล้วจะมีบทบาทของการตัดสินคุณค่าของผลที่ได้รับจากโครงการเพื่อเสนอสารสนเทศเกี่ยวกับคุณค่าของโครงการและหาจุดเด่นหรือจุดบกพร่องของโครงการ เพื่อเป็นแนวทางสู่การตัดสินใจการดำเนินโครงการในรอบต่อไปหรือยุติ ปรับเปลี่ยน หรือพัฒนาโครงการให้มีความเหมาะสมมากขึ้น 3) การประเมินคุณค่าภายใน (intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ภายในตัวโครงการ ยกเว้นผลผลิตหรือผลกระทบของโครงการ เช่น การประเมินจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย เนื้อหา กระบวนการและกิจกรรมของโครงการ คุณภาพของเครื่องมือตลอดจนเจตคติของบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการประเมินเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เป็นต้น และ 4) การประเมินผลสำเร็จ เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย หรือผู้รับผลจากโครงการหลังจากการดำเนินโครงการแล้ว เป็นการตัดสินคุณค่าของโครงการโดยอิงเกณฑ์ภายนอก เช่น การประเมินผลที่เกิดจากการสอนของครูที่มีต่อนักเรียน หรือผลที่เกิดขึ้นกับครู ผลที่เกิดขึ้นกับสถานศึกษา ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง เป็นต้น

5. รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake) สเตคได้เสนอแนวคิดในการประเมินหลักสูตรหรือโครงการในรูปแบบการประเมินความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง โดยให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า เป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าของหลักสูตรหรือโครงการทางการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบรรยายและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบรรยาย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพที่คาดหวังหรือเป้าหมาย เป็นส่วนที่กล่าวถึงความคาดหวังหรือความต้องการของโครงการว่าต้องการให้เกิดอะไรขึ้นบ้าง 2) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง การเก็บรวบรวมข้อมูลก็จะต้องเก็บรวม 3 ด้าน เช่นเดียวกับสภาพที่คาดหวังคือ สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในด้านสิ่งที่มีมาก่อน ด้านกระบวนการหรือการปฏิบัติ และด้านผลลัพธ์

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจ เนื่องจากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างสภาพที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นจริงนั้น มิได้บ่งบอกถึงความน่าเชื่อถือและความตรง เพียงแต่ทำให้เราทราบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่เท่านั้น จึงจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจมาช่วยในการตัดสินใจว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด โดยอาศัยเกณฑ์ 2 ชนิด 1) เกณฑ์สัมบูรณ์ เป็นเกณฑ์ที่นัก

ประเมินตั้งไว้ โดยอาจกำหนดมาจากทฤษฎี หลักการหรือการวิจัย และเอกสารอ้างอิง 2) เกณฑ์สัมพัทธ์ เป็นเกณฑ์ที่ได้มาจากพฤติกรรมกลุ่ม หรือยึดเอาลักษณะของโครงการใดโครงการหนึ่งมาเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ

6. รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2007) สตัฟเฟิลบีม ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า ชิปปี้โมเดล (CIPP Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เป็นรูปแบบการประเมินที่มีระบบแผนอย่างชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการประเมินโครงการต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง คำว่า CIPP ย่อมาจากคำว่า Context (บริบทหรือสภาวะแวดล้อม) Input (ปัจจัยเบื้องต้น) Process (กระบวนการ) และ Product (ผลผลิต) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าแนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีมนี้ ได้ยึดหลักของการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) หรือวิธีการเชิงระบบ (Systems Approach) วิธีการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้ วิธีการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้ จะเกี่ยวข้องกับลักษณะของการตัดสินใจ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาช่วยในการตัดสินใจ 4 ลักษณะ คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน และการตัดสินใจเกี่ยวกับการทบทวนการดำเนินโครงการเมื่อสิ้นสุดโครงการ มโนทัศน์เบื้องต้นของรูปแบบ CIPP ก็คือ ประเภทของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน จำเป็น ต้องใช้สารสนเทศในการตัดสินใจที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสตัฟเฟิลบีมและคณะได้จำแนกการตัดสินใจและการประเมินเพื่อการบริหารและการวางแผนไว้ 4 ประเภท ดังนี้

6.1 การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจในการวางแผนกำหนดเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวังของโครงการหรือวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ การประเมินบริบทเป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบาย ปรัชญา เป้าหมาย แรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ความต้องการของบุคคลและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแรงกดดันทางการเมือง ซึ่งสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 169) อธิบายว่าการประเมินบริบทของโครงการเป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ เป็นการประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ อันนำไปสู่ทิศทางและวัตถุประสงค์ของโครงการ

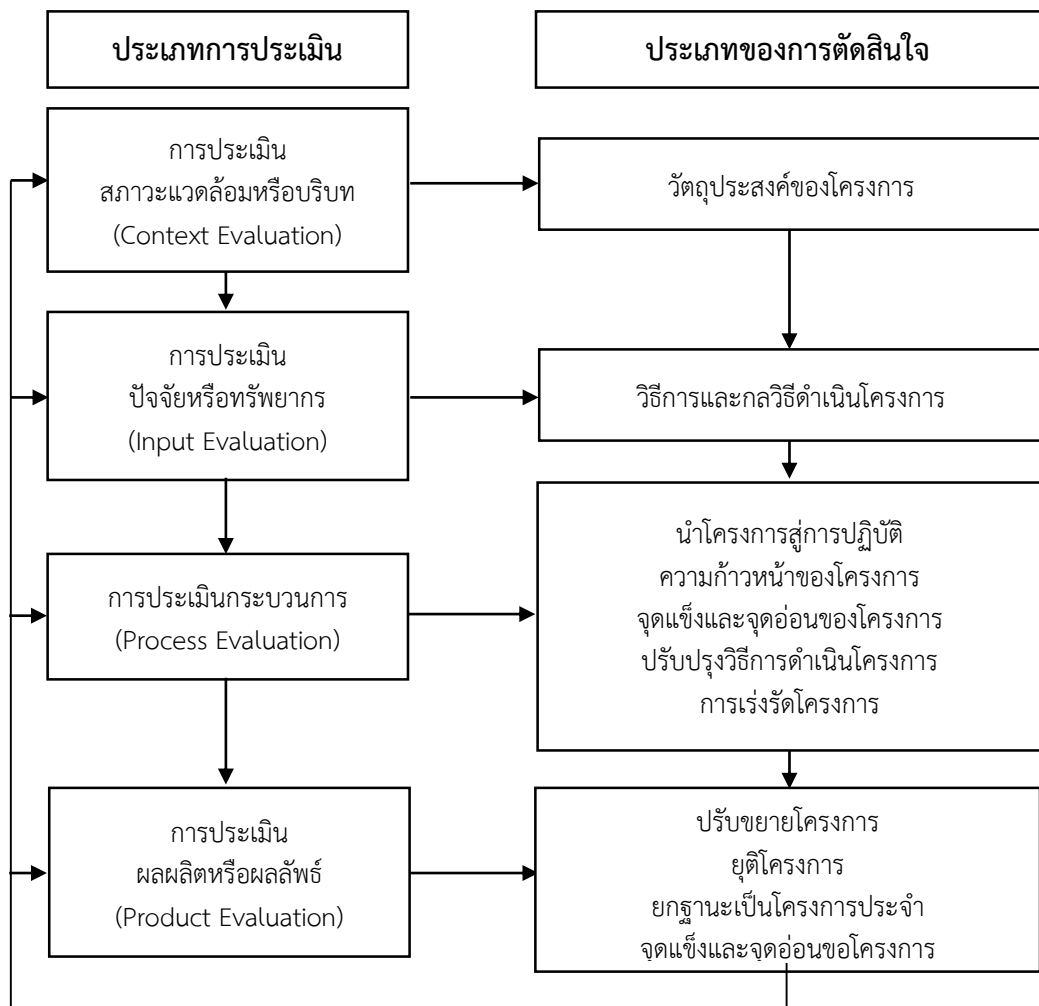
6.2. การประเมินปัจจัย หรือทรัพยากร (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการและกลวิธีดำเนินโครงการเป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เป็นต้น เป็นการประเมินเพื่อบ่งชี้ว่ามีปัจจัยพร้อมมูลที่จะดำเนินการหรือไม่ แผนหรือโครงการที่เสนอเหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงส่วนใด สารสนเทศที่ได้ใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อเลือกแผนการจัดโครงการหรือแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 169) กล่าวว่า การประเมินปัจจัยหรือทรัพยากรเป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบการบริหารจัดการเพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

6.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จซึ่งเป็นการประเมินขณะดำเนินงาน หรือประเมินในเชิงความก้าวหน้าเพื่อปรับปรุงกระบวนการบริหารหรือการ

ดำเนินโครงการ รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรค จุดเด่น จุดด้อย ซึ่ง สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 169 - 170) ให้แนวคิดว่าการประเมินกระบวนการเป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อศึกษาจุดแข็งและจุดอ่อน ตลอดจนปัญหา อุปสรรคของการดำเนินโครงการ จึงเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการดำเนินโครงการได้อย่างทันท่วงที สารสนเทศที่ได้จะนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ การควบคุม หรือปรับปรุงแก้ไขวิธีการต่าง ๆ ให้เหมาะสมทันท่วงทีในขณะที่กำลังดำเนินโครงการอยู่

6.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินผลหลังจากการดำเนินงานโครงการสิ้นสุดลง เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพประสิทธิผลของโครงการซึ่งในทัศนะของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 170) เห็นว่าเป็นการประเมินที่มุ่งตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ผลการดำเนินงานคุ้มค่าเพียงใด ประกอบด้วย การประเมินผลผลิต โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการตลอดจนการนำเอาความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน อีกส่วนหนึ่งคือผลกระทบ สารสนเทศที่ได้จะนำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าผลผลิตของโครงการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อที่จะตัดสินใจว่าจะทำต่อไป หรือยุติลี้มเลิก หรือยกฐานะเป็นงานประจำ

มโนทัศน์สำคัญของรูปแบบการประเมินชิป ก็คือจะต้องเป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจตามช่วงระยะเวลาของการบริหารโครงการ กล่าวคือการประเมินสถานะแวดล้อมเพื่อการตัดสินใจก่อนริเริ่มจัดทำโครงการ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนดำเนินโครงการ การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินเพื่อตัดสินใจปรับปรุงกิจกรรมและวิธีดำเนินโครงการ และเมื่อโครงการสิ้นสุดลง จึงประเมินผลผลิตของโครงการเพื่อตัดสินใจคุณค่าและอนาคตของโครงการว่าจะดำเนินงานต่อไปหรือยุติโครงการ ดังนั้น ในการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป ผู้บริหารหรือผู้ประเมินจึงควรทำการประเมินและใช้สารสนเทศประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการหรือสิ่งที่มุ่งประเมินเป็นระยะ ๆ ตามช่วงระยะเวลาของการบริหารจัดการโครงการ มิใช่ไปประเมินรวบยอดเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว จากแนวคิดในการประเมินองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านดังกล่าว จึงเรียกแนวคิด ในการประเมินนี้ว่า รูปแบบการประเมินชิป ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการประเมินเขียนแสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและประเภทของการตัดสินใจได้ดังแผนภาพที่ 13

แผนภาพที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทการประเมินและประเภทของการตัดสินใจตามรูปแบบของสต๊อฟเฟิลบีม

ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 168)

7. รูปแบบการประเมินของอัลคิน (Alkin, 1969) อัลคินได้พัฒนากรอบการประเมินที่มีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบการประเมินชิป เรียกว่า รูปแบบการประเมิน UCLA ซึ่งมีจุดเน้นเป็นการประเมินเพื่อการตัดสินใจ อัลคินได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินโครงการ ขอบข่ายของการประเมินตามแนวคิดของอัลคินนั้น จะประกอบด้วย การจัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจ 5 ด้าน ดังนี้

7.1 การประเมินระบบ เป็นการอธิบายหรือพรรณนาสภาพของระบบเพื่อเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้น การประเมินระบบจะช่วยให้เราสามารถกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่เหมาะสมสิ่งที่จะต้องศึกษา ได้แก่ ความต้องการของประชาชน ชุมชนและ

สังคมที่มีต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน สำหรับการประเมินระบบแต่ละส่วนจำเป็นต้องใช้เทคนิค วิธีการต่าง ๆ กัน

7.2 การประเมินการวางแผนโครงการเป็นการประเมินก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ เพื่อหาสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมของโครงการ นักประเมินต้องหาสารสนเทศที่แสดงความคาดหวังที่จะบรรลุเป้าหมายพร้อมกับประเมินผลที่จะได้รับจากการใช้วิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ด้วย เพื่อให้สามารถเห็นข้อเปรียบเทียบในการหาทางเลือกที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของปัญหาโดยทั่วไปจะใช้การประเมินจากเกณฑ์ภายนอกและจากเกณฑ์ภายใน

7.3 การประเมินการนำไปใช้เพื่อการดำเนินโครงการ เป็นการประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินงานเพื่อตรวจสอบดูว่าการดำเนินโครงการนั้นเป็นไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับสิ่งที่วางแผนไว้หรือคาดหวังไว้เพียงไร

7.4 การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ เป็นการประเมินเพื่อหาข้อมูลที่น่ามาใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมายและมีผลที่ไม่คาดคิดมาก่อนเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ ดังนั้น นักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวในทุก ๆ ด้านของโครงการ ตลอดจนผลกระทบของโครงการที่มีต่อโครงการอื่นเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงการต่อไป

7.5 การประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ ขั้นตอนนี้นักประเมินต้องหาข้อมูลสารสนเทศรายงานต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อใช้ข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจคุณค่าของโครงการและศักยภาพในการสรุปร่างไปสู่อำนาจการอื่น ๆ หรือนำไปใช้กับโครงการในสถานการณ์อื่น ๆ ได้กว้างขวางเพียงใด ในขั้นนี้ข้อมูลที่ไดจากนักประเมินจะทำให้ผู้บริหารได้ตัดสินใจว่า ควรจะดำเนินกับโครงการในลักษณะใด อาจจะยกเลิก ปรับปรุงใหม่ หรืออาจจะขยายโครงการต่อไปอีก เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินโครงการมีหลากหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ รูปแบบการประเมินของครอนบาค รูปแบบการประเมินของเคิร์ก แพททริก รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน รูปแบบการประเมินของสเตค รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม และรูปแบบการประเมินของอัลคิน การนำรูปแบบการประเมินโครงการรูปแบบใดไปใช้ขึ้นอยู่กับบริบทและความต้องการของผู้ประเมินโครงการเอง ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการนั้น ๆ

3.4 รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST

รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST เป็นรูปแบบการประเมินที่เกิดขึ้นจากส่วนปรับขยายของรูปแบบการประเมิน CIPP (Stufflebeam and Shinkfield, 2007 : 327) ได้รับการขยายผลผลิตเป็น IEST อีก จึงเป็น CIPPIEST ได้แก่ 1) การประเมินบริบท (Context Evaluation) 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) 5) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) 6) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) 7) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และ 8) การประเมินการถ่ายโอนความรู้ (Transportability Evaluation) โดยแต่ละขั้นตอนมีลักษณะการประเมินดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2553 : 31 - 32)

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) คือ การประเมินความสอดคล้องชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการกับความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับสภาพปัญหา

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) คือ การประเมินปัจจัยและ ทรัพยากรที่เอื้อต่อการดำเนินงานของโครงการในด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ-อุปกรณ์ และสถานที่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) คือ การประเมินสภาพปัญหา จากการบริหารงานโครงการ ตลอดจนการวางแผน การแก้ไข การปฏิบัติการดูแล ติดตาม และการนิเทศ การดำเนินงานหรือการบริหารโครงการ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) คือ การประเมินในเชิงผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการดำเนินโครงการ

5. การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) คือ การประเมินผลสะท้อน การยอมรับจากการดำเนินโครงการ การประเมินในลักษณะโดยตั้งคำถามว่า สิ่งที่ได้รับผลประโยชน์ (จากโครงการหรือสิ่งแทรกแซง) ได้รับเกินไปกว่าเป้าหมายความต้องการที่จะได้รับตอบสนองตามความต้องการจำเป็น นั่นคือ อะไรบ้าง คำถามนี้ชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าสิ่งที่ได้รับเกินไปกว่าที่กำหนดไว้นั้น จะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบก็ล้วนแต่เป็นผลกระทบทั้งสิ้น

6. การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) คือ การประเมินผลที่เกิดขึ้นภายหลังสิ้นสุดโครงการ การประเมินโดยตั้งคำถามว่าโครงการหรือสิ่งแทรกแซง บรรลุตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์ได้อย่างครอบคลุมหรือไม่

7. การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) คือ การประเมินความรู้ความสามารถ ในการนำความรู้เข้าใจและประสบการณ์ที่ได้จากโครงการไปใช้ การประเมินโดยตั้งคำถามว่า แนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบหรือเป็นทางการเกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนคืออะไร คำถามดังกล่าวมุ่งพิจารณาประเมินความคงอยู่หรือความต่อเนื่องในการทำโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปใช้ รวมถึง วิธีการในการรักษาไว้ซึ่งความสำเร็จของโครงการดังกล่าว

8. การประเมินการถ่ายโอนความรู้ (Transportability Evaluation) คือ การประเมินผลที่เกิดขึ้นในด้านการมีผลงานที่เป็นแบบอย่าง และมีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประเมินโดยตั้งคำถามว่ามีการนำโครงการหรือสิ่งแทรกแซงที่ประสบความสำเร็จไปประยุกต์หรือปรับปรุงใช้ในที่อื่น ๆ หรือไม่

จะเห็นว่ารูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPPIEST ที่เพิ่มขึ้นอีก 4 ด้าน ได้แก่ การประเมินผลกระทบ การประเมินประสิทธิผล การประเมินความยั่งยืน และการประเมินการถ่ายโอนความรู้ โดยการขยายการประเมินผลผลิต ตามรูปแบบการประเมิน CIPP เดิม นั่น แท้ที่จริงก็คือ การประเมินในส่วนที่สตีฟเฟิลปิม เรียกว่า “ผลลัพธ์” (Outcomes) ของโครงการนั่นเอง เพียงแต่เป็นการจำแนกและตั้งคำถามการประเมินให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นวิธีการนำรูปแบบการประเมิน CIPPIEST ไปใช้จึงยังคงมีลักษณะ เช่นเดียวกับการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP เนื่องจากรูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST เป็นรูปแบบการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบทุกด้านรวมทั้งยังมีเหตุผลและ เป็นระบบ ไม่เน้นการวิเคราะห์จุดใดจุดหนึ่ง แต่เป็นรูปแบบการประเมินที่มีความต่อเนื่องทำให้ได้ ข้อมูลครบถ้วน ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจต่อไป ดังนั้นการประเมินโครงการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา ผู้ประเมินจึงใช้รูปแบบประเมินแบบ CIPPIEST เนื่องจากผลการประเมินช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ และความสอดคล้องกันของโครงการ เพื่อให้ได้ผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความต้องการของผู้เรียน สังคม และผู้รับบริการ ตลอดจนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมความพร้อมกับการแข่งขันในโลกยุคปัจจุบัน และเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง คือ ทำให้นักเรียนมีความรู้ทางด้านวิชาการ มีทักษะการดำรงชีวิต สุขภาพกายและใจสมบูรณ์ ส่งเสริมความสามารถที่เป็นเลิศโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสรรค์ ที่ยั่งยืนและทันสมัย

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า **การประเมินโครงการ** หมายถึง กระบวนการหาข้อมูลสารสนเทศของโครงการเพื่อประกอบ การตัดสินใจ ปรับปรุง และพัฒนาโครงการตามรูปแบบการประเมินแบบซิฟเพียท (CIPPIEST) โดยมีการประเมินใน 8 ประเด็น ได้แก่ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และการถ่ายโอนความรู้

4. โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา

4.1 หลักการและเหตุผล โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือปกป้อง ค้ำครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันเหตุการณ์ ได้รับการพัฒนาทุกมิติ เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีความสุขและปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน ส่งเสริมศักยภาพนักเรียนเน้นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาปกป้อง แก้ไขปัญหาและคุ้มครองสิทธิเด็กโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้ทุกโรงเรียนได้พัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม และมีคุณภาพมาตรฐานมีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริม พัฒนา ปกป้องและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนสามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทั้งทางร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็ง เกิดทักษะการดำรงชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดี รอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ ในรอบปีที่ผ่านมา ด้วยโรงเรียนบ้านหมี่วิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่งมีสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นตัวกระตุ้นและยั่วยุหลายด้านที่จะทำให้เกิดปัญหาและนักเรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่น จึงทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดวินัย ติดเกม ใช้ยาเสพติด ฆาตจิตสาธารณะ ทะเลาะวิวาท และเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การพนัน เป็นต้น อีกทั้งผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม อาชีพรับจ้าง ทำให้ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ทำให้นักเรียนมีการเลียนแบบโดยไม่ไตร่ตรองและจากการประเมินผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหมี่วิทยา ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานการดำเนินงานในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นจุดแข็งที่จะสนับสนุนให้การทำงานมีประสิทธิภาพและมีจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุงและหาวิธีการแก้ไขเพื่อให้การทำงานมีความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูเป็นปัจจัยป้อนที่สำคัญในการจัดการให้ผู้เรียนเกิดแก่ผู้เรียนในชั้นเรียน ช่วยสร้างบรรยากาศเชิงบวกสำหรับการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย มีหลักการและแนวคิดที่ส่งเสริมนักเรียนให้เป็นไปตามความต้องการของแต่ละบุคคล มีความเป็นกันเองระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนเอาใจใส่ ดูแลเอาใจต่อผู้เรียน และผู้เรียนมีความสนใจตั้งใจศึกษาเรียนรู้ในบทเรียนเกิดความรู้ ประสบการณ์และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการชั้นเรียนมากที่สุด ดังนั้นการใช้หลักการการจัดการชั้นเรียนมาใช้ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการทำโครงการครั้งนี้ได้ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับการจัดการชั้นเรียนของครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 3) องค์ประกอบในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยในการดำเนินงานตามโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ทำให้พบจุดแข็งที่ควรสนับสนุนส่งเสริมและจุดอ่อนที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้ จุดแข็งที่พบคือ ความพร้อม ด้านบริบทและปัจจัยนำเข้า โรงเรียนมีความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ อาคารสถานที่ และได้รับความ

ร่วมมือจากชุมชน หน่วยงานและองค์กรเอกชนเป็นอย่างดี ส่วนจุดอ่อนที่พบ คือ ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต เนื่องจากกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผ่านมา มี การดำเนินงานโดยเน้น การแก้ปัญหาสาเหตุและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นหลัก แต่เนื่องจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ไปและปัญหาของนักเรียนมีความซับซ้อนมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้กระบวนการ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัย คณะกรรมการดำเนินงานจึง มีความเห็นควรให้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนบ้านหมีวิทยา มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โรงเรียนบ้านหมีวิทยา จึงได้จัดทำโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแล ป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน พัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริม ในส่วนที่เป็นจุดแข็งและพัฒนาส่วนที่เป็นจุดอ่อนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้มี การดำเนินงานอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

4.2 วัตถุประสงค์ โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแล การป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และลดการส่งต่อ ภายในและภายนอกของนักเรียน
2. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยในตนเอง
3. เพื่อให้นักเรียน ผู้ปกครอง และครูมีความพึงพอใจต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.3 เป้าหมาย โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ด้านปริมาณ

1. นักเรียนร้อยละ 90 ขึ้นไปที่ครูรู้จักเป็นรายบุคคล
2. นักเรียนร้อยละ 90 ขึ้นไปได้รับการคัดกรอง
3. นักเรียนที่มีปัญหาร้อยละ 80 ขึ้นไปได้รับการแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ
4. นักเรียนที่มีปัญหาและแก้ปัญหามิได้น้อยกว่าร้อยละ 10 ได้รับการส่งต่อ
5. นักเรียนมีวินัยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ขึ้นไป

ด้านคุณภาพ

ระบบดูแลช่วยนักเรียนของโรงเรียนบ้านหมีวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขตบุรีรัมย์ ได้รับการพัฒนาให้สามารถดำเนินงานอย่างเป็นระบบและสามารถแก้ไขปัญหานักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ทั้งด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และด้าน บุคลากร รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจ

4.4 ระยะเวลาดำเนินการโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ปีงบประมาณ 2563 (1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563)

ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เดือนตุลาคม 2562 – พฤศจิกายน 2562 และประเมิน ก่อนดำเนินโครงการ

ระยะที่ 2 เดือนพฤศจิกายน 2562 – มีนาคม 2563 และประเมิน การดำเนินโครงการ

ระยะที่ 3 เดือนเมษายน 2563 – มิถุนายน 2563 และประเมิน ผลการดำเนินโครงการ

ระยะที่ 4 เดือนกรกฎาคม 2563 – กันยายน 2563 และประเมิน ผลการถ่ายทอดส่งต่อ

4.5 วิธีดำเนินการ โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วิธีดำเนินการ โครงการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ปฏิทินการจัดกิจกรรม โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านห่มวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 (หมายเหตุปัจจุบันจังหวัดลพบุรี แยกมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ลพบุรี)

กิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1. ศึกษา ทำความเข้าใจความต้องการและความจำเป็น ความเป็นไปได้ของโครงการ	ตุลาคม 2562	กลุ่มกิจการนักเรียน,กลุ่มวิชาการ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการ (ทีมนำ ทีมประสาน ทีมทำ)	ตุลาคม 2562	กลุ่มกิจการนักเรียน,กลุ่มวิชาการ
3. อบรมบุคลากรทีมประสานจำนวน 10 คน	ตุลาคม 2562	กลุ่มกิจการนักเรียน,กลุ่มวิชาการ
4. วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	พฤศจิกายน 2562	กลุ่มกิจการนักเรียน,กลุ่มวิชาการ
5. จัดทำแผนปฏิบัติงาน	พฤศจิกายน 2562	กลุ่มกิจการนักเรียน,กลุ่มวิชาการ
6. จัดทำเอกสาร	พฤศจิกายน 2562	กลุ่มกิจการนักเรียน,กลุ่มวิชาการ
7. จัดประชุมครูทุกคนในโรงเรียนสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานตามระบบ	พฤศจิกายน 2562	กลุ่มกิจการนักเรียน,กลุ่มวิชาการ
8. ประเมินบุคลากร งบประมาณในการดำเนินการ	พฤศจิกายน 2562	คณะผู้บริหาร
9. จัดกิจกรรมเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 20 กิจกรรม โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ประเภท ตามแนวทางการจัดการชั้นเรียน คือ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประกอบด้วย		คณะครูทุกคนและครูที่ปรึกษา

กิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1) กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน (รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล) 2) กิจกรรมสำรวจความพร้อมของนักเรียน (คัดกรองนักเรียน) 3) กิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน Classroom Meeting (การป้องกันและแก้ไขปัญหา) 4) กิจกรรมโฮมรูมพบครูที่ปรึกษา (ส่งเสริมนักเรียน) 5) กิจกรรมมอบทุนการศึกษา (ส่งต่อ)	ธันวาคม 2562 – มีนาคม 2563	คณะครูทุกคนและครู ที่ปรึกษา
ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมสัมภาษณ์นักเรียน (รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล) 2) กิจกรรมประเมินSDQและEQ (คัดกรองนักเรียน) 3) กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (ป้องกันและแก้ไขปัญหา) 4) กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย (ส่งเสริมนักเรียน) 5) กิจกรรมนักเรียนแกนนำส่งเสริมด้านระเบียบ วินัย (ส่งเสริมนักเรียน) 6) กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม (ส่งเสริมนักเรียน) 7) กิจกรรมต้านยาเสพติด (ส่งเสริมนักเรียน) 8) กิจกรรมเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง (ส่งเสริมนักเรียน) 9) กิจกรรมบันทึกส่งเสริมการอ่าน (ส่งเสริมนักเรียน) 10) กิจกรรมแนะแนว (ส่งต่อ)	ธันวาคม 2562 – มีนาคม 2563	คณะครูทุกคนและครู ที่ปรึกษา
ด้านกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมทดสอบความสามารถด้านภาษา (คัดกรองนักเรียน)		คณะครูทุกคนและครู ที่ปรึกษา

กิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
2) กิจกรรมสอนซ่อมเสริม (ป้องกันและแก้ไขปัญหา) 3) กิจกรรมเวทีคนเก่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต่าง ๆ (ส่งเสริมนักเรียน) 4) กิจกรรมการสอนทักษะอาชีพ (ส่งเสริมนักเรียน) 5) กิจกรรมการติดตามแก้ไขผลการเรียน (ส่งต่อ)	ธันวาคม 2562 – มีนาคม 2563	
10. จัดกิจกรรมป้องกันและแก้ปัญหานักเรียน กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาพร้อมสรุปรายงาน	กุมภาพันธ์ 2563	คณะครูทุกคนและครู ที่ปรึกษา
11. จัดประชุมผู้ปกครองพบครูที่ปรึกษา	กุมภาพันธ์ 2563	คณะครูทุกคนและครู ที่ปรึกษา
12. ส่งต่อนักเรียนที่ยากต่อการช่วยเหลือและ ติดตามผล	กุมภาพันธ์ – มีนาคม 2563	ครูที่ปรึกษา
13. ประเมินกิจกรรมที่ดำเนินการและการติดตาม โครงการ	มิถุนายน 2563	คณะครูทุกคนและครู ที่ปรึกษา
14. การสร้างนวัตกรรมการจัดการชั้นเรียนตามระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน	มิถุนายน 2563	คณะครูทุกคนและครู ที่ปรึกษา
15. สรุปรายงานการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	กรกฎาคม 2563	คณะผู้บริหาร, คณะกรรมการโครงการ
16. ประเมินเพื่อทบทวนการดำเนินงาน ของแต่ละระดับชั้น	สิงหาคม 2563	คณะผู้บริหาร, คณะกรรมการโครงการ
17. คณะกรรมการโครงการประเมินผล การดำเนินงาน	สิงหาคม 2563	คณะกรรมการโครงการ
18. สรุปผลการดำเนินงานโครงการ	กันยายน 2563	คณะผู้บริหาร, คณะกรรมการโครงการ
19. รายงานผลการดำเนินโครงการ	กันยายน 2563	คณะผู้บริหาร, คณะกรรมการโครงการ
20. ประเมินการถ่ายโยงความรู้	กันยายน 2563	คณะผู้บริหาร, คณะกรรมการโครงการ

4.6 งบประมาณ

งบประมาณจากโรงเรียน จำนวน 70,000 บาท

4.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนโรงเรียนบ้านหมี่วิทยา ได้รับการดูแลช่วยเหลือตามโครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึง และสามารถพัฒนาคุณภาพได้อย่างเต็มศักยภาพ (โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา, 2562)

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดวินัยนักเรียน

5.1 ความหมายของวินัย

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 1107) ได้ให้ความหมายของคำว่า วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผนและ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ

ทรงศักดิ์ สารรัตน์ (2553 : 19) สรุปความหมายว่า วินัย หมายถึง กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผน ข้อบังคับที่สังคมบุคคลกำหนดขึ้นอย่างสอดคล้องกัน และเมื่อปฏิบัติร่วมกันแล้วจะนำมาซึ่งความสันติ

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2554 : 50) กล่าวว่า วินัย (Discipline) หมายถึง กฎเกณฑ์ที่โรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ผิดหรือไม่เหมาะสม

เกียรติณรงค์ วันคำ (2554 : 34) สรุปความหมายว่า วินัย หมายถึง การอยู่ในกฎเกณฑ์กติกาบรรทัดฐาน รวมทั้งการอยู่ในระเบียบแบบแผนหรือข้อบังคับของสังคม เพื่อความสงบสุขของตนเองและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

สรุปได้ว่า วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ และกติกาต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและใช้ควบคุมความประพฤติของคนในสังคมเพื่อความสุภาพ ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงและความปลอดภัย หากไม่ปฏิบัติตามอาจจะเกิดความเสียหายหรือความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

5.2 คุณลักษณะของผู้มีวินัย

มีนักการศึกษาและหน่วยงาน ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้มีวินัย ไว้ดังนี้

ณัฐพร สตาภรณ์ (2540 : 32) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของบุคคลผู้มีวินัยในตนเองด้วยการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมจะมีลักษณะดังนี้ 1) เชื้อมั่นในตนเอง 2) ยอมรับผิด 3) ตั้งใจจริง 4) เป็นผู้นำ

จิราพร อรุณพลทรัพย์ (2541 : 5) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองมีลักษณะดังนี้ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความอดทน 3) การเคารพในสิทธิของผู้อื่น 4) การเคารพระเบียบของโรงเรียน 5) การยอมรับการกระทำของตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2541 : 17 - 18) ได้สรุปคุณลักษณะของผู้มีวินัย ดังนี้ 1) สามารถควบคุมตนเองทางกายวาจา ใจรักความจริง ไม่พูดปด 2) สามารถฟังตนเอง เช่น การรับผิดชอบในกิจวัตรประจำวัน 3) สามารถทำกิจกรรมหรืองานให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง 4) สามารถจัดเก็บสิ่งของของตนเองและผู้อื่น 5) รู้จักรักษาสิ่งของของตนเองและผู้อื่น 6) มีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา 7) ปฏิบัติตามข้อตกลงและกติกาได้อย่างถูกต้อง 8) แสดงความคิดเห็นของตนเองอีกทั้งฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 9) เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2548 : 78) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง ได้แก่ 1) มีวาจาดี 2) กิริยาดี 3) มีความรับผิดชอบ 4) ควบคุมตนเองได้ 5) อุตุน

กมลจันทร์ ชื่นฤทธิ (2550 : 16) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองมีพฤติกรรมที่แสดงออกที่สำคัญดังนี้ 1) มีความตั้งใจจริง 2) มีความรับผิดชอบ 3) มีระเบียบวินัยและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม 4) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 5) มีลักษณะความเป็นผู้นำ 6) ตรงต่อเวลา 7) มีความซื่อสัตย์ 8) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 9) มีความอดทน 10) การควบคุมตนเอง

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้มีวินัยต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออก คือ รับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นผู้นำ ความซื่อสัตย์ ความตั้งใจ ความอดทน ซึ่งผู้ประเมินโครงการคิดว่าพฤติกรรมความมีวินัยมีความสำคัญมากที่สุด และสามารถที่จะปลูกฝังให้นักเรียนติดเป็นนิสัยได้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เพราะถ้าหากนักเรียนทุกคนมีความรับผิดชอบ สามารถควบคุมพฤติกรรมหรืออารมณ์ของตนเองและเป็นคนมีเหตุผล ย่อมทำให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคมและสามารถช่วยทำให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น

5.3 การส่งเสริมวินัยนักเรียน

มีนักการศึกษาและหน่วยงาน ได้กล่าวถึง การส่งเสริมวินัยนักเรียน ไว้ดังนี้

ทรงศักดิ์ สารรัตน์ (2553 : 27 - 29) กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมวินัยว่า วิธีที่จะสนับสนุน หรือส่งเสริมให้เด็กรู้จักการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง หรือการสร้างควมรับผิดชอบที่ดีให้แก่เด็ก เป็นสิ่งจำเป็นมากในการอบรมเด็กในสังคมปัจจุบันอาจทำได้หลายวิธีด้วยกัน ทั้งที่บ้านและโรงเรียน

1. พ่อแม่จะต้องสร้างสัมพันธภาพอันดีกับลูกของตน ไม่ควรจะบังคับให้เด็กทำตามกฎข้อบังคับที่วางไว้ หรือปล่อยให้ละเลยเด็กมากเกินไป การให้เด็กทำอะไรสักอย่างหนึ่งควรจะให้คำแนะนำและชี้แจงแต่โดยดี เพื่อจะช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งที่ให้ทำนั้นอย่างแจ่มแจ้ง

2. พ่อแม่ต้องยอมให้เด็กมีอิสระในการพัฒนาตนเอง ไม่ควรจะควบคุมเด็กตลอดเวลา ควรให้โอกาสแก่เด็กที่จะออกไปเล่นหรือเข้ากับสังคมกับเพื่อน ๆ บ้างเพื่อเขาจะได้รู้จักการอยู่ร่วมกับเด็กคนอื่น ๆ รู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับทั้งยังส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติของเด็กด้วย

3. จงพยายามศึกษาเด็กว่ามีความสามารถทำอะไรได้บ้าง และพยายามส่งเสริม ให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ที่เขาสามารถทำได้ ไม่ควรมอบควมรับผิดชอบให้เด็กจนเกินกำลังของเด็ก

4. ช่วย让孩子เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ควรกระทำ

5. ต้องรู้จักอธิบายคำถามต่าง ๆ ที่เด็กสนใจด้วยความเต็มใจที่จะอธิบายปัญหา หรือฟังเหตุผลต่าง ๆ

6. จงมีความนับถือในตัวเด็ก อย่างบังคับจนเกินไป ควรปล่อยให้เด็กได้เป็นตัวของตัวเองบ้าง

7. ควรยกย่องหรือให้คำชมเชยเด็กในโอกาสอันควรเพื่อการส่งเสริมกำลังใจและแสดง ความพอใจต่อการกระทำของเด็ก

8. จงเป็นคนมีเหตุผลและสามารถอธิบายเหตุผลต่าง ๆ ให้เด็กเกิดความเข้าใจก่อนเพื่อให้เด็กเชื่อฟังและกระทำตาม

9. จงเป็นคนคงเส้นคงวา อย่าแสดงอาการวันนี้ดีพรุ่งนี้ร้าย หรือวันนี้สั่งให้ทำอย่างนี้แต่พรุ่งนี้ให้ทำอีกอย่าง

10. อย่าทำการลงโทษเด็กเมื่อเวลาโกรธ
11. ควรยกย่องบุคคลที่มีระเบียบวินัยดีให้เด็กดูเป็นตัวอย่าง
12. การให้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จะต้องให้เวลาที่เหมาะสม
13. การทำโทษเด็กเมื่อทำผิด ควรจะเป็นการสั่งสอนไม่ควรทำอย่างร้ายแรงหรือทารุณต่าง ๆ หรือทำเป็นเวลานาน การทำโทษควรจะทำอย่างคงเส้นคงวาและทันทีทันใดเพื่อเด็กจะได้รับรู้ว่าทำไมเขาจึงถูกลงโทษ

เกษริน วงษ์มัน (2553 : 84) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมวินัยไว้ว่า การปลูกฝังหรือการเสริมสร้างการมีวินัยในการเรียนให้กับนักเรียนนั้น มีใช้หน้าที่หรือความรับผิดชอบของผู้ใดผู้หนึ่งหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องอาศัยความร่วมมือและความรับผิดชอบจากหลายฝ่ายด้วยกัน โดยควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ตั้งแต่การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้มาตรฐานการกระทำหรือความประพฤติที่สังคมยอมรับ มีวุฒิภาวะ มีมโนธรรมที่ดี มีศีลธรรม มีความปลอดภัยทางอารมณ์ เรียนรู้ในการควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา ใจ รักความจริง ไม่พูดปด รับผิดชอบในกิจวัตรประจำวันของตนเอง สามารถทำกิจกรรมสำเร็จด้วยตนเอง มีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามข้อตกลงกติกาได้อย่างถูกต้อง และเคารพสิทธิหน้าที่ของกันและกัน

ธนาพร ศรีโสภณ (2553 : 25) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมวินัยไว้ว่า การเสริมสร้างวินัยในตนเองควรใช้วิธีจูงใจให้เกิดความชื่นชอบและเต็มใจมากกว่าการบังคับหรือการลงโทษ เริ่มตั้งแต่เด็กประถมวัย โดยคำนึงถึงระดับการพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย ครูและผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 ข : 3) กล่าวถึง การส่งเสริมวินัยไว้ว่า การสอนหรือฝึกคนให้เชื่อฟังกฎระเบียบหรือแนวทางการปฏิบัติตนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการมีความประพฤติที่เหมาะสม ซึ่งหมายถึง ครูจะสอนเด็กให้รู้จักควบคุมตนเองและเชื่อมั่นในตนเองโดยเน้นหนักที่สิ่งที่จะต้อง การให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลสู่ความกลมกลืนกับตนเอง และคนอื่น ๆ

จากที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า การสร้างวินัยของนักเรียนเป็นรากฐานของพฤติกรรมที่ดี สิ่งที่จะช่วยสร้างให้นักเรียนมีวินัยที่ดีงามมีหลายลักษณะ ได้แก่ ระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจน กฎหมายและศีลธรรม การสร้างวินัยของนักเรียนนั้นเป็นการฝึกให้นักเรียนมีนิสัยที่พึงประสงค์ เป็นที่ต้องการของครอบครัว สังคมชุมชน บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ ความร่วมมือของผู้ปกครอง ครู สังคมและชุมชนร่วมกันเป็นแบบอย่าง ร่วมกันสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวินัยพื้นฐานในตัวบุคคลเพื่อให้เกิดนิสัยและความรับผิดชอบ สามารถควบคุมตนเองได้ ทั้งกาย วาจา ใจ และวินัยภายในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอันหมายถึงการเคารพในสิทธิส่วนบุคคล เคารพสิทธิและหน้าที่ซึ่งกันและกัน

5.4 การสร้างแบบวัดวินัยนักเรียน

การวัดวินัยของนักเรียน มีวิธีการวัดเช่นเดียวกับการวัดคุณธรรมและจริยธรรมหรือบุคลิกภาพ ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อนแต่นักจิตวิทยาและนักวัดผลได้พยายามหาวิธีการสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพพอที่จะกระตุ้น เพื่อวัดให้ได้ตรงตามลักษณะที่ต้องการได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ได้ผลที่มีความเที่ยงตรงสูง ควรใช้วิธีหลาย ๆ วิธีประกอบกัน ดังนี้

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : ง) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการสังเกตอาจใช้ 3 วิธี คือ

1. ใช้การสังเกตพฤติกรรมหรือความสามารถโดยตรงขณะที่เด็กเล่น หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งอยู่ในบ้าน และนอกบ้าน
2. ใช้การสังเกตพฤติกรรมเด็ก โดยการกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรม หรือความสามารถ
3. ในกรณีที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง ให้ซักถามพ่อแม่ ผู้ปกครองหรือผู้ที่ใกล้ชิดเด็กแทน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2548 : 30) ได้กล่าวว่า การสังเกตเป็นวิธีการหลักของการประเมินตามสภาพจริง ครูจะบันทึกสิ่งที่สังเกตต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกตแล้วบันทึก ครูเป็นผู้เขียนและรวบรวมข้อมูลสำหรับประเมินเด็กส่วนใหญ่ใช้ในการประเมินการปฏิบัติงานของเด็ก

ชนาพร ศรีโสภณ (2553 : 25) สรุปความหมายของการสังเกตไว้ว่า การสังเกต หมายถึง การหาข้อเท็จจริงโดยการเฝ้ามองดูเด็กจากสถานการณ์จริงและสถานการณ์ต่าง ๆ หลาย ๆ ครั้งติดต่อกันเป็นเวลานานทั้งขณะเล่น เรียน และทำงาน ด้วยการดู ฟัง บันทึก วิเคราะห์และสรุป

ธวัชชัย เพ็ญสุริยะ, 2554 : 18) กล่าวว่า ในการวัดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมควรใช้วิธีหลาย ๆ วิธีประกอบกันซึ่งพอสรุปวิธีการวัดทั่ว ๆ ไปได้ 5 วิธี ดังนี้

1. วิธีการสังเกต การสังเกตเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ทุกแขนงตั้งแต่ประสบการณ์อันซับซ้อน เช่น พฤติกรรมของคนที่สังเกตพิจารณาให้ได้เรื่องราวละเอียด ถี่ถ้วนได้ยากเราต้องเลือกสังเกตเพียงปฏิกริยาอันใดอันหนึ่งเป็นคราว ๆ ไป ดังนั้น การสังเกตพฤติกรรมและลักษณะที่บุคคลทั่ว ๆ ไป แสดงออกอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตแบบควบคุม เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่จัดไว้โดยเฉพาะ อีกแบบหนึ่งคือการสังเกตทั่วไปในชีวิตประจำวัน ที่บุคคลแสดงออกทั้งสองแบบนี้มีการบันทึกผลตรงตามที่เห็นโดยไม่นำความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องและผู้สังเกตต้องมีการฝึกฝนเป็นพิเศษจึงจะได้ผลดี

2. วิธีเขียนรายงานตนเอง มี 2 แบบ

2.1 การวิเคราะห์ตนเอง คือ การให้บุคคลประมาณค่าตัวเอง แบบวิเคราะห์ตนเองจะเป็นคำถามแบบปรนัย เช่น ความสนใจในวิชาชีฟต่าง ๆ ทศนคติ และแปลผลเข้าสู่มาตรวัด

2.2 การสัมภาษณ์ คือ การสนทนาระหว่างบุคคล 2 คน อย่างมีจุดหมาย โดยผู้สัมภาษณ์เตรียมคำถามมาและจดบันทึกแบบประมาณค่า ผู้ถูกสัมภาษณ์จะไม่รู้ตัวว่าถูกทดสอบคุณธรรม

3. วิธีการใช้แบบทดสอบ เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากโดยมีการสร้างแบบทดสอบขึ้น ประกอบด้วยคำถามหรือข้อความหลายข้อที่ผู้ทดสอบสร้างขึ้น โดยถือเอาปกติวิสัยของคนทั่วไปเป็นมาตรฐาน หัวข้อคำถามหรือสถานการณ์ที่สร้างขึ้นมักจะเกี่ยวข้องกับผู้ที่ถูกทดสอบหรือสิ่งแวดล้อม และ

พฤติกรรมที่ทำอยู่เสมอ ๆ เมื่อตกอยู่ในสภาพนั้น ๆ ผู้ถูกทดสอบต้องร่วมมือกับผู้ทดสอบจึงจะได้ผล เพื่อให้การสอบเป็นไปตามวัตถุประสงค์

4. วิธีการศึกษาความเห็นจากคนอื่น เป็นวิธีที่ผู้วัดสร้างแบบสอบถามขึ้นเพื่อถามบุคคลอื่นว่า มีความรู้สึกต่อบุคคลนั้นอย่างไร เช่น ครู ผู้ปกครอง เพื่อน เป็นต้น

5. วิธีให้สร้างจินตนาการ เป็นวิธีที่ผู้วัดได้จัดสิ่งเร้าขึ้นมาให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตอบสนอง เช่น เล่าเรื่องจากรูปที่นำมาให้ดูเป็นตัวอย่าง ได้แก่ แบบทดสอบของโรซาร์ท เป็นแบบรูปภาพที่เกิดจากหยดหมึก ให้สร้างความสัมพันธ์ต่อเนื่องจากภาพที่กำหนดให้เติมข้อความที่ไม่สมบูรณ์ให้แสดงออก โดยการวาดภาพ เป็นต้น ซึ่งต้องใช้ผู้ทดสอบที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 ข : 25) กล่าวถึง วิธีการสังเกตที่นำมาใช้ในการประเมินมี 2 วิธี คือ

1. การสังเกตอย่างไม่ตั้งใจ โดยสังเกตพฤติกรรมของเด็กเมื่อครูอยู่ท่ามกลางกลุ่มนักเรียนที่กำลังทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ การสังเกตอย่างไม่เป็นระบบเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาเมื่อครูมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก การสังเกตดังกล่าวจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่มีคุณค่าที่จะรู้ว่าเด็กแต่ละคนสามารถทำอะไรและเป็นแนวทางให้ครูได้จัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็กได้อย่างไรก็ตามทักษะ ในการสังเกต ครูบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนจะต้องมีความเชื่อมั่นและเที่ยงตรงในการวินิจฉัยและตัดสินใจ ซึ่งการพัฒนาทักษะของการสังเกตจะต้องอาศัยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 ความรู้เกี่ยวกับการเจริญเติบโตและจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก
- 1.2 หลีกเลี่ยงการรีบด่วนลงสรุปความเห็น
- 1.3 หลีกเลี่ยงจากความอคติต่าง ๆ
- 1.4 พยายามเข้าถึงรายละเอียดให้มากที่สุด
- 1.5 ตั้งข้อสังเกตสมมติฐาน และสังเกตเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง
- 1.6 สะดวกที่จะนำไปสู่การวินิจฉัยได้เที่ยงตรง
- 1.7 นำไปสู่การวางแผนการสังเกตต่อไป
- 1.8 เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการสอน

2. การสังเกตแบบตั้งใจ มีจุดเน้นที่จะสังเกตโดยครูมีแบบฟอร์มที่ได้เตรียมการไว้แล้ว เช่น แบบสำรวจรายการ แบบมาตรฐานประมาณค่า การบันทึกพฤติกรรม หรือเตรียมเครื่องมือ แบบฟอร์มอื่นๆ สำหรับการบันทึกข้อมูลการสังเกตก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ซึ่งเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการสังเกต จะช่วยให้ครูได้พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

สรุปได้ว่า การสร้างแบบวัดวินัยเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและซับซ้อน สามารถวัดได้หลากหลายวิธี ทั้งการสังเกตพฤติกรรม การเขียนรายงาน การใช้แบบทดสอบ การศึกษาความเห็นจากผู้อื่น และการสร้างจินตนาการ ซึ่งในที่นี้ผู้ประเมินได้ใช้วิธีวัดโดยการทดสอบ เพราะเป็นวิธีที่วัดได้ง่าย นักเรียนจะไม่รู้สึกว่าการวัดวินัย เปรียบเสมือนเป็นการทดสอบทั่วไป ทำให้ผลการวัดเชื่อถือได้มากกว่า

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดวินัยนักเรียนที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การวัดวินัยนักเรียน คือ การกำหนด ภาวะเปรียบเทียบ ข้อตกลง ข้อบังคับ หรือแบบแผนขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ดังนั้นโรงเรียนจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและการปลูกฝัง

การมีวินัยให้แก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีนิสัยที่พึงประสงค์ของสังคม โดยอาศัยความร่วมมือของผู้ปกครอง ครู สังคม และชุมชน ร่วมกันเป็นแบบอย่างที่ดี ร่วมกันสนับสนุนอย่างต่อเนื่องได้

6. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

6.1 ความหมายความพึงพอใจ

มีนักวิชาการและสถาบัน ได้ให้คำจำกัดความหรือนิยามความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้ ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 793) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง รัก ชอบใจ กู้ด (Good, 1973 : 130) กล่าวว่า ใจ เป็นระดับความรู้สึกพอใจ ซึ่งเป็นผลจากความสนใจ และทัศนคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

คอตเลอร์ (Kotler, 2003 : 61) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกยินดีหรือรู้สึกผิดหวังของบุคคลจากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เขาได้รับกับความคาดหวังของเขา ถ้าสิ่งที่ได้รับเพียงพอหรือสูงกว่าความคาดหวังที่ต้องการ ลูกค้าย่อมเกิดความพึงพอใจ

ณัฐสุภา จิระศิริภิญโญ (2553 : 13) กล่าวว่า ใจ คือ ความรู้สึกที่ดีที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งมีองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการอย่างครบถ้วน

ปณิกภา จีระพรชัย (2553 : 177) กล่าวว่า ใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้น แต่ทั้งนี้ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับค่านิยมและประสบการณ์ที่รับ

วิจิตรอง กานต์วิศิษฐ์ (2554 : 29) สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ หรือ เป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจและเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ ค่านิยม และประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ และจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ โดยมีความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีระดับที่แตกต่างกัน ตามที่ได้รับการตอบสนอง ตามความคาดหวัง และความต้องการของตนเองจึงทำให้เกิดความรู้สึกดีต่อสิ่งนั้นสนองกลับมา

6.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

แนวคิด ทฤษฎีสำหรับการสร้างความพึงพอใจที่ได้รับการยอมรับกันมาก ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow's Hierachy of Needs) มาสโลว์ (Maslow, 1970 : 80 - 81) ได้ให้ความเห็นว่ามนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่จะได้ครอบครองความต้องการเฉพาะอย่างซึ่งความต้องการนี้เขาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

1. มนุษย์ย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจต่อไป

3. ความต้องการของมนุษย์จะเรียงลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป ความต้องการของมนุษย์จึงมีลำดับขั้นตามความสำคัญจากระดับต่ำจนถึงระดับสูง ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

3.1 ความต้องการทางร่างกาย เป็นความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์และเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต ร่างกายจะได้รับการตอบสนองภายในช่วงระยะเวลาและสม่ำเสมอ ถ้าร่างกายไม่ได้รับการตอบสนองแล้วชีวิตก็ดำรงอยู่ไม่ได้ ความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ อาหาร อากาศ น้ำ ดื่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การพักผ่อนและความต้องการทางเพศ เป็นต้น ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตนก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของตนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

3.2 ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง หากความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว ความต้องการความปลอดภัยก็เข้ามาแทนที่ เข้ามามีบทบาทในพฤติกรรมของมนุษย์ มีความปรารถนาที่จะได้รับความคุ้มครองจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่มีต่อร่างกาย เช่น อุบัติเหตุ อาชญากรรม เป็นต้น มนุษย์ปรารถนาที่จะอยู่ในสังคมที่เป็นระเบียบและสามารถคาดหมายได้อันเป็นความรู้สึกที่ต้องการความปลอดภัยหรือมั่นคงทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่นใจ

3.3 ความต้องการทางสังคม เมื่อความต้องการ 2 ประการแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการที่อยู่ในระดับสูงกว่าก็จะเข้าครอบงำพฤติกรรมของบุคคลนั้น เป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน

3.4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน อยากเด่นในสังคม รวมถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ การนับถือตนเอง ความเป็นอิสระและเสรีภาพ และรวมถึงความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั้งหลาย การมีตำแหน่งสูงในองค์กรหรือ การที่สามารถเข้าใกล้บุคคลที่สำคัญ ๆ ล้วนแล้วแต่ทำให้ฐานะของตนเด่นขึ้น

3.5 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการอยากจะเป็น อยากจะได้ตามความคิดของตนหรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่ตัวเองเป็นอยู่ในขณะนี้

มัมฟอร์ด (Mumford, 1972 : 4 - 5) ได้จำแนกแนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงาน จากผลการวิจัยออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. ความต้องการทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ มาสโลว์ (Maslow) เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg) ลิเคิร์ท (Likert) โดยมองความพึงพอใจในการทำงานเกิดจากความต้องการของบุคคลที่ต้องการความสำเร็จของงาน และความต้องการยอมรับจากผู้อื่น

2. กลุ่มภาวะผู้นำ มองความพึงพอใจในการทำงานจากรูปแบบและการปฏิบัติของผู้นำที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา กลุ่มนี้ ได้แก่ เบลค (Blake) มูตัน (Mouton) ฟืดเลอร์ (Fieldler)

3. กลุ่มพยายามต่อรองรางวัล เป็นกลุ่มที่มองความพึงพอใจในการทำงานจากรายได้ เงินเดือนและผลตอบแทนอื่น กลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์

4. กลุ่มอุดมการณ์จัดการ มองความพึงพอใจในงานจากพฤติกรรมกรรมการบริหารงานขององค์กร ได้แก่ โครซีเออร์ และ โกลเนอร์ (Crozier and Gouldner)

5. กลุ่มเนื้อหาของงานและการออกแบบงาน ความพึงพอใจในงานเกิดจากเนื้อหาของตัวงาน กลุ่มแนวคิดนี้มาจากสถาบันทาวิสตอด ของมหาวิทยาลัยลอนดอน

Mumford ได้ให้แนวคิดว่าการศึกษเกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงานควรจะนำแนวคิดต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกัน

คอร์แมน (Korman, 1977 : 218) ได้จำแนกทฤษฎีความพึงพอใจในงานออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีการสนองความต้องการ กลุ่มนี้ถือว่าความพึงพอใจในการทำงานเกิดจากความต้องการส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อผลที่ได้รับจากงานกับการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายส่วนบุคคล

2. ทฤษฎีอ้างอิงกลุ่ม ความพึงพอใจในการทำงานมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณลักษณะของงานตามความปรารถนาของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลงานของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจูงใจจะต้องพยายามตอบสนองความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีความต้องการในลำดับขั้นที่แตกต่างกันไป และความต้องการในแต่ละขั้นจะมีความสำคัญแก่บุคคลมากน้อยเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการตอบสนองความต้องการในลำดับนั้น ๆ

6.3 การวัดความพึงพอใจ

มีนักวิชาการได้เสนอการวัดความพึงพอใจไว้ ดังนี้

ททัยร์ตัน ประทุมสูตร (2542 : 14) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจเป็นเรื่องการเปรียบเทียบได้กับความเข้าใจทั่ว ๆ ไป ซึ่งปกติจะวัดได้โดยการสอบถามจากบุคคลที่ต้องการจะถาม มีเครื่องมือที่ต้องการจะใช้ในการวิจัยหลาย ๆ อย่าง อย่างไรก็ตามวิธีที่ดีถึงแม้ว่าจะมีการวัดอยู่หลายแนวทาง แต่การศึกษาความพึงพอใจอาจแยกตามแนวทางวัดได้สองแนวคิดตามความคิดเห็นของซาลิซนิกค์ คริสเทินส์ กล่าวคือ

1. วัดจากสภาพทั้งหมดของแต่ละบุคคล เช่น ที่ทำงาน ที่บ้านและทุก ๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับชีวิตการศึกษาตามแนวทางนี้จะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ แต่ทำให้เกิดความยุ่งยากกับการที่จะวัดและเปรียบเทียบ

2. วัดได้โดยแยกออกเป็นองค์ประกอบ เช่น องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับงาน การนิเทศงานเกี่ยวกับนายจ้าง

ปัญญา ชิมส์ (2547 : 16) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นผลมาจากหลายปัจจัยที่ยังชี้ขาดชัดเจนไม่ได้ว่าปัจจัยใดสำคัญกว่ากัน เรื่องการวัดความพึงพอใจและไม่พึงพอใจนั้นเป็นการยากที่จะทำได้ข้อเท็จจริง เพราะไม่มีเครื่องมือใดวัดจิตใจของคนได้อย่างเพียงพอ พร้อมทั้งได้เสนอแนวทางการวัดความพึงพอใจไว้ สรุปได้ ดังนี้

1. การสังเกตการณ์ คือ การเฝ้าติดตามเอาใจใส่ดูแลความเป็นไปและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ต้องการรู้อย่างใกล้ชิดในระยะเวลาที่กำหนดให้ โดยการสังเกตสิ่งที่มีอยู่ซึ่งอาจเป็นวัตถุสิ่งของที่ไม่มีชีวิตการเคลื่อนไหวหรือสิ่งมีชีวิตในลักษณะโครงสร้างทั่วไป การวัดความพึงพอใจโดยวิธีนี้ ผู้วัดจะต้องกระทำอย่างจริงจังและมีแบบแผนที่แน่นอน จึงจะสามารถประเมินถึงระดับความพึงพอใจ ของผู้มาใช้บริการได้อย่างถูกต้อง

2. การสัมภาษณ์ เป็นการวิจัยที่มีแบบแผนเพื่อใช้ตรวจหาข้อเท็จจริงจากภาษา ความเป็นอยู่ของสังคม เป็นวิธีการที่ต้องอาศัยเทคนิค และความชำนาญพิเศษของผู้สัมภาษณ์ การวัดความพึงพอใจโดยวิธีนี้เป็นวิธีที่ประหยัด และมีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง

3. การใช้แบบสอบถาม เป็นการขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการวัดแสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบหรือเป็นคำตอบอิสระ โดยคำถามจะถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ เป็นลักษณะการให้บริการ สถานที่ให้บริการ ความสะดวกที่จะให้บริการต่าง ๆ

โยธิน แสงวดี (2551: 9) กล่าวว่า มาตราวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำตอบดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดี จึงจะทำให้ข้อมูลที่เป็นจริงได้

3. การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมายไม่ว่า จะแสดงออกทางการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

อีแวนส์ (Evans, 1971 : 31 - 38 อ้างถึงใน นันทะ ศรีเจริญโชติ, 2553 : 82 - 83) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจทางการเรียน อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีที่นิยมกันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยการขอร้องหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการวัด แสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบหรือเป็นคำตอบอิสระ โดยใช้ข้อความที่ถามถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้วัดระดับความพึงพอใจ โดยการอาศัยเทคนิคและความชำนาญเป็นพิเศษของผู้สัมภาษณ์ ซึ่งจะต้องใช้เทคนิคในการจูงใจให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ร่วมมือตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริง การสัมภาษณ์จึงเป็นวิธีการวัดระดับความพึงพอใจที่ประหยัด และมีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง

3. การสังเกต เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงระดับความพึงพอใจ โดยการสังเกตจากพฤติกรรมก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และหลังจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว เช่น การสังเกตกิริยาท่าทาง การพูด สีหน้า การโต้ตอบ การร่วมกิจกรรม การวัดความพึงพอใจโดยวิธีนี้ ผู้วัดต้องทำอย่างจริงจังและมีแบบแผนที่ชัดเจน จึงจะสามารถประเมินไปถึงความพึงพอใจได้อย่างถูกต้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจนั้น มีแบบแผนและจริงจังต่อการวัด การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจทางตรง การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจที่สามารถทราบความพึงพอใจโดยสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กริยาท่าทาง ซึ่งวิธีนี้ต้องอาศัย การสังเกตอย่างจริงจังและมีระเบียบการสัมภาษณ์ หากเป็นการวัดที่ประหยัดและต้องอาศัยความชำนาญการใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากเพราะมีความอิสระต่อการตอบคำถามและเป็นวิธีที่ผู้ประเมินคิดว่าดีที่สุดและสามารถวัดได้อย่างชัดเจนที่สุด เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีความสะดวกในการตอบและกล้าที่จะตอบ และสามารถวัดความจริงได้มากที่สุด

6.3 การสร้างแบบวัดความพึงพอใจ

วิธีการสร้างแบบวัดความพึงพอใจที่นิยมมีหลายวิธี ศิริชัย กาญจนวาสี (2552 : 22 - 73) ได้กล่าวว่า การสร้างแบบสอบถามวัดความพึงพอใจหรือวัดทัศนคติที่นิยมในปัจจุบัน มีหลายวิธี ดังนี้

1. การวัดความพึงพอใจโดยใช้วิธี Equi - Appearing Intervals วิธีการนี้สร้างขึ้นโดย Thurstone ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างสเกลวัดความพึงพอใจ ดังนี้ ขั้นแรกจะต้องสร้างข้อความหรือประโยคที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราจะวัดอาจจะได้มาจากข้อมูลจากการทำโครงการทดลอง หรือจากบทความการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือจากแหล่งอื่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อความเหล่านั้นจะแทนความรู้สึกที่มีต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคลหรือสถานการณ์ที่เราต้องการจะวัดความพึงพอใจที่มีต่อสิ่งนั้น เมื่อได้ข้อความที่มากที่สุดแล้ว กลุ่มบุคคลคือกลุ่มบุคคลที่จะให้ความคิดเห็นต่อข้อความที่สร้างขึ้นมา ข้อความเหล่านี้จะแยกพิมพ์ไว้ในบัตรโดยแต่ละบัตรจะประกอบด้วยข้อความหนึ่งข้อความ นอกจากบัตรนี้แล้วผู้ตอบยังได้บัตรอีก 11 บัตร โดยมีตัวอักษร A ถึง K บัตร A หมายถึง ความรู้สึกที่ไม่เห็นด้วยอย่างมากที่สุด ลำดับความรู้สึกนี้จะลดน้อยลงจนถึงความรู้สึกเฉย ๆ หรือไม่แน่ใจ ซึ่งแทนด้วยบัตร F และจะเพิ่มขึ้นเรื่อยจนถึงบัตร K ซึ่งแทนความรู้สึกเห็นด้วยมากที่สุด โดยผู้ตอบที่ได้รับบัตรเหล่านี้จะต้องพิจารณาลำดับความมากน้อยของข้อความ ชอบหรือไม่ชอบ ความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ความพอใจหรือไม่พอใจของแต่ละข้อความในบัตรที่ได้รับ โดยนำไปรวมกลุ่มกับบัตร A ถึงบัตร K จำนวน 11 บัตรดังกล่าว หรืออาจจะใส่ตัวอักษรลงในบัตรที่บรรจุข้อความก็ได้

2. การวัดความพึงพอใจโดยใช้วิธี Summated Ratings หรือ Likert Method วิธีนี้สร้างขึ้นโดย Renis Likert กระบวนการของการสร้างแบบสอบถามโดยการสร้างข้อความขึ้นมาหลาย ๆ ข้อความ ให้ครอบคลุมหัวข้อที่เราจะศึกษา การตอบแบบสอบถามนี้มีข้อให้เลือกหัวข้อ คือ 1) เห็นด้วยอย่างมาก 2) เห็นด้วย 3) ไม่แน่ใจ 4) ไม่เห็นด้วย และ 5) ไม่เห็นด้วยอย่างมาก การให้คะแนนนั้นขึ้นอยู่กับชนิดของข้อความว่าเป็น Positive หรือ Negative Statement

3. การวัดความพึงพอใจโดยใช้วิธี Semantic Differential เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของสิ่งต่าง ๆ ผู้คิดวิธีนี้คนแรกคือ Charles E. Osgood และผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นการศึกษาถึงความหมายของสิ่งต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของกลุ่มที่จะศึกษาโดยทั่วไปสเกลแบบนี้จะประกอบด้วยข้อให้เลือก 7 ข้อ ผู้ศึกษาจะให้กลุ่มบุคคลที่จะศึกษาประเมินค่าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นสถานที่ บุคคล เหตุการณ์ การประเมินค่านั้นใช้คำคุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันและมีลำดับ ของความมากน้อยจากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งรวมทั้งหมด 7 อันดับ แบบสอบถามแบบนี้เป็นแบบสเกล ที่ให้ตอบโดยการให้ผู้ตอบประเมินค่ามากหรือน้อย และสามารถจะใช้วัดความคิดเห็น ความรู้สึก หรือทัศนคติ

ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเชื้อชาติใดหรือกลุ่มใดที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ และสามารถจะเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของกลุ่มต่าง ๆ ได้

จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การสร้างแบบวัดความพึงพอใจนั้นจะต้องเริ่มจากการสร้างข้อคำถามให้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัดความพึงพอใจโดยมีสเกลหรือเกณฑ์การวัดที่แตกต่างกันออกไป แต่ที่นิยมใช้คือสเกล เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก ในที่นี้ผู้ประเมินได้สร้างแบบวัดความพึงพอใจเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับของ Likert Method ในการวัดความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพราะเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้กันมากในการวัดระดับความพึงพอใจของผู้ตอบคำถามและมีความเป็นอิสระต่อการตอบคำถาม

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

พิชัย วาจนสุนทร (2551 : 117) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมด้านการมีวินัยในตนเองของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพกุมภวาปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาการขาดคุณธรรมด้านการมีวินัยในตนเองของนักเรียน จาก 4 แหล่ง คือ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และตัวนักเรียน โดยศึกษาจากครู จำนวน 6 คน ผู้ปกครอง จำนวน 30 คน คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน และนักเรียน จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของการขาดคุณธรรม ด้านการมีวินัยในตนเองของนักเรียนมี 4 สาเหตุ คือ สภาพการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมด้านการมีวินัยในตนเองของโรงเรียนไม่ต่อเนื่อง ชุมชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง ตัวนักเรียนไม่ได้รับการฝึกอบรมให้รู้คุณค่าของคุณธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง ผู้ปกครองไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการมีคุณธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง

ศิรินาถ คุณมา (2553 : 105) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โรงเรียนดอยเต่าวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนดอยเต่าวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรคือ ผู้บริหาร 2 คน ครู 30 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนในความดูแลช่วยเหลือ เยี่ยมบ้านนักเรียน วางแผนคัดกรองนักเรียน จัดกิจกรรมชุมนุมจัดกิจกรรมโฮมรูม ให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา นักเรียน มอบหมายให้นักเรียนรับผิดชอบในชั้นเรียน และให้ฝ่ายปกครองได้ดูแลแก้ไขปัญหา นักเรียน ขณะที่ครูส่วนน้อยได้เสนอปัญหาว่ามีเวลาจำกัดในการดำเนินการพบปะนักเรียน การติดต่อกับผู้ปกครองค่อนข้างยากเพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน และโรงเรียนขาดการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา และมีข้อเสนอแนะให้ครูที่ปรึกษาควรช่วยกันดูแลนักเรียน ควรมีผลการสรุปคัดกรองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งเสริมให้นักเรียน ได้ร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและควรมีงบประมาณสำรองไว้ให้เพียงพอ

เฉลิมวุฒิ ชื่นตา (2553 : 113) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนบ้านจะคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนบ้านจะคือ ประชากรที่ใช้ศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษา และนักเรียน จำนวน 247 คน ผลการศึกษาพบว่า ครูควรเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ให้คำแนะนำให้กำลังใจและแสดงออกถึงความจริงใจต่อนักเรียนอย่างแท้จริง

ผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก พ่อแม่ใกล้ชิดลูกหลานและเป็นแบบอย่างที่ดี อย่าปล่อยให้ เป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียน ในการออกกฎระเบียบของโรงเรียนควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเพื่อให้นักเรียนได้รับทราบและยอมรับในกฎระเบียบนั้น โรงเรียนควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาวิสัย เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนา โรงเรียนควรให้ความรู้การเลี้ยงดูบุตรหลาน เพื่อให้ผู้ปกครองได้นำไปปฏิบัติกับลูกหลานได้

นันทรัตน์ เกื้อหนุน (2553 : 123) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ สถานศึกษา ระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาที่ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษา 28 คน ครู 285 คน รวมทั้งสิ้น 313 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ การดำเนินงานตามระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนอยู่ในระดับ ปานกลาง และการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การส่งต่อ การส่งเสริมนักเรียน การคัดกรองและการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

สมเกียรติ กู้เกียรติภูมิ (2554 : 130) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัตจังหวัดสุพรรณบุรี โดย มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและศึกษาผลการดำเนินงานการใช้ระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต จังหวัดสุพรรณบุรี เกี่ยวกับคุณภาพ ผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ต่อการดำเนินงานการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 555 คน เป็นครูทั้งหมดในโรงเรียน จำนวน 44 คน เป็นนักเรียนและผู้ปกครองได้ จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ด้วยวิธีจับสลากนักเรียนและผู้ปกครองตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 269 คน และกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง จำนวน 242 คน ผลการศึกษาพบว่า ในการพัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสมเด็จพระวันรัต จังหวัด สุพรรณบุรี โรงเรียนมีข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลและนำไปใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รายบุคคล มีระบบแนะแนวให้คำปรึกษาการดำเนินชีวิตและให้คำปรึกษาทางวิชาการ มีการคัดกรอง นักเรียนเพื่อช่วยเหลือ ป้องกัน และพัฒนานักเรียน มีการดำเนินงานที่คุ้มค่า มีการประสานความ ร่วมมือ การระดมทุนสนับสนุนช่วยเหลือนักเรียน มีเครือข่ายคุ้มครองเด็กและเยาวชนร่วมกับชุมชน และองค์กรภายนอก ครู ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมมือดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลของการดำเนินงานการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อนักเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสูงขึ้น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกระดับชั้น นักเรียนมีความประพฤติดี มีความรู้ความสามารถ ทางวิชาการมีสุขภาพดี และได้รับการดูแลช่วยเหลือจากชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสมเด็จพระ วันรัต จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ชัยชนก จาดคำ (2555 : 132) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนบ้านหินดาตราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน บ้านหินดาตราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 2 โดยใช้ กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน ครู 25 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 13 คน นักเรียน 93 คน และผู้ปกครอง 93 คน รวมทั้งสิ้น 226 คน ผู้ประเมินได้ดำเนินการประเมินโดยการประยุกต์ รูปแบบการประเมินของโพรวีส ที่มุ่งประเมิน 4 ด้าน คือ การบรรยายโครงการ การเตรียมพร้อม การ ดำเนินงานตามแผน และผลผลิตที่เกิดจากโครงการ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวม ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ด้านการบรรยายโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การ ประเมิน เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบ พบว่า ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเป็นไปได้ของ โครงการ และวัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านการเตรียม ความพร้อมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านการดำเนินงานตามแผนงานในภาพรวมอยู่ ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า กิจกรรมและช่วงเวลา การดำเนินงานโครงการอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน และด้านผลผลิตที่เกิดจาก โครงการ อยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน

กัตติกา ศรีมหาวโร (2556 : 140) ได้ทำการประเมินโครงการครอบครัวร่วมทำน้อมนำ ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านสระบัว โดยใช้แนวคิดการประเมินการประเมินแบบ CIPPIEST Model ซึ่งนำมาจากแนวคิดของ Stufflebeam and Shinkfield (2007) โดยได้ ดำเนินการประเมินโครงการโดยใช้กระบวนการ CIPPIEST ประกอบด้วย 1) การประเมินด้านบริบท (C : Context Evaluation) 2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (I : Input Evaluation) 3) การประเมิน ด้านกระบวนการ (P : Process Evaluation) 4) การประเมินด้านผลผลิต (P : Product Evaluation) 5) การประเมินด้านผลกระทบ (I : Impact Evaluation) 6) การประเมินด้านประสิทธิภาพ (E : Effectiveness Evaluation) 7) การประเมินด้านความยั่งยืน (S : Sustainability Evaluation) และ 8) การประเมินด้านการถ่ายโอนความรู้ (T : Transportability Evaluation) ผลการประเมิน พบว่า ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านบริบทมีผลการประเมินอยู่ใน ระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้ามีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการมีผลการประเมินอยู่ใน ระดับมาก ด้านผลผลิต ผลการทดสอบส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี (13 – 16 คะแนน) ร้อยละ 46.28 มีความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากและมีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ระดับมาก ด้านผลกระทบมีผลกระทบในด้านบวกต่อนักเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองและชุมชนอยู่ในระดับมาก ด้านประสิทธิผลโครงการ มีประสิทธิผล อยู่ในระดับมาก ด้านความยั่งยืนโครงการ มีผลการประเมิน อยู่ในระดับมาก และด้านการถ่ายโอนความรู้โครงการมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

นิคม แก้วมณี (2556 : 129) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดศาลาหัวยาง) เทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดศาลาหัวยาง) เทศบาลนคร สงขลา จังหวัดสงขลา ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ของ Stufflebeam ใน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประกอบด้วย คณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 46 คน คณะกรรมการนักเรียน จำนวน 23 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 281 คน รวมทั้งสิ้น 350 คน ผลการศึกษาพบว่า การประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดศาลาหัวยาง) เทศบาลนคร สงขลา จังหวัดสงขลา พบว่าภาพรวมและรายด้านผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านบริบทโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ และวัตถุประสงค์ของโครงการ ตามลำดับ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความต้องการจำเป็นของโครงการ คือ นักเรียนมีปัญหาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ประเด็นความเป็นไปได้ของโครงการ คือ โรงเรียนกำกับและติดตามโครงการได้ และผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องมีการประสานสัมพันธ์เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งในโรงเรียนที่บ้านและในชุมชน และประเด็นวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนมีพฤติกรรมเลียนแบบสิ่งที่ไม่ดี นักเรียนคบเพื่อนไม่ดี นักเรียนมีสุขภาพจิตใจไม่สมบูรณ์ และนักเรียนไม่สนใจเรียนในชั้นเรียน ผู้บริหารมีนโยบายชัดเจนในการดำเนินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีการปฏิบัติงานถูกต้อง ชัดเจน ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ความพร้อมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ความพอเพียงด้านทรัพยากรต่าง ๆ ตามลำดับ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในประเด็นความพร้อมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ปกครองร่วมมือกับโรงเรียนในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขนักเรียน และประเด็นความพอเพียงด้านทรัพยากรต่างๆ คือ มีสถานที่จัดเก็บข้อมูลเอกสาร และเครื่องมือในการดำเนินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูมีความรู้ความเข้าใจมีเจตคติที่ดีในบทบาทหน้าที่การดูแลช่วยเหลือนักเรียน และงบประมาณอุดหนุนโครงการเพียงพอ ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ กิจกรรมการดำเนินงานตามโครงการ ช่วงเวลาดำเนินงานตามโครงการ ตามลำดับ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในประเด็นกิจกรรมการดำเนินงานตามโครงการ คือ ครูที่ปรึกษาให้คำปรึกษานักเรียนด้านการคบเพื่อน และประเด็นช่วงเวลาดำเนินงานตามโครงการ คือ มีเวลาเพียงพอในการดำเนินโครงการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูที่ปรึกษาให้เวลากับนักเรียนเพื่อปรึกษาปัญหาต่าง ๆ และประเมินผลโครงการตามระยะเวลาที่กำหนด ด้านผลผลิตของโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คณะกรรมการนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็นตรงกัน คือ นักเรียนเคารพและรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติ และผู้ใหญ่ ส่วนผู้ปกครองมีความคิดเห็นเพิ่มเติม คือ นักเรียนมีจิตใจเมตตา ขยันขันแข็ง อดทน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามความคิดเห็นของคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ และมีความสุขในการเรียน และนักเรียนมีสุขภาพกายที่ดี ความคิดเห็นของคณะกรรมการนักเรียน คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินตามหลักสูตรทุกรายวิชา และความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน คือ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ และมีความสุขในการเรียน

จำเริญ แสงนิกุล (2559 : 117) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย : กรณีศึกษาสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อยประเทศไทย : กรณีศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 โดยใช้ รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการประเมินด้านบริบทโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โครงการมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจนเหมาะสม 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก เนื้อหาและช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสมและผู้บริหารเห็นความสำคัญ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินโครงการ 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การกำกับติดตามประเมินผล ครอบคลุมวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ ขั้นตอน วิธีการประเมินผล มีความเหมาะสม และการจัดกิจกรรมตามโครงการมีความเหมาะสมกับเด็ก 4) ผลการประเมินด้านผลผลิตโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านการทดลองอย่างง่าย และเด็กมีพัฒนาการทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ดีขึ้น 4.1) ผลการประเมิน ด้านผลกระทบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตราสัญลักษณ์พระราชทานที่ได้รับเป็นหลักประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ครูผู้สอนภาคภูมิใจในตราสัญลักษณ์พระราชทานที่ได้รับ และผู้ปกครองภูมิใจในตัวเด็ก 4.2) ผลการประเมินด้านประสิทธิผลโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการได้อย่างมีคุณภาพ 4.3) ผลการประเมินด้านความยั่งยืนโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โครงการควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป ครูผู้สอนและผู้ปกครองพร้อมให้ความร่วมมือ สนับสนุนการดำเนินโครงการต่อไป 4.4) ผลการประเมินด้านการถ่ายทอดส่งต่อ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนประชาสัมพันธ์โครงการให้ผู้เกี่ยวข้อง รับทราบด้วยวิธีการที่หลากหลาย โครงการสามารถเป็นแบบอย่างขยายผลให้กับโรงเรียนอื่นได้และเด็กเล่าประสบการณ์การร่วมกิจกรรมโครงการให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้

มณีนรัตน์ อินทร์คง (2561 : 135) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการกระบวนการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPP Model) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบริบทของโครงการตามตัวชี้วัดความต้องการจำเป็น ความพร้อมด้านบุคลากร ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ งบประมาณและความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับกิจกรรมในโครงการ ด้านปัจจัยนำเข้าเกี่ยวกับความเพียงพอและความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าในการดำเนินโครงการ ด้านกระบวนการเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ การนิเทศติดตาม การประสานงาน การติดตามโครงการ การให้ความสำคัญของผู้ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งประเมินผลผลิตเกี่ยวกับระดับคุณภาพผู้เรียน ประสิทธิภาพสำหรับการบริหารจัดการ และความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลมี 6 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 513 คน ผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินด้านบริบทโดยภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูง และตัวชี้วัดทั้ง 3 ตัวชี้วัด ผ่านเกณฑ์ประเมินในระดับสูง ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินระดับปานกลาง ตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัว คือ ความเพียงพอและความเหมาะสมของปัจจัยในการดำเนินโครงการผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับปานกลาง ตามผลการประเมินด้านกระบวนการโดยภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูงที่สุด ซึ่งตัวชี้วัดการประสานงานและการให้ความสำคัญของผู้เกี่ยวข้องผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูงที่สุด ตัวชี้วัดการประสานงานและการให้ความสำคัญของผู้เกี่ยวข้องผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูงที่สุด ตัวชี้วัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ การนิเทศติดตาม และการ

ติดตามโครงการผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูง ผลการประเมินด้านผลผลิตโดยภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูงที่สุด ตัวชี้วัดระดับคุณภาพผู้เรียนซึ่งมีตัวชี้วัดย่อย 2 ตัวชี้วัด คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ในระดับสูงที่สุด และตัวชี้วัดประสิทธิผลในการบริหารจะผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับปานกลาง ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจโดยภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูง ตัวชี้วัดย่อยที่ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับสูง คือความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้รับผิดชอบโครงการส่วนตัวชี้วัดย่อยที่ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับปานกลางคือ ความพึงพอใจของผู้บริหาร และครูซึ่งผลการประเมินโครงการในภาพรวมผ่านเกณฑ์ในระดับสูง ได้คะแนน 82.2 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ประเด็นการประเมินทั้ง 4 ประเด็น ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยประเด็นด้านกระบวนการและผลผลิตผ่านเกณฑ์ในระดับสูงที่สุด ส่วนด้านบริบทและปัจจัยนำเข้าผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับปานกลาง และตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์ประเมินทั้ง 13 ตัวชี้วัด

ภาคิณู ไชยวงศ์ (2563 : 110 - 111) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รายงานการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาโรงเรียนป่าก้างวิทยา ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยกิจกรรม “PAKANG Model” ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โรงเรียนป่าก้างวิทยา ในปีการศึกษา 2562 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านสภาพบริบทของโครงการ (Context) ฝ่ายบริหารโรงเรียนเห็นว่าโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โรงเรียนป่าก้างวิทยามีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 มีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนและการพัฒนานักเรียน มีความพร้อมที่เป็นไปได้ที่จะดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านปัจจัยนำเข้าการดำเนินโครงการ (Input) ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โรงเรียนป่าก้างวิทยา ตามหลักการใช้ทรัพยากรในการบริหาร (4 M's) ซึ่งเห็นว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีปัจจัยด้านบุคลากร (Man) และด้านการบริหารจัดการ (Management) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ (Material) และด้านงบประมาณ (Money) มีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ (Process) ครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานในการจัด โครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โรงเรียนป่าก้างวิทยา ตามหลักการของการบริหารเชิงระบบ (PDCA) ด้วยกิจกรรม “ PAKANG Model ” ของทั้ง 6 กิจกรรม ซึ่งเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความสามัคคี กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้ กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความสุขภาพเรียบร้อย กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความรับผิดชอบ กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความเมตตากรุณา มีน้ำใจ และกิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต โดยทุกกิจกรรมมีความเหมาะสมในการวางแผน (Plan) และการปฏิบัติ (Do) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Act) อยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิตของโครงการ (Product) ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการ

ดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาโรงเรียนป่าก้างวิทยาอยู่ในระดับมาก โดยที่กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้ กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความสุขภาพเรียบร้อย และกิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความเมตตากรุณามีน้ำใจ มีผลการดำเนินงานเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนกิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความสามัคคี และกิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความรับผิดชอบ มีผลการดำเนินงานเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และพบว่ามีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนป่าก้างวิทยาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้ กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความสุขภาพเรียบร้อย และกิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความเมตตากรุณามีน้ำใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนกิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต กิจกรรมการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความสามัคคีและกิจกรรมเสริมสร้างนักเรียนให้มีความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมากด้านผลกระทบของโครงการ (Impact) ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา เห็นว่าการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โรงเรียนป่าก้างวิทยา มีผลกระทบเชิงบวกต่อทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านประสิทธิผลของโครงการ (Effectiveness) ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา เห็นว่าการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนป่าก้างวิทยา ตามแนวทาง โรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยกิจกรรม “ PAKANG Model ” อยู่ในระดับมากที่สุด โดยที่มีคุณธรรมด้านความเมตตากรุณามีน้ำใจ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสุขภาพเรียบร้อย ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อหน้าที่ การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีลห้าและความสามัคคีอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับการมีความขยันหมั่นเพียร อยู่ในระดับมาก ด้านความยั่งยืนของโครงการ (Sustainability) ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา เห็นว่าการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โรงเรียนป่าก้างวิทยามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเห็นว่าการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของคณะครูและบุคลากรถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ประจำวันทุกวัน การจัดกิจกรรมต่างๆ ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี การดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมมีแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และโรงเรียนมีนโยบายสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมทุกปีอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ประเด็นที่โรงเรียนจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมอย่างเพียงพอทุกปีอยู่ในระดับมาก ผลโดยรวมครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา เห็นว่าการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โรงเรียนป่าก้างวิทยา มีการถ่ายทอดส่งต่ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยที่โรงเรียนมีการสร้างเครือข่ายกับวัดในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และโรงเรียนมีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนประเด็นที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นมาศึกษาดูงานด้านคุณธรรมจริยธรรมที่โรงเรียนเป็นประจำ โรงเรียนขยายผลโครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมไปยังผู้ปกครองและชุมชน และโรงเรียนขยายผลโครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมไปยังสถานศึกษาอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก

อนันตชัย ทองปาน (2563 : 143) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการยกระดับคุณภาพด้านการอ่าน การเขียน และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้

รูปแบบ CIPPIEST ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มผู้บริหารโครงการและผู้ดำเนินโครงการ ประเมินโครงการผ่านเกณฑ์ทุกด้าน และในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านการถ่ายโอนความรู้ และด้านความยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด 2) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการประเมินโครงการผ่านเกณฑ์ทุกด้าน ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก 3) แนวทางการส่งเสริมการยกระดับการอ่าน การเขียนและคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยสรุป คือ ในการส่งเสริมการอ่าน การเขียนและการคิดวิเคราะห์ นั้นจะต้องสร้างกิจกรรมและบรรยากาศที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจในการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสนับสนุนทั้งด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่สำคัญที่สุด ครูต้องพัฒนากระบวนการ ทักษะ รวมถึงการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นกระบวนการคิด ของนักเรียนโดยบูรณาการเพิ่มเติมจากการอ่านและการเขียนที่มีคุณภาพ

งานวิจัยต่างประเทศ

คีธ (Keith, 1992 : 128) ได้ทำการวิจัยผลของความร่วมมือของผู้ปกครองในด้านการศึกษาของนักเรียนเม็กซิกันอเมริกัน ระดับ 8 ว่า จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นอย่างไรบ้าง ผลการวิจัยพบว่า เด็กเม็กซิกันอเมริกันมักต้องโอกาสในการเรียนเมื่อเทียบกับนักเรียนส่วนใหญ่ในอเมริกาเสี่ยงต่อการเรียนไม่จบ ไม่ค่อยแสดงให้เห็นศักยภาพในด้านการเรียนเหมือนเด็กนักเรียนที่มีพื้นฐานทางเชื้อชาติอื่น ๆ ไม่ว่าพ่อแม่ของเด็กเหล่านั้นได้เข้าไปอยู่อาศัยในสหรัฐมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคนแล้วก็ตาม ปัจจุบันนี้สังคมผู้ปกครองและสื่อมวลชนต่างก็เชื่อว่า ถ้าใช้กลไกที่เหมาะสมในการส่งเสริม เด็ก ๆ เม็กซิกันอเมริกันก็น่าจะมีผลการเรียนดีขึ้น และถ้าหากผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของลูกเขาอย่างจริงจัง ก็จะทำให้ผลการเรียนของเขาจะดีขึ้นทั้งในภาพรวมและรายด้าน เพราะการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองจะเป็นแรงจูงใจสำหรับเด็ก ๆ และมีผลต่อการเรียนโดยรวมของเด็กรวมทั้งที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วยปัจจุบัน ดังนั้นนักการศึกษาและผู้กำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐ ควรต้องพิจารณาสนับสนุนให้ผู้ปกครองได้เอาใจใส่ในด้านการศึกษาของบุตรหลานให้มากขึ้น โดยเพิ่มความคาดหวังในด้านการเรียนของบุตรหลานเพิ่มขึ้น ควรหาทางสนับสนุนให้บุตรหลานได้เรียนหนังสือเพื่อให้เกิดผลดีต่อเด็กอเมริกัน

ไลออน (Lyons, 1993 : 87) ได้ศึกษาความเข้าใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูถึงปัญหาและลักษณะพฤติกรรมของวัยรุ่นที่รวมตัวกันเป็นแก๊ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อโรงเรียนด้านระเบียบวินัยและความปลอดภัย ผลการวิจัย พบว่า ครูใหญ่หรือครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและระเบียบวินัยของโรงเรียน มีความเห็นว่าเด็กที่เป็นแก๊งวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่แตกแยก อยู่ในชุมชนที่ยากจน อยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ เป็นเด็กที่มีผลการเรียนอ่อนกว่าปกติ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ส่งผลให้พฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็กเกิดขึ้น จากการศึกษาสรุปได้ว่า สาเหตุที่นักเรียนประพฤติผิดระเบียบวินัยเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ สภาพแวดล้อมครอบครัว และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียน

ฮิล (Hill, 1994 : 127) ได้ศึกษาการรับรู้ของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาวินัยนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตชานเมืองรัฐคาโรไลนาเหนือ โดยเปรียบเทียบความแตกต่าง

ระหว่างความรับรู้ของบุคคลทั้งสองกลุ่ม ในเรื่องพฤติกรรมนักเรียนที่ถือว่าผิดวินัยอย่างรุนแรง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนการลงโทษนักเรียน โดยการพักการเรียน การงดการเรียนบางรายวิชา การไล่ออกเมื่อนักเรียนทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน การทำร้ายร่างกาย การพกพาอาวุธ การเสพหรือจำหน่ายยาเสพติด และด้านชู้สาว เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า ทั้งครูและผู้ปกครองเห็นว่าการมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมอย่างรุนแรงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยในโรงเรียน ซึ่งการเกิดปัญหาเรื่องระเบียบวินัยมีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอกตัวนักเรียน สาเหตุการเกิดปัญหาผิดระเบียบวินัยของนักเรียน ได้แก่ การไม่มีวินัยในตนเอง ในส่วนความคิดเห็นของครูได้ระบุว่า เกิดจากการขาดความร่วมมือของผู้ปกครองในการช่วยแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียนและผู้ปกครองอยู่คนเดียว เนื่องจากการหย่าร้าง หรือการตายของคู่ครองก็มีส่วนในการทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมได้ การแก้ไขวินัยนักเรียนส่วนมากผู้ปกครองและครูเห็นพ้องกันยกเว้นในเรื่องการทะเลาะวิวาทชกต่อยที่ผู้ปกครองเห็นว่าควรให้ลงโทษด้วยการพักการเรียนเฉพาะในรายวิชาที่เกิดเรื่องดังกล่าว ไม่ควรให้พักการเรียนทุกรายวิชา นอกจากนี้ทั้งสองกลุ่มเห็นว่าควรให้ตำรวจเข้ามาดำเนินการเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างรุนแรง ยกเว้นการต่อสู้ชกต่อย ซึ่งครูส่วนใหญ่ต้องการให้ตำรวจมาจัดการ แต่ผู้ปกครองโดยส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยในด้านการปรับปรุงการจัดระเบียบวินัยนักเรียน ทั้งผู้ปกครองและครูเสนอแนะให้กำหนดนโยบายและการลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้นโดยเน้นการใช้คำสอนของศาสนาอบรมสั่งสอนนักเรียน

ซอห์น (Sohn, 1995 : 95) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลการใช้แบบจำลองรักษาพยาบาล ในการประเมินหลักสูตรการรักษาพยาบาล โดยการใช้รูปแบบจำลองต่าง ๆ เป็นการรวบรวมแนวคิดจากหลายแนวคิด ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนแรกใช้รูปแบบการประเมินโดยสังเคราะห์แนวคิดจากแบบจำลองชิปของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebram's CIPP model) แบบจำลองเคาน์ทิแนนซ์ของสเติ้ค (Stake's Countenance model) ในส่วนที่ 2 เป็นการฝึกภาคปฏิบัติเป็นการประเมินเชิงคุณภาพ ส่วนนี้สังเคราะห์แนวคิดจากแบบจำลองชิปของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebram's CIPP model) ผลการประเมินพบว่า แบบจำลองในการประเมินการรักษาพยาบาลมีความเหมาะสมกับการประเมินหลักสูตรการรักษาพยาบาล และให้ข้อเสนอแนะว่า ควรใช้แบบจำลองกับบริบทอื่นในหลักสูตรทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

เรดูลิค (Redulic, 1995 : 111) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การตรวจหาวิธีการประเมินคุณค่าที่มีศักยภาพ และความตรงของแบบจำลองการประเมินหลักสูตร (ICE model) วัตถุประสงค์ของการประเมิน เพื่อการพัฒนาแบบจำลองการประเมินหลักสูตรจากหลาย ๆ รูปแบบ มาใช้เป็นแบบจำลองการประเมินหลักสูตรเฉพาะวิทยาลัยชุมชน (community college) และได้ทำการทดสอบวิธีการตัดสินคุณค่าและความตรงของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น คือ รูปแบบของ ICE model ซึ่งเป็นการสังเคราะห์แนวคิดมาจากแบบจำลองชิปของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebram's CIPP model) และแบบจำลองเคาน์ทิแนนซ์ของสเติ้ค (Stake's Countenance model) แบบที่พัฒนาขึ้นได้นำไปใช้ในการประเมินหลักสูตรการศึกษานำร่องของวิทยาลัยชุมชน จากการวิเคราะห์ผลการประเมินพบว่า

ICE model มีคุณค่าด้านความมีศักยภาพ และความตรงในการประเมินหลักสูตร และผลจากการประเมินหลักสูตรยังได้นำสารสนเทศไปใช้ในการตัดสินใจในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

เมเยอร์ (Meyer, 2005 : 89) ได้ทำการศึกษาเด็กที่มีปัญหาทางด้านจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรม ผลการศึกษาพบว่า มักจะมีผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนต่ำ จึงต้องการการดูแลและให้การช่วยเหลือ เนื่องจากสภาพความผิดปกติทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยที่โรงเรียนและครอบครัวต้องให้ความร่วมมือกัน โครงการนี้เป็นโครงการที่เป็นระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพและจิตใจที่โรงเรียนและครอบครัวจำเป็นต้องร่วมมือกัน

ลินาเรส (Linares, 2012 : 155) ได้ทำการศึกษา ผลกระทบจากบรรยากาศของโรงเรียนที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมวินัยของนักเรียนสามโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอหนึ่งของรัฐเท็กซัส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจของครูที่มีต่อบรรยากาศ และคะแนนทดสอบ TAKS ปีการศึกษา 2010 - 2011 ในรายวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ ทำให้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจของครูที่มีต่อบรรยากาศของโรงเรียนและการฝ่าฝืนระเบียบวินัยของโรงเรียน เช่น ความรุนแรง การแต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบ การใช้สารเสพติด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยสำรวจจากครูจำนวน 384 คน จากสามโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจของครูที่มีต่อบรรยากาศของโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน รวมถึงการฝ่าฝืนระเบียบวินัย มีความสัมพันธ์เชิงลบกันอย่างชัดเจนโดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะทำให้ครูรู้จักเด็กเป็นรายบุคคลอย่างละเอียด ซึ่งจะช่วยให้สามารถป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ และพัฒนานักเรียนได้เป็นอย่างดี อันจะส่งผลให้นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นคนดี มีปัญญาและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และการที่จะพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนให้สำเร็จได้นั้น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจสภาพปัญหาของนักเรียน เข้าใจระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำหลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการดำเนินงาน กล่าวคือในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะต้องศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ละเอียดลึกซึ้งและนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการในการแก้ปัญหาโดยผู้รับผิดชอบที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียน มากที่สุดคือ ครูที่ปรึกษา จะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและมีข้อมูลในการแก้ปัญหาได้ตลอดเวลา รวมทั้งจะต้องเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน เมื่อดำเนินการตามกิจกรรมต่าง ๆ แล้วจึงจัดทำรายงานผล เพื่อที่จะให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า โครงการการจัดการชั้นเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องกำหนดนโยบาย สนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังต่อเนื่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงาน สร้างขวัญกำลังใจให้แก่สถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องขับเคลื่อนแนวทางขั้นตอนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง กำกับติดตาม นิเทศครูที่ปรึกษา ให้เข้าใจถึง

ขั้นตอนวิธีการดำเนินงานเป็นอย่างดี ผู้ปกครอง ชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือเอาใจใส่ในการดูแลนักเรียน ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุน ให้นักเรียนมีความพร้อมในการดูแลและพัฒนาตนเอง จะต้องเข้าใจพัฒนาการและปัญหาของนักเรียนซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่น รวมถึงวิธีการให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของนักเรียนอย่างถูกวิธีโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ความร่วมมือและร่วมดำเนินการ โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ ความช่วยเหลือ ประสานงาน อำนวยความสะดวก กำกับติดตามโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ต่อไป